STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 01700

DER UNBEKANTER

Jacob Gordin

Permanent preservation of this book was made possible
by Joseph Masteroff
in memory of
Louis P. Masteroff

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

דער אונבעקאנטער

דראמא אין 4 אקטען מיט א פראלאג

פון

יעקב גארדין.

ווארשא. תרס ח.

פערזאָנען:

שמואל אשכנזי, אַ רײַכער קויפמאַן, אַלט אַ יאָהר 60

בערטהאַ, זײַן עלטערע טאָכטער, אַ שענער בלאַסער אינטעליגענטער פּנים, האָט אַ קלײנעם הויקער, שטענדיג געקלײדעט אײנפאַך און מיט גוסט 25 יאָהר אַלט

טאָליע, זײַן זוהן, אַ גימנאַזיסט, 19 1[illegible] [illegible]אהר

אידא, זײַן צווײטע טאָכטער, אַ גימנאַזיסטקע. אַלט אַ יאָהר 17—16

מיליע, זײַן יונגסטעס קינד, אַלט אַ יאָהר 10—9

סאָפיע גרינשטיין, אַן אלמנה, אשכנזי'ס צווײטע פרוי. 35 יאָהר

נינא, איהר טאָכטער, 17 יאָהר

בערנאַרד זילבערמאַן, אשכנזי'ס געשעפטספיהרער 35 יאָהר

לואים קארשונסקי, אײן אינזשעניער טעכנאָלאָג 28—27 יאָהר

שליאָמע הויז (שלמה זילבערמאַן) בערנארד'ס פאָטער 60 יאָהר

שרה הינדע, זײַן פרוי, די זעלבע יאָהרען. (זעהר אַ העסליכע און זעהר אַ גוטע פרוי).

אַ דינער, אַ דינסט.

פערזאָנעפיצירונגען:

דער אונבעקאַנטער
די פרוי
האָפנונגען, טרוימערײַען, אונגעזעהענע גײַסטער

עס קומט פאָר אין אַ קלײנע שטאָדט אין זיד רוסלאַנד. די צײַט— 90-ציגער יאָהרען פון פאָריגען יאָהרהונדערט.

פראלאג.

(אנ'אפענער פלאץ נעבען א וועלדיל, אלעס איז פערגאסען מיט רויטע שטראהלען פון דער זון, וועלכע האלט ביים אונטערגעהן, לאנגזאם ווערט גראער און גראער ביז עס ווערט דונקעל. פון אנפאנג לעבהאפטע און פארביגע מוזיק, נאכדעם טרויעריג און פיאנא. דאן, ווען עס ווערט דונקעל, הערט מען דאס לאנגזאמע און טרויעריגע קלינגען פון א קירכען=גלאקע, אונגעוועהנע גייסטער זינגען אין דעם כאראקטער פון א רעקוויום).

(דער אונבעקאנטער ערשיינט פון צווישען די בוימער, פערוויקעלט אין א שווארצען מאנטעל. אויף זיינע הענד זעהט מען ווייסע האנדשוה, ער געהט לאנגזאם. דאס געזאנג הערט אויף, די קירכען=גלאקע הערט ניט אויף צו שאלען, טרויריג און לאנגזאם).

דער אונבעקאנטער: די נאכט איז געקומען און אלעס איז פערוויקעלט אין דונקעלהייט. שווארצע געדאנקען און טרויריגע געפיהלען קומען צוזאמען מיט דער פינסטערניש. די נאכט איז א פארבערייטונג צום שטארבען, דער שלאף איז א פארבילד פונ'ם טויט. אינ'ם מענשענס געזעלשאפט, אין דער וועלט פון חיות און פלאנצונגען, אומעדום פראגרעסירט דער טויט און פערכאפט אלץ מעהר און מעהר פלאץ. דאס לעבען ווערט בעזיעגט, אונטערדריקט, פערקירצט און געיאגט. מיר געהען מיט יעדען אויגענבליק זיכערער און נעהנטער צו אונזער ענדליכען ציעל — צום פערניכטונג און טויט. די צייט וועט קומען, ווען אלעס דא אויף דער ערד וועט פערזונקען ווערען אין אנ'עוויגע שטילהייט, אין אנ'עוויגע קעלטעניס, אין אנ'עוויגע פינסטערניס. מיט'ן לעצטען שטראהל פון דער זון וועט אויסגעלאשען ווערען דער לעצטער פונק פונ'ם לעבען און דאן וועט קומען דער עוויגער טויט... די בלומען פון גארטען, די בוימער פון וואלד, די חיות פון פעלד, די אלע פישען פון די וואסערן צוזאמען מיט'ן מארך פונ'ם דענקער, מיט'ן הארץ פונ'ם דיכטער און מיט דער בויענדער האנד פונ'ם ארחיטעקט, — אלעס צוזאמען וועט ווערען איין קאלטע, דונקעלע, שטילע, לעבענסלאזע מאסע. (ער בלייבט שטעהן שטיל פערזונקען אין זיינע געדאנקען. פלוצלינג ווערט ער אונרוהיג און קוקט אויפ'ן הימעל, עס הויבט אן ווערען ליכטיגער. די קירכען=גלאקע

הערט אויף קלינגען. מען הערט פון צווישען די בוימער דאס פרעהליכע געזאנג פון א נאכטיגאל. די לבנה שווימט ארוים און בעגיעסט אלעס מיט זילבערנע שטראהלען. די האפנונגען און טרוימערייען זינגען לוסטיג) כאר.

ווי שעהן און ווי פרעכטיג איז די רוהיגע נאכט!...
דער מענש רוהט פון זיין ארבייט. די בוימער שטעהען פערטראכט.
דער ליכטיגער מאנד בלייבט דא ביז'ן מארגען,
פערשוויגען איז דער טומעל, פערגעסען אלע זארגען.
די נאכט איז געשאפען ניט פיר מערדער און דיעבע,
זי ברענגט זיסע טרוימען פון רוהע און ליעבע.
זי איז אונזער אבבילד פון רוהע און פריעדען
פיר אלעס וואס לעבט דא, גאנץ אונפערשיעדען.
פערטיעפט זיצט דער דענקער אין געדאנקען און ביכער
און זוכט ווי צו ברענגען דאס גליק נאר ווי גיכער.
דער דיכטער איז פערליעבט אין דעם מאנד און די שטערען
און זינגט פון א צוקונפט אהן ליידען, אהן טרערען.
דער נאכטיגאל זינגט זיס פון פרייד און פון לעבען.
אלעס פיהרט דא דעם מענשען צום פיהלען און שטרעבען...

די פרוי ערשיינט אין וויסע קליידער. זי האלט אין האנד א„האָרן פון איבערפלוס" געמאכט פון בלומען. אין איהרע בלאנדע האר און אויף איהרע קליידער פיעלע בלומען. זי קומט בעגלייטעט מיט פיעלע בלאנדע און שווארצע יונגע מיידלעך, אלע אין וויסען).

די פרוי: די נאכט איז געקומען און האט אלעס פערוויקעלט אין א הייליגע שטילהייט. דער וואס ליידעט און מיהט זיך רוהט יעצט, עס וואכט נאר דער וואס ליעבט און שאפט. דער שלאף איז א פארבערייטונג צו טהעטיגקייט און לעבען, די נאכט איז אנ'אבבילד פון רוהע און פריעדען. שלאף אין פריעדען מוטער ערד, אונטער דעם געהיימניספאלען שירם פון דונקעלהייט! מארגען קומט וויעדער די זוהן מיט איהר ליכט און לעבענסקראפט. (זי בעמערקט דעם „אונבעקאנטען"). אה, דו ביזט דא; דו אונפערמיידליכער און דונקעלער אונבעקאנטער?

אונבעקאנטער: (נייגט זיך איראניש-העפליך) יא, ליעבע בעקאנטע, דא בין איך אויף מיין „עוויגעם פעלד. און ווי געהט'ם דיר? וואנדערסט נאך אימער ארום אויף דער שמוציגער ערד, בעגלייטעט פון שעהנע טרוימערייען (צייגט אויף די ברונעטע דאמען) און זיסע האפנונגען? (צייגט אויף די בלאנדע) איך וואנדער ארום אליין. (ער עפענט זיין

מאַנטעל. מען זעהט, ער איז געקליידעט אין פראַק). פערצווייפלונג און מעלאַנכאָלי, ענטריסטונג און וואַהנזין זענען אין מיר, און מיט מיר!...

די פרוי: (בעטראַכט איהם) ווי געענדערט דיין ערשיינונג איז! אַמאָל פלעגסט דו זיך ווייזען אַלס איין אַבשייליכער סקעלעט מיט אַ גרויסען שניידמעסער, אָדער דו פלעגסט קומען אַלס איין עקעלהאַפטע בעשעפעניש פול מיט אויגען און יעצט שפּאַצירסט דו אום ווי אַ גאַלאַנטער העֶרר.

אונבעקאַנטער: יאָ, פראַנט און דזשענטעלמאַן בין איך יעצט. איך פּאַטראָניזיר די מאָדע, ווייל די מאָדע איז איינע פון אונזערע טהעטיגסטע אַגענטען. די מאָדע פיהרט מענשען צום אייפערזוכט און בענײדונג, צום געלדגייץ און פאַלשהייט — דאָס פערקירצט זייערע יאָהרען. דורך דער מאָדע ווערען פיעלע פערקריפעלט און ערקעלטעט — דאָס ברענגט מיר אַ שעהנעם פּראָפיט. און אויסער דעם, די מאָדע פאָרדערט מען זאָל טויטען פערשידענע חיות און אונשולדיגע פויגלען, מען זאָל רייסען לעבעדיגע בלומען און פערניכטען שעהנע פלאַנצונגען. מיט איין וואָרט, מיר מאַכען מיט דער מאָדע די גלענצענדסטע געשעפטען. בענוצסט דו זיך מיט דער מאָדע פיר דיינע ליעבעס־צויבערייען?

די פרוי: ניין! די אמת׳ע ליעבע קוקט ניט אויף דער מאָדע. ווי איך זעה, אונזער פראַקטישע צייט האָט דיך אויך געמאַכט פיר אַ פראַקטישען געשעפטס פיהרער.

אונבעקאַנטער: יאָ, מאַדאַם. זיין פראַקטיש הייסט: ניט זיין סענטימענטאַל; מיט אַנדערע ווערטער, דאָס הייסט זיין געפיהל־לאָז; וואָס פראַקטישער זיי ווערען דאָרט, בלייבט וועניגער פּלאַץ פיר אייך, זיסע האָפנונגען, (צו די בלאָנדע) און פיר אייך, שעהנע טרוימערייען, (צו די ברונעטע) און מען פערגעסט אויך אָן דיר, דו געטליכע ליעבע, און דאָס פערגרעסערט אונזערע בילאַנצען. חע! חע! אַמאָל, ווען זיי האָבען טהייער געשעצט און זיך שטאַרק געהאַלטען פיר דאָס לעבען, האָב איך זיי געדאַרפט שרעקען מיט אַ שניידמעסער און מיט אויגען... איצט פיהר איך מיין טהעטיגקייט געשעפטסמעסיג. מען שרעקט זיך פאַר מיר אַלס וועניגער און וועניגער. די פילאָזאָפען שרייבען גאַנצע פעססעמיסטישע ביכער פאַר׳ן טויט און געגען דאָס לעבען. די דיכטער זינגען הימנען דעם טויט און פערמיאום׳ן דאָס לעבען. די וויסענשאַפטליכע מענשען לערנען, אַז דער טויט איז ניט מעהר, ווי אַ געוועהנליכע נאַטירליכע רעאַקציאָן, די קויפלייטע און פערזיכערונגס געזעלשאַפטען בעטראַכטען דעם טויט אַלס אַ וויכטיגע אינדוסטריע און כראָפּיטאַבלעס געשעפט. אַמאָל ווען אַ מענש פלעגט בעגעהן זעלבסטמאָרד, אָדער איטיצער פלעגט

דורך איין אונגליק געטויטעט ווערען, פלעגט די גאנצע געמיינדע א לאנגע צייט זיין ערשראקען, ערביטערט, נידערגעשלאגען. יעצט בעגעהט מען זעלבסטמארד, געראדע ווי מען רויכערט א סיגאר. קאטאסטראפען און מאססען־מארדען מאכען קיין איינדרוק מעהר. עס איז נאר א געלעגענהייט פיר צייטונגען צו שרייבען סענסאציאנעלע קעפלעך. מענשען ווערען ער־מארדעט ווי פליעגען, צוריסען פון פולווער, צובראכען פון מאשינען, דערטרונקען מיט שיפען, פערשאטען אין מינען — קיינעם הארט עס ניט. די גלייכגילטיגקייט וואס א מענש פיהלט צו זיינע מיט־מענשען טויטעט מעהר ווי מענשענהאס, גרויזאמקייט און שלעכטהייט... יא, דער טויט איז יעצט א געוועהנליכע ערשיינונג. איך בין אומעדום איצט א היימישער מענש און מיין קעניגרייך ווערט מיט יעדען טאג גרעסער און ברייטער...

די פרוי: און די ליעבע, די טרייע, ריינע, איבערגעבענע ליעבע? איז זי ניט מעהר די בעשיצערין פונ׳ם לעבען, די בעקעמפפערין פונ׳ם טויט?

אונבעקאנטער: די ליעבע אליין איז יעצט א מיטהעלפערין און מיטארבייטערין פונ׳ם טויט... אין אלעס און אין אלעמען זעהט מען יעצט דעם טריאומפף פונ׳ם טויט. ביזט צו שוואך, מיין שעהנע קאנקורענטין!

די פרוי: עס איז ניט וואהר! ליעבע — דאס איז די איניציאטיווע פון לעבען, די פעראייניגונגס־קראפט פון דער נאטור. ליעבע, דאס איז דער נאטור׳ס מאכט צו שאפען, איהר מיטעל צו רעפראדוצירען. דורך ליעבע ווערט דאס לעבען געשטיצט, דורך ליעבע לעבט אלעס ניט נאר אין דער מענשליכער וועלט, נאר זאגאר אין דעם גאנצען אוניווערזום. די שטערען און די פלאנעטען זענען פעראייניגט דורך דעם, וואס זיי האבען איינע צו די אנדערע א צוציהונגס קראפט. קאלאסאל גרויסע און מיקראסקאפיש קליינע געגענשטענדע ווערען געשאפען נאר דורך דעם, וואס פערשידענע עלעמענטען גרופפירען זיך צוזאמען דורך איינשטימונג. וואס איז די געשיכטע דער מענשהייט, אויב ניט די בעשרייבונג פון דעם קאמפף, וואס די ליעבע פיהרט געגען דעם, וואס מאכט שווער דאס לעבען? אויב ניט די ערצעהלונג וועגען דעם, ווי די צוטיילטע און צושיידענע האבען זיך פעראייניגט אין געזעלשאפטען, נאציאנען און קע־ניגרייכע דורך איינזיניגקייט? די שעהנע פארבען פון א בלום קאמביני־רען זיך נאר דורך סימפאטי, פערשידענע טענער הארמאנירען זיך אין איין אקקארד דורך סימפאטי, די שטראהלען דער זון שאפען די צויבערישע קאלירען פונ׳ם רעגענבויגען דורך סימפאטי. יא, סימפאטי איז די ערשטע בעוועגונג פון ליעבע און ליעבע — איז לעבען!

אונבעקאנטער: מאדאם, דאס וואס דו רופסט סימפאטי און

ליעבע איז נאָר אַ פֿערניכטונגס־קראַפֿט. די געשיכטע פֿון אוניווערזום איז אײן ערצעהלונג פֿון קאַטאַקליזמען, צוזאַמענשטויסונגען, פֿערפֿלײצונגען און עקספּלאָזיאָנען! די געשיכטע דער מענשהײט איז אַ בעשרײַבונג פֿון בלוטיגע מלחמות און שרעקליכע געוואַלד־טהאַטען... די וועלט־געשיכטע איז אײן אַלטער בית־עולם און די לעבעדיגע מענשען זענען נאָר מצבות אויף די קברים פֿון דער פֿערגאַנגענהײַט. ווילדע פֿלאַנצונגען האָבען סימפּאַטי צו אַ שעהנעם בוים, וואַקסען זיי אַרײַן אין זײַנע וואָרצלען און טויטען איהם. אַ וואָרים האָט סימפּאַטי צו אַ רויטען עפּעל און עסט איהם דורך זײַן האַרץ, אַ וואָלף האָט סימפּאַטי צו אַ שאָף און פֿרעסט זי אויף... אַ שטאַרקער מענש האָט סימפּאַטי צו אַ שוואַכען, ווײַל ער קען איהם לײַכט אַרײַנשלינגען אין זײַן „איך"... אַ מאַן האָט ליעב אַ פֿרוי, ראָטעט ער אויס אין איהר דעם מענש, טויטעט איהר פֿערזענליכקײַט און פֿערניכטעט איהר זעלבסטשטענדיגקײַט. אַ פֿרוי האָט ליעב אַ מאַן און פֿערניכטעט זײַן שטרעבונג צו פֿרײַהײַט, פּאַראַליזירט זײַן ענערגי און רויבט זײַן מענער קראַפֿט.

די פֿרױ: נון, און די ליעבע, וועלכע מאַכט פֿרײַ, גליקליך און גרויסמוטהיג?

אונבעקאַנטער: די ליעבע רופֿט אַרויס געפֿיהלע פֿון ווילדע לײַדענשאַפֿטען, אײַפֿערזוכט, האַס, צאָרן, וועלכע פֿיהרען צו מאָרד און זעלבסטמאָרד, צו בעטרוג און פֿערברעכען, צו שוואַכהײַט און וואַהנזין! (די טרוימערײַען פֿערשווינדען, ערשראָקענע).

די פֿרױ: אָה, דו דונקעלער אונבעקאַנטער! און וואו איז די ליעבע, וועלכע איז בײַ די מענשען פֿערגעטערט? און וואו איז די ליעבע, וועלכע זיי אַלע רעכענען פֿיר דאָס הײליגסטע אין דער וועלט, די מענשען־ליעבע?

אונבעקאַנטער: דעם גאָט דער ליעבע מײנסט דו? אין'ם נאָמען פֿון דעם גאָט איז מעהר געטויטעט און ערמאָרדעט געוואָרען ווי אין דעם נאָמען פֿון דעם גאָט פֿון קריעג און מענשענהאַס. און די פֿיעל געפּרײַזטע הײליגע מענשענליעבע איז נאָר אַ שפּיעלצײַג מיט וועלכער עס אַמוזירען זיך פּרעדיגער, מאָראַליסטען, פֿילאַנטראָפּען און אַנדערע שווינדלער און נאַררען.

די פֿרױ: און וואו איז די ליעבע, וועלכע עקסעסטירט אין דער פֿאַמיליע צווישען מאַן און ווײַב, קינדער און עלטערן?

אונבעקאַנטער: אַ מאַן האָט ליעב זײַן פֿרוי, אויף וויפֿיעל זי דיענט איהם און שאַפֿט איהם פֿערגניגען, אַ פֿרוי האָט ליעב איהר מאַן אויף וויפֿיעל ער פֿערזיכערט זי מיט לעבענס־מיטלען און לוקסוס זאַכען.

עלטערן האָבען אין די קינדער ליעב נאָר זיך, און קינדער האָבען ליעב עלטערן ווײַל זיי פֿאַנגען אָן לעבען פֿאַר זיך.

די פֿרוי: און וואו איז די נאָבלע ליעבע, וועלכע רופֿט זיך פֿרײַנדשאַפֿט?

אונבעקאַנטער: פֿרײַנדשאַפֿט עקסעסטירט צווישען מענשען נאָר ווען זיי האָבען פֿערשיעדענע אינטערעסען. בעגעגענען זיך אָבער זייערע אינטרעסען, דאַן איז יעדערער אַ פֿרײַנד נאָר זיך אַליין. יאָ, עס איז דאָ אַ ווירקליכע, אַ שטאַרקע, אַ מעכטיגע ליעבע — דאָס איז זעלבסטליעבע, עגאָאיזם. דיזע ליעבע איז אַ וואַהרע, אויפֿריכטיגע, שטענדיגע. זי רופֿט אַרויס אין דער גאַנצער וועלט דעם קאַמפֿ פֿיר דאָס זיין, זי איז אַ געפֿעהרליכע געגנערין פֿונ׳ם טויט, ווײַל זי זוכט אַלע מיטלען אין דעם איינציגען „איך" צו פֿערשטאַרקען און פֿערלענגערן דעם אינסטינקט פֿון לעבען... אָבער סוף כל סוף פֿיהרט אויך דיזע זעלבסטליעבע צום טויט. די שוואַכע ווערען געטויטעט פֿון די שטאַרקערע. נאָכדעם קומט אַ צײַט ווען די מעהר שטאַרקע קעמפֿפֿען מיט די ווענינער שטאַרקע... דיזער עוויגער קאַמפֿ איז די פֿאַבריק פֿונ׳ם טויט, קיינער ווערט ניט געשפּאַרט ווערען, קיינער ניט! (די האָפֿנונגען פֿערשווינדען).

די פֿרוי: שוואַרצער גײַסט, די נאַטור איז אַ פֿאַבריק פֿון לעבען, ניט פֿון טויט. זאָגאַר דער טויט אַליין איז נאָר אַ פֿאָרבערייטונג צו אַ נײַען לעבען. אין דער גאַנצער נאַטור איז דאָ נאָר איין שטאַרקע מאַכט און דאָס איז די שטרעבונג צום לעבען. דער קאַמפֿ פֿיר דאָס זײַן איז די שטרעבונג צום לעבען. דער קאַמפֿ פֿיר דאָס זײַן איז ניט דער ציעל פֿונ׳ם לעבען. דער קאַמפֿ ווערט אָבגעשאַפֿען זאָבאַלד מען קען לעבען אָהן קאַמפֿ... ווילדע חיות, שטומע פֿויגלען, קליינע אינסעקטען פֿעראייניגען זיך אין גרויסע געזעלשאַפֿטען אום צו מאַכען לײַכטער דעם קאַמפֿ פֿיר דאָס זײַן, אום אַלע זאָלען זאָרגען פֿיר איינעם און איינער פֿיר אַלע. און בײַ די העכסטע בעשעפֿעניסען, בײַ די מענשען, מיינסט דו, עקסעסטירט און וועט עוויג עקסעסטירען נאָר איין פּרינציפּ: איינער געגען אַלע און אַלע געגען איינעם? בלינדער דונקעלער גײַסט! אָפּפֿערן דען ניט יעצט מענשען זייער לעבען פֿיר דאָס גליק פֿון אַנדערע? פֿערליערען דען קינדער זייער חן און ליעבע בײַ עלטערן זאָגאַר דאַן, ווען זיי מאַכען זיך בײַ פֿרעמדע אונבעליעבט דורך זייערע פֿעהלערן? ריזיקירט דען ניט אַ מענש זײַן לעבען צו רעטען דעם צווייטען פֿון געפֿאַהר? און וואו איז די ליעבע, וועלכע האָט אַ מאַכט צו פֿערוואַנדלען מיאוסע אין שעהנהייטען און פֿערקריפּעלטע אין אַ אידעאַל פֿון פֿאָלקאָמענהייט?

אונבעקאנטער: נאאיווע פרוי, אזא ליעבע זעהט מען נאר ווען מען טרוימט אין א שעהנע נאכט ביי דעם שיין פון דער לבנה!... דו קוק בעסער אריין אין דאס לעבען פון די מענשען.

די פרוי: יא, אינ'ם לעבען פון די מענשען! בליק הערונטער, זעהסט, דארט ליעגט אין טהאל א קליינע שטאדט. זעהסט דאס הויכע הויז דארט?

אונבעקאנטער: דאס הויז דארט לעבען דאמפף־מיהל? איך ווייס, דארט געפינט זיך א ליעבענדע שענהייט מיט א הויקער, א קאליקע, וואס וויל זיין אנ'אידעאל פון פאלקאמענהייט. איך האב אנ'אויג אויף דעם הויז.

די פרוי: איך ווייס, אז אין דעם איינעם הויז אליין איז דא גענוג בעווייזע, אז מיר געהען ניט צום טריאומפף פון טויט דורך זעלבסט־פערניכטונג און עגאאיזם, נאר, פערקערט, מיר געהען צום טריאומפף פון לעבען דורך זעלבסט־אויפאפפערונג און ליעבע.

אונבעקאנטער: אויב דו מיינסט עס ערנסט, נעם איך אן די וועטע. מיר וועלען זיך בעגעגענען דארט און יעצט מוז איך געהן. ביי דער ליעבע שפיעלט די צייט קיין ראלע ניט, דער טויט אבער טאר ניט פערליערען קיין אויגענבליק. גוטע נאכט. חע! חע! אזוי לאנג וואנדערן אויף דיעזער שמוציגער ערד, דורכגעהן אזוי פיעל הענד וויפיעל די ליעבע איז שוין דורכגעגאנגען פון דעם סאלדאט מארס, דורך דעם פריעסט קרעדא, ביז'ן מעדיקער עסקולאפ און דאך בלייבען אזוי ראמאנטיש און סענטימענטאל! חא! חא! חא! דאס קען נאר א דאמע! (מאכט עטליכע שריט צוריק און קוקט זיך צו).

די פרוי: עי, וואו זייט איהר, מיינע בעגלייטערינען? (די האפנונג און טרוימערייען ערשיינען). ער האט אייך פערשראקען און פעריאגט? קיין מאכט קען אונז ניט פערטרייבען פון אונזערע פריינדע די מענשען, ווייל מיר זענען א טייל פון זיין נאטור. און ער — דער מענש, ווי ער איז, איז א טייל פון דער גרויסער מוטער נאטור. זי, די מעכטיגע, ווייסט ניט פון קיינע שטימונגען, פעסעמיסטישע טהעאריען און שארפזיניגע ארגועמענטען, זי געהט אונפערמיידליך מיט איהר עוויגען וועג פון לעבען און ענטוויקלונג און צוזאמען מיט איהר מוז געהן און ענטוויקלען זיך אלעס וואס לעבט און עקסעסטירט. געהט, טראגט דעם מענשען שעהנע טרוימען און זיסע האפנונגען און נאכדעם וועל איך קומען און וועל איהם ברענגען ליעבע און אן עוויגע שטרעבונג צום לעבען!

(די האפנונגען און טרוימערייען זינגען:

ווי שעהן און ווי פרעכטיג איז די רוהיגע נאכט! א. ז. וו.). (אלע געהען)

דער פארהאנג פאלט לאנגזאם.

ערשטער אקט.

(א גרויסעס ארבייט־צימער ביי אשכנזי'ן אין הויז. א גרויסער שפיע־געל, א פיאנא, א קושעטקע, וויענער שטולען. ביי א וואנד א שעהנער שרייבטיש אויף וועלכען עס ברענט א לאמפ מיט א גרינעם אבאזשור. איבער'ן טיש א בילד פון דער פערשטארבענער מאראם אשכנזי. אנטקעגען א לאנגער טיש אויף וועלכען עס ברענט פונקט אזא לאמפ מיט אזא אבאזשור. אויפ'ן טיש ביכער, קארטען, העפטען, שרייבגעצייג, פאפירען. אין הינטערגרונד איז אפען א גרויס פענסטער, דורך וועלכען די לבנה שיינט און מען זעהט ביימער פון א גארטען. עס הערט זיך אפט דאס רוישען פון א דאמפף־מיהל).

בערטהא (זיצט ביים שרייבטיש, עפענט א בריעף, לעזט, שרייבט, פער'חתמ'עט קאנווערטען, פערמיעפט).

אידא (אין א קלייד פון א גימנאזיסטין און טאליע אלס גימנאזיסט זיצען ביידע ביים לאנגען טיש. ער לערנט עטוואס פון א בוך אויס־וועניג, זעהר שטיל. מען זעהט, ער וויל ניט שטערען בערטהאן. אידא צייכענט א קארטע, זי איז זעהר נערוועז. מעקט און צייכענט ווייטער. מיליע זיצט ביי דער פיאנא און עקזערצירט. אלע א לאנגע צייט בעשעפטיגט).

בערטהא: (געפינט איין אפענעם בריעף, ווענדעט זיך אום, ער־שטוינט). קינדער, ווער האט געעפענט דעם בריעף? (קיין ענטפער). עס איז א בריעף צו מיר פונ'ם פאפא, ווער האט עס געקענט עפענען? (קיין ענטפער). קינדער, איהר הערט ניט, וואס איך פרעג?

טאליע: ווייסט ניט, ווער עס קען זיך ערלויבען אזא זאך? מסתמא די פרינצעסין אידא! פרינצעסין!

אידא: (שטיל, קרימט איהם) פרינץ האמלעט פון דענעמארק! (לויט) איך האב דערקענט דעם פאפא'ס האנדשריפט... און ווייל מען זאגט עפים אויפ'ן פאפא, האב איך ניט געהאט קיין געדולד... איך האב נאר געוואלט זיך איבערצייגען, אויב עס איז אמת...

טאליע: זי האט זיך נאר געוואלט איבערצייגען, מעהר גאר נישט...

אידא: מען זאגט, דער פאפא וועט אונז אלעמען ברענגען א פרעזענט... האב איך געעפענט דיין בריעף, בערטהא.

בערטהא: (ערנסט) קינדער, איך האב קיינע סעקרעטען. אין

מײַן, ווי אין זײַנע פֿערזיגעלטע בריװ אַזוי אויך טיף אין זײַן האַרצען דאַרף ניט זײַן בײַם מענשען אַזעלכעס, וואָס מען זאָל דאַרפֿען פֿערבאָרגען. אָבער דאָך עפֿענען אַ פֿרעמד בריװ איז אַזאַ פֿערברעכען, געראַדע ווי אַרויס׳גנב׳ן עטוואָס פֿון אַ פֿרעמדע טאַשע. מען דאַרף זיך אַזאַ זאַך קײן מאָל ניט ערלויבען!

מ י ל י ע: אַ יאָ, בערטהאַ, איך האָב זיך אַזאַ זאַך קײן מאָל ניט ערלויבט?

ב ע ר ט ה אַ: נײן, טײַערע, און איך האָף דו וועסט עס קײן מאָל ניט טהון.

א י ד אַ: זײַ ניט בײז אויף מיר, בערטהאַ. איך האָב דערזעהען דעם פּאַפּאַ׳ס האַנדשריפֿט האָב איך זיך ניט געקענט בעהערשען. איך טהו אָפֿט אַזעלכע זאַכען, וואָס נאָכדעם פֿערדריסט מיך, אָבער איך קען זיך אַלײן ניט אײַנהאַלטען. ביזט ניט בײז, בערטהאַ?

ב ע ר ט ה אַ: (שוין ווידער בעשעפֿטיגט) איך בין ניט בײז, דו נאַרר. איך זאָג נאָר, מען דאַרף עס ניט טהון. (עפֿענט אַ בריװ) אַ נײַעס! אונזער געוועזענע קעכין שרה שרײַבט, אַז איהר מאַן איז שוין ווידער קראַנק. זי האָט נויטיג געדאַרפֿט חתונה האָבען! מען וועט איהר דאַרפֿען שיקען צעהן רובל. איך זאָל ניט פֿערגעסען. (פֿערשרײַבט אין איהר מעמאָראַנדום).

א י ד אַ: אַ נויטיגע זאַך! איך זאָל האָבען דאָס געלד, וואָלט איך בעסער געקויפֿט אַ קלײנע בראָסלעטקע מיט אַ קעסטעלע און מיט אַ שלעסעלע... פֿיעלע גימנאַזיסטקעס האָבען אַזעלכע בראָסלעטען...

ב ע ר ט ה אַ: מענשען זאָלען ניט געפֿינען פֿיר נויטיג צו העלפֿען אײנע די אַנדערע, וואָלט ניט נויטיג געווען זײ זאָלען לעבען אויף דער וועלט.

ט אָ ל י ע. די פּרינצעסין זאָל פּרובען זײַן אַ קעכין, וואָלט זי געוואוסט...

א י ד אַ: איך זאָל זײַן אַ קעכין, וואָלסט דו געוועזען אַ קוטשער...

ט אָ ל י ע: און וואָס מײנסט דו, אַ קוטשער איז ניט אַזאַ מענש ווי דו?

ב ע ר ט ה אַ: (שטעהט אויף) קינדער, קריגט זיך ניט און טהוט בעסער אײַער אַרבײט. (געהט צו מיליען) נו, קינד, ביזט נאָך ניט מיעד? קום, איך וועל דיר אַביסעל העלפֿען, זיץ ניט אַזוי אײַנגעבויגען, וועסט נאָך קריגען אַזאַ הויקער ווי איך האָב און מען וועט פֿון דיר לאַכען. (גלײַכט זי אויס) אָט אַזוי זיץ, מיליטשקע!

מ י ל י ע: מען לאַכט פֿון דיר? ווער לאַכט פֿון דיר? (זי שפּיעלט).

ט אָ ל י ע: עס איז דאָ אויף דער וועלט גענוג גראָבע יונגען און אידיאָטען. (ער לערנט).

ב ע ר ט ה אַ: מיליע, דו נעמסט די נאָטע ניט מיט דעם פֿינגער.

דו זינג אין טאַקט וואָס דו שפּיעלסט, וועט דיר זיין גרינגער. (זינגט מיט איהר וואָס זי שפּיעלט) איינס, צוויי, דריי, איינס, צוויי, דריי, איינס.

אידאַ: בערטהאַ, פון מיין נייעם רעגען=מאַנטעל האָבען זיך ווידער אָבגעריסען צוויי קנעפּלעך:

טאָליע: קענסט דו ניט נעמען אַליין און צונעהען? פּרינצעסען מיינע?

בערטהאַ: פאַר וואָס האָסטו דו ניט געזאָגט מאַשע'ן? ועסט מאָרגען דאַרפען פריה געהן אין גימנאַזיום, דו גיב בעסער, וועל איך דיר צונעהען די קנעפּלעך. (אידאַ ברענגט איהר מאַנטעל, טאָליע קוקט אויף איהר בייז. בערטהאַ נעמט פון דער טאַשע נעה געציג, זיצט ביי דער פּיאַנאָ און נעהט). קינדער, ווי מען זעהט פונ'ם טאַטענס בריעף, דאַרף מען איהם ערוואַרטען יעדען טאָג... נוו, אַזוי, טייערע. (זינגט) איינס, צוויי, דריי, איינס...

אידאַ: מען זאָגט, דער פּאַפּאַ איז ניט געפאָהרען קורירען זיך, נאָר עפּעס אַנדערש... חי! חי!

טאָליע: וואָס קוועלט זי אַזוי, די פּרינצעסען אונזערע.

אידאַ: איך קוועל פונ'ם פּאַפּאַ.

בערטהאַ: אידאַ! (אַלע בלייבען שטיל) זאָל זיין גענוג, קינד! (קושט מיליען) אידאַ, אָט האָסט דו דיין מאַנטעל. נאַשעריַן, האָסט נאָך עפּעס טאַשענגעלד? זעה, וואַרף ניט אַרויס, איך לעג דיר אין טאַשע אַריין קליין געלד. (זי טהוט עס).

אידאַ: בערטהאַ, דו ווייסט, ע... ע... איך בין שוין ווידער שולדיג אין קאָנדיטאָרסקע אַ רובל מיט צוואַנציג.

טאָליע: קאָנפעקטען מיט לעקעך אויף באָרג? זי האָט קרעדיט, די פּרינצעסען!

בערטהאַ: עס איז ניט שעהן, אידאַ... איך האָב דיר עטליכע מאָל געבעטען, זאָלסט ניט נעמען קיינע נאַשערייען אויף באָרג... דו זאָגסט און טהוסט פערקעהרט...

אידאַ: בעסער וואָלט געווען, זאָלסט איהם אָנזאָגען, ער זאָל ניט געבען אויף באָרג... וואָרום, איך ווייס אַליין ניט, פאַר וואָס, איך קען ניט... בערטהאַ, דו וועסט זעהן, איך וועל מעהר ניט נעהמען אויף באָרג... (צייכענט) אַי, צום טייוועל! צום טייוועל! (וויינענדיג און קאַפּריזנע) איך וועל היינט ניט אַרויסקריכען.

בערטהאַ: (געהט צו איהר) נו, וואָס איז שוין דאָרט ווידער?

אידאַ: איך מוז מאָרגען ברענגען דעם לעהרער פון געאָגראַפיע אַ קאַרטע פון אויסטראַליע און איך קען ניט ענדיגען.

בערטהא: א געשיכטע מיט אויסטראליע! טאליע, אפשר וואלסט דו געוועזן א פיינער מענש און געהאלפען איהר א ביסעל?

טאליע: איהר העלפען? א נויטיגע זאך! זי פערדיענט עס טאקי. איך זאג דיר, אזא דימאנט!

בערטהא: דו שלעכטער! דעם וואס פערדיענט העלפט מען ניט, מען בעצאהלט איהם איינפאך פיר זיין פערדיענסט. הילפע הייסט, ווען מען העלפט דעם, וואס האט ניט פערדיענט. גיעב מיר די קארטע, אידא, איך וועל זיך פאר'ן שלאף אנידערזעצען אויף א שעה און וועל עס ענ־דיגען. (נעמט די קארטע).

טאליע: קארג האט בערטהא צו טהון א גאנצען טאג, זי דארף זיך נאך זעצען פאר'ן שלאף צייכנען דער פרינצעסען א קארטע! (נעמט צו ביי בערטהא'ן דאס פאפיער) איך וועל ענדיגען די קארטע. (קוקט אדיין) א שעהנע אויסטראליע אנגעשמירט! בערטהא, איך געדענק, ווי דו פלעגסט אבזיצען שטונדען לאנג מיט מיר, ווען איך בין געוועזן אין ערשטען און צווייטען קלאס.

בערטהא: יא? טאליע, איך האב געמיינט, דו האסט פערגעסען. איך וואלט נאר געוואלט וויסען פאר וואס האלט איהר אייך אין איין קריעגען?

מיליע: חע! ער רופט זי פרינצעסען, און זי רופט איהם פרינץ פון יענעם מארק.

בערטהא: ניט פון יענעם מארק, פון דענעמארק, גנב. (דריקט מיליען צו זיך). נארישע קינדער, א פנים אין אייערע יאהרען קריעגען זיך אלע ברידער און שוועסטער.

טאליע: אז דו ביזט געוועזן אונזער יונגע שוועסטער, האבען מיר זיך מיט דיר ניט געקריעגט.

בערטהא: איך? קינדער, איך בין זעהר וועניג געוועזן א יונגע שוועסטער. איך בין נאך אליין געוועזן א קינד און האב שוין געמוזט ווערען אייער מאמע. (קוקט אויף דער מוטער'ס בילד). עס פליהען די יאהרען... ע! קינדער, איהר ווייסט וואס? עס איז א שעהנע נאכט, קומט מיר וועלען זיך א ביסעל דורכגעהן. מיליע וועט זיך אביסעל דורכלוי־פען, וועט זי שלאפען בעסער. און דו, פרינצעסען, דארפסט אויך אביסעל מעהר שפאצירען, דו זיצט צופיעל... און דערווייליע וועלען מיר טאקי צוגעהן צו דער מיהל, איך דארף נויטיג זעהען בערנארד'ן.

אידא: (נעמט שפיגעל, ברענגט איהרע האר אין ארדנונג) אהא! איך פערשטעה... די הויפטזאכע איז ניט שפאצירען, נאר זעהען בער־נארד'ן... איך פערשטעה שוין...

בערטהא: (אונרוהיג) וואס מיינסט דו? (רוהיג) נו, יא, איך דארף

זעהען בערנאַרד׳ן — איך האָב ערהאַלטען אַ וויכטיגען געשעפטס־בריעף. איך האָב מורא, עס איז קיהל, טהו אָן אַ מאַנטעלע, מיליע. (טהוט איהר אָן אַ מאַנטעלע). דו, מאַמזעל, נעם אויך עפּעס אויפ׳ן האַלז... יאָ, יאָ, פראַנטיכע מײַנע! (טהוט איהר אָן עטוואָס אויפ׳ן האַלז מיט געוואַלד). איהר, מסיו אַנאַטאָל אשכנזי, געהט מיט?

טאָליע: ווי קען איך? אַ רעדע פון ציצעראָן אין לאַטײַן קענען אויסווענדיג, דער פרינצעסען דערשמירען די אַווסטראַליע... און...

בערטהאַ: אַלזאָ, דער מאַן געהט ניט... קומט... טאָליע, איך האָף, איהר וועט דאָ ניט רויכערען קיינע פּאַפּיראָסען, האַ?

טאַליע: (בעלײַדיגט) איך האָב געזאָגט, איך וועל ניט רויכערען, רויכער איך ניט. איך בין ניט אידאַ!

אידאַ: ניין! דו ביזט דאָן קיכאָט דע לאַ מאַנטשאַ.

טאָליע: און דו ביזט דאָננאַ דולציניעא דעל טאָבאָזאָ!...

בערטהאַ: שאַ: שוין ווידער אַ מלחמה... אַי, איהר מערדער וואָס איהר זײַט. טאָליע, וועסט זיך דאָ הייסען געבען אַ גלאָז וואַרעמע מילך. אויפ׳ם ווידערזעהן. (אידאַ׳ן נעהמט זי געאַרמט, מיליען פיהרט זי בײַ דער האַנד. אַלע דרײַ אָב).

טאָליע: (געהט צום פענסטער, לוסטיג) אַ שעהנע נאַכט, אַ שעהנע לבנה און שעהנע שטערען... און דער לעבען וואָלט געווען אַזוי שעהן, ווען ניט די לאַטײַנישע רעדע פון ציצעראָן... האַ? מאַכען איהר די קאַרטע פריהער (זעצט זיך צום טיש) זעה נאָר אַנ׳אַרבײַט! צו קיין זאַך טויג זי נישט, קיין זאַך קען זי ניט. נאָר קוקען אין שפּיגעל און פּוצען זיך. (צײַכענט.) ניט ווי בערטהאַ, ניין, ניט געראָטהען אין בערטהאַ׳ן. (אַ גערויש) ווער געהט עס? (שליאָמע הויז און שרה הינדע קומען). אָה, שליאָמע הויז! אַי! איך האָב פערגעסען, בערטהא בײַזערט זיך, ווען מיר רופען אײַך אַזוי... אַנ׳אַלטע געוואָנהייט... ענשולדיגט...

שליאָמע: יונגער מאַן, אויב איך בין שליאָמע הויז, מסתמא דאַרף איך זײַן שליאָמע הויז... אויב מען רופט אונטען „הויז", איז דאָס נאָר דער־פאַר, ווײַל מען רופט אויבען „הויז"! אַלץ דאָרטען! (צײַגט אויפ׳ן הימעל).

טאָליע: (שטיל) אַי, פּונקט איצט, ווען איך האָב אַזוי פיעל אַרבײַט! (לויט) איהר דאַרפט עפּעס?

שרה הינדע: בערנאַרד איז ניטאָ אין קאַנטאָר, האָבען מיר גע־מיינט, ער מוז זײַן בײַ בערטהאַ׳ן. איהר ווייסט דאָך, הײַנט איז מיטוואָך... און אַלע מיטוואָך קומען מיר אין קאַנטאָר נעמען בײַם זוהן די פּויטיקע... דאָס הייסט יאַקבי אויף מאַכען שבת און אויף די גאַנצע וואָך... 15 רובל יעדע וואָך בוואָך. עס געהט דען בײַ אונז אַזאַ אַוועק אַזאַ סומע געלד?

חלילה! נאָר גאָר ניט, ער איז אַ גוטער און ניט...

שליאָמע: ער איז ניט חולה צו געבען... ער איז אַ זוהן... צוליעב וואָס דען דאַרף מען קינדער? נעמט בערטהאַ'ן, וואָס טהוט זי ניט צו־ליעב איהר טאַטען? אַזוי דאַרף זיין, קינדער וואָס דען!

שרה הינדע: וואָס גלייכסט דו זיך? איהר פאָטער איז שמואל אשכנזי... און זי איז בערטהאַ...

שליאָמע: יאָ, אַ קאָפּ איז אויף איהר ניט קיין ווייבערשע, עס איז טאַקי נאָר דערפאַר, ווייל זי האָט, ווי זאָגט מען, האָט קיין פּאַר־איבעל ניט, אַ זאַטעל...

שרה הינדע: (שטיל) אפשר וואָלסט דו צוגעמאַכט דיין שניי־דערשען פּיסק?...

שליאָמע: מיט אַזאַ געשיכטע קען מען זיך ניט בעהאַלטען. עס וואָלט ניט געווען, אויב עס וואָלט ניט געדאַרפט זיין. יאָהרען לאַנג האָב איך געטראַכט: פאַר וואָס איז דאָס? וואָרום איז יענס? און בין מיט מיין שכל דערגאַנגען, אַז אַלעס קומט נאָר ווייל אויבען צייכענט מען: דו זיי אַ האָרבאַטע, און דו זיי אַ פּאָנפּעוואַטע, און דו זיי אַ פּאָר־סליפּאָוואַטע... אַלץ דאָרטען!

טאַליע: (שטיל) נו יאָ, חלואי וואָלסטו דו געווען דאָרטען, ניט דאָ. (לויט) איך וועל לויפען זוכען אייער בערנאַרד'ן. (געהט) אַז איך בין געווען אַ יונגעל פלעג איך סקלאָנאַיען: הוין, הוצאַ, הוצו, הוצאָם...(אַב).

שרה הינדע: דיין זוהן איז טאַקי דאָ און שטוב דער גאַנצער מענש און דו ביזט טאַקי צוליעב איהם אויך אַ גאַנצער ר׳ שמעלקע, פון דעסטוועגען דאַרפסט דו ניט פאַרגעסען, אַז דו ביסט געווען שליאָמע הוין דער זשענסקער שניידער...

שליאָמע: בכן איז באשר איז וואָס? אַז מען האָט אויבען אָנגע־שריבען: דו זיי אשכנזי און דו זיי שליאָמע הוין, איז ער דער חכם און זיך דאַרף שווייגען?

שרה הינדע: און בערטהאַ? הלואי האָט יעדער אַזאַ האָרב און אַזוי פיעל חן ביי גאָט.

שליאָמע: דעם האָרב בין איך דיר מוחל און... (טיעפזיניג) דער חן וואָס אַזעלכע האָבען איז ניט פון גאָט... איך וויים, פון וואַנען די דאָ־זיגע האָבען חן... דו פרעג שליאָמע הוין, וועט ער דיר זאָגען... איך האָב פיעל געהערט, פיעל געפרעגט און פיעל געטראַכט פון די דאָזיגע זאַכען...

שרה הינדע: בערנאַרד פערשטעהט אַביסעל מעהר פון שליאָמע הוין און פון דעסטוועגען לעקט ער די פינגער פון איהר... (בערנאַרד ערשיינט ביים פענסטער און הערט זיך איין מיט אַ פרעהליכען שמייכעלע).

הלואי שיקט דער אויבערשטער צו בערנארד'ן אזא ווייב. א קליינינקייט אזא עשירות מיט אזא יחוס!...

שליאמע: בכן איז באשר איז וואס? וועט ער געהן שלאפען מיט'ן יחוס? גולם, ער איז דאך א מאנזביל, און אויב זי געפעלט איהם איצט, וועט זי איהם שפעטער ניט געפעלען. די אויגען זענען דאך איהם ניט ארויסגעקראכען, און וואו ער וועט נאר דערזעהען א ווייב, וואס איז טאקי ווייב, וועט איהם דער רוח נעמען. (בערנארד ווערט טרויריג).

שרה הינדע: זאלען מיינע שונאים אזוי וויסען פון זייער געזונד, ווי איך וויים, וואס דו רעדסט!

שליאמע: בכן איז באשר איז וואס? דו פרעגט שליאמע הוצ'ן, אט האב איך זיך אבגעפלאגט מיט אזא חאלעריע ווי דו און האב איבער דיר פון מיין גאנץ לעבען קיין הנאה געהאט. ווי פיעל מאל האב איך זיך פערשאלטען די יאהרען און געבייזן? ווי פיעל מאל האב איך געטראכט דיך גט'ן, אדער ווי אזוי עס איז פון דיר פטור ווערען, אדער גאר דערהרג'ענען דיך צום שווארץ יאהר? נאר גאר ניט, מען איז דאך א מענש און א שטיקעל יוד אויך דערצו. מען האפט, אפשר וועט דער רבש"ע זיך מרחם זיין און וועט אליין מאכען אנ'ענדע. דערווייליע האב איך זיך מיין גאנץ לעבען געשלאגען מיט דיר קאפ אן וואנד...

שרה הינדע: נו, שלאג זיך מיט זיך אליין קאפ אן וואנד.

שליאמקע: ניין, ברודער, אז מען האט חתונה, דארף מען קודם כל קוקען אין תוך אריין. א ווייב דארף האבען אויגען, וועלכע זאלען קיצלען טיעף ביז דער נשמה, און זי דארף האבען א פאר באקען ווי פאמפושקעס און זאל טאקי האבען א...

שרה הינדע: הער אויף צו רעדען; פער'שרפ'עט זאלסט דו ווערען! (בערנארד פערשווינדעט).

שליאמע: אלא וואס דען, אויבען זאגט מען יא? העלפט דאך ניט, קוק יא, קוק ניט... אלץ דארטען!... (צייגט אויפ'ן הימעל).

שרה הינדע: עס איז נאך גוט, וואס בערנארד האט ניט געהערט דיינע שניידערשע דרשות. ער ווייסט טאקי, אז דו רעדסט, איז פונקט ווי דער הונד להבדיל בילט, אבער ער וואלט דאך געהאט יסורים. ביי שליאמע הוץ איז בערטהא אשכנזי'ם א קליינינקייט!

שליאמע: אויב זי איז ניט קיין קליינינקייט, בכן איז באשר איז וואס? (א געריוש).

שרה הינדע: ווער שוין פערשטומט, איך הער מענשען געהען.

(בערטהא, מיליע און אידא קומען צוריק, שליאמע און זיין פרוי שטעהען אויף).

בערטהא: אה, גוטען אבענד! היינט איז געווים מיטוואך, האבען

מיר געסט. זיצט... מען קען אייער בערנאַרד'ן גאָר ניט געפינען! ער וועט מסתמא באַלד קומען. איהר וועט מיך ענטשולדיגען אויף אַ מינוט, איך מוז מיין מיזינקעלע פיהרען שלאָפען. אָהן מיר וועט זי ניט געהן. איך מוז זי אַנידערלעגען אין בעטעלע און צודעקען...

שרה הינדע: איהר באַלעוועט זי, נעמט זי זיך איבער.

בערטהאַ: קיין וואונדער ניט, אויסגעוואַקסען אויף מיינע הענד.

אידאַ: (ביים טיש) דו זעהסט, דער דאָן קיכאָט האָט מיר די קאַרטע נאָך ניט געמאַכט!

בערטהאַ: און זי, די מאַמזעל, איז געווען בעסער? שוין געווען אַ גרויסע מויד און איך פלעג מוזען זיצען לעבען איהר און דוקא גלעטען זי איבער'ן קאָפ, ביז זי פלעגט איינשלאָפען. אידאַ, מעגסט זיין רוהיג, מאַליע האָט צוגעזאָגט, וועט ער האַלטען וואָרט; ער איז אַ מאַן! קום, מיליטשקע... ענטשולדיגט! אידאַ, דיר איז אויך צייט צו געהן שלאָפען.

אידאַ: יאָ, באַלד. (ווינקט בימרע). איך דאַרף נאָך עפעס טהון.

מיליע: אַ גוטע נאַכט, אידאַ!... אַ גוטע נאַכט, ר' שליאָמע הו... (בערטהאַ לאָזט זי ניט אויסרעדען „הוץ”).

שליאָמע: אַ גוטע נאַכט, קיצקעלע.

שרה הינדע: שלאָף געזונטערהייט. (בערטהאַ מיט מיליען אָב).

אידאַ: (לויפט צו שליאָמען) ר' שליאָמע הוץ, נומיר שפיעלען אין באַראָן בוץ! (שטויסט מיט איהר שטערן זיין שטערן. ער לאַכט). איהר ווייסט, שרה הינדע, וואָס איך האָב נאָך צו טהון? שש! איך וואַש אַלע נאַכט פאַר'ן שלאָף דעם פנים מיט דעם טוי וואָס ליעגט אויפ'ן גראָז. מען זאָגט, דערפון ווערט דאָס פנים גלאַט ווי אַ סאַמעט.

שרה הינדע: הערסט? און איך האָב ניט געוואוסט.

אידאַ: (לויפט און זינגט „אַזראַ'ס ליעד”) „דעם סולטאַ=אַנס שעהנע טאָכטער איז יעדען אָבענד שפּאַצירען געגאַנגען”... (אָב).

שליאָמע: זעהסט דו, די דאָזיגע איז שוין אַ שטיקעל סחורה... אַז מען האָט אַזאַ ווייבעל, דאַרף מען שוין ניט קיין טובות פונ'ם רבש"ע!

שרה הינדע: אַנ'עזות פנים מיט אַ שייגעץ! נו, יאָ, ביי דיר קומט דאָך אוים קאַפויר מיט די פיס... ביזט שוין אַזאַ מענש.

שליאָמע: נו, יאָ, מסתמא איז אויבען אָנגעצייכענט: שליאָמע הוץ דאַרף זיין אַזאַ מענש, ביי וועלכען אַלעס דאַרף אויסקומען קאַפויר מיט די פיס. אַלץ דאָרטען!

אידאַ: (אין פענסטער שטיפענדיג) בערטהאַ וועט פון זיי ניט פטור ווערען ביז טאָג, (לויט) שש! אייער בערנאַרד איז אין קאַנטאָר, ער רופט

אייך. געהט גיכער! (שטיל) איך האב געזעהען, ער איז גאר אוועק אין גארטען. (פערשווינדעט).

שרה הינדע: ווי געהט מען אוועק אהן א זיי געזונד? (שטעהען ביידע אויף).

שליאמע: מיר וועלען נאך אריינגעהן אהער שפעטער. אזעלכע ווי זיי שלאפען ביי נאכט זעהר ווייניג. אמאל פלעגען אזעלכע ביי נאכט אומפאהרען אויף א קאטשערע, איצט זיצען זיי ביי נאכט אין א קאנטאר און רעכענען... עס ווערט געטהון מיט'ן זעלבען כח. דו פרעג שליאמע הוצ'ן, וועט ער דיר דערצעהלען פון די דאזיגע זאכען. (ביידע אב).

(א פויזע. מען הערט אידא זינגט אין גארטען „אזרא'ס ליעד". בערטהא קומט).

בערטהא: וואו זענען דאס מיינע געסט? אנטלאפען?

אידא: (אין פענסטער) אז זיי קומען, פערגעסען זיי אוועקגעהן, האב איך זיי אונמיסטען אבגענארט און געזאגט, אז בערנארד רופט זיי.

בערטהא: אבגענארט עלטערע מענשען? פע! אידא, דאס איז ניט שעהן!

אידא: וואס־זשע, מען טאר קיין מאל ניט א שטיף טהון?

בערטהא: שטיפען מעג מען און מען דארף, אבער אין אנ'אונשולדיגען, אנשטענדיגען און עהרליכען וועג. אבנארען איינעם אדער וועה טהון איהם, הייסט ניט שטיפען, — דאס הייסט זיין ווילד און אויסגעלאסען. (זעצט זיך צום טיש) פאר וואס געהסטו ניט שלאפען? (אידא גיט א מאך מיט'ן האנד און לויפט פארט) אי, די ערציהונג פון קינדער איז זעהר א שווערע און פעראנטווארטליכע זאך... מיר ווילט זיך זעהר מאכען פון זיי עהרליכע, גוטע מענשען און וואס עס וועט פון זיי ארויסקומען, ווייס איך ניט. (פערטיעפט זיך אין איהרע פאפירען, בערנארד גיט א קלאפ אין טיר און קומט אריין).

בערנארד: שטער איך אייך ניט, פריילין בערטהא?

בערטהא: ניין! ניין! פערקערט, איך האב אייך געוואלט, איך דארף אייך האבען. זיצט! (ער זעצט זיך) איך האב ערהאלטען א בריעף וואס פערשאפט מיר פיעל שמערצען. דער פאפא האט צוגעזאגט דעם ערשטען יוני ארויסשיקען די פארטיי מעהל קיין קאנסטאנטינאפאל. עס איז שוין היינט דער 26־טער מאי. די צוויי טויזענד זעק מעהל וועלען מיר ניט קענען האבען פערטיג.

בערנארד: הערר אשכנזי האט דאך נאר צוגעזאגט, וועלען מיר זיך ענטשולדיגען...

בערטהא: ניט נאר צוגעזאגט, דער פאפא האט אונטערגעשריע־בען א קאנטראקט און זיי פאדערען... אט איז זייער בריעף (גיט איהם א

בריעף) דער פּאפּא איז ניטאָ און איך ווייס ניט, וואָס מען טהוט. וואָס זאָגט איהר, בערנאַרד?

בערנאַרד: איך זאָג, עס איז אַ גרויסע עולה פון הערר אַשכּנזי. ער קימערט זיך ניט פון קיין זאַך. עס איז ווענינ, וואָס ער האָט אויף אייך אַרויפגעוואָרפען אַזאַ הויז, אַזאַ בעל־הבתי׳שקייט, האָט אייך איבערגעגעבען אַלע זאָרג און די ערציהונג פון אַלע קינדער, האָט ער נאָך אין גאַנצען פערלאָזט זיך אויף אייך מיט אַלע זיינע געשעפטען!

בערטהאַ: נו, וואָס איז דאָרט? ערשטענס, קען מען דאָך אויף מיר מעהר לאַסט אַרויפוואַרפען, חע! חע! (לאַכט גוטמוטהיג) ווייל איך בין אַ בריאה מיט אַ האָרב, און צווייטענס, ערנסט גערעדט, ער איז דאָך אַ טאַטע און אַן׳אַלטער מענש...

בערנאַרד: איך אַכטע זעהר הערן אַשכּנזי. גאַנץ אָפען גערעדט, איך פערגעס ניט, אַז ביי איהם אין שטוב בין איך פון אַן׳אָרמען שניידערס אַ יונגעל געוואָרען איין אָנגעזעהענער מענש און אַ פיהרער פון אַ גרויסען געשעפט... אָבער דאָך מוז איך זאָגען, אויב ער איז אַ טאַטע, דאַרף ער אַ ביסעל מעהר דענקען פון זיינע קינדער, און אויב ער איז יאָ איין אַלטער מאַן, דאַרף ער ניט דענקען פון דעם, פון וואָס ער דענקט איצט. עס איז ניט שעהן! איהר ווייסט, וואוהין ער איז געפאָהרען?

בערטהאַ: וואָס מיינט איהר דאָס? די קינדער האָבען דאָ היינט אויך עפּעס וועגען איהם בעמערקט. איך ווייס, ער איז שוואַך און איז געפאָהרען קיין אָדעס צו אַ ספּעציאַליסט.

בערנאַרד: שוואַך איז ער אפשר, אָבער געפאָהרען איז ער ניט צו אַ דאָקטאָר אַ ספּעציאַליסט, — ער איז געפאָהרען צו אַ ספּעציאַליסט פון... פון שידוכים.

בערטהאַ: וואָס? צעהן יאָהר געווען אַן׳אַלמן און איצט, ווען ער איז שוין אַזאַ אַלטער מאַן, ווען אַלע קינדער זענען שוין געשטעלט אויף די פיס — איצט וועט ער דענקען פון אַ שידוך?

בערנאַרד: ער שרייבט מיר, איך זאָל אייך פאָרבערייטען. מען רעדט איהם אַ היבשע אַלמנה, וועלכע איז אַמאָל געווען גאַנץ רייך און וועלכע האָט אַ טאָכטער פון אַ יאָהר 17—16, זעהר אַ גוטע פּיאַניסטין.

בערטהאַ: (איראָניש) אַ היבשע אַלמנה, וועלכע איז אַמאָל געווען רייך און האָט אַ טאָכטער אַ פּיאַניסטין? נו, וואָס זייט איהר נאָך אונצופריעדען? עס איז דאָך זעהר אַ פיינער שידוך! ע! גלויבט עס ניט, איך האָב ערשט היינט פון פּאַפּאַ געקראָגען אַ בריעף און ער שרייבט מיר ניט אַ וואָרט. עס קען זיין מען רעדט איהם אַ שידוך. וועמען לאָזען די שדכנים צורוה? אָבער חתונה האָבען וועט ער ניט, בעפאָר ער וועט

זיך מיט אונז מיישב זיין. עס וועניגסטען פערדינען איך דאך, נו מען זאָל זיך מיט מיר עצה'ען האלטען ווי מיט א פריינד.

בערנארד: פרײלין בערטהא, איך האָב מורא ער וועט יעצט חתונה האָבען.

בערטהא: יאָ? האַ! האַ! וואָס־זשע האָט איהר מורא? אויב ער מיינט, אז ער דאַרף חתונה האָבען, מסתמא ווייס ער דאָך. און אויב זי איז איין אנשטענדיגע פרוי, זאָל זיין מיט מזל.

בערנארד: איך האָב מורא, ווייל איך דענק וועגען אייער לאגע דאָ אין הויז. עס קומט איצט פאַר אייך נייע זאָרג מיט נייע אונאנגענעהמ־היטען. בערטהא, זאָגט אליין, ביז וואַנען וועט איהר שלעפּען אויף זיך אזא שווערען יאָך? איז נאָך ניט צייט, איהר זאָלט אייך אויך אָברוהען? איהר האָט גאָר געלעבט פיר אנדערע, האָט איהר דען קיין רעכט ניט איצט פיר זיך אויך א ביסעל לעבען? (אידא עפענט דעם פענסטער און הערט זיך צו, זעהר נייגעריג).

בערטהא: מיין אויפגאבע און מיינע פפליכטען זענען נאָך ניט גע־ענדיגט. פערגעסט ניט, מיליטשקע איז נאָך א קינד. און אידא איז אויך נאָך צו יונג. זי איז טאַקע אין די יאָהרען פון איהר ענטוויקלונג, ווען מען דאַרף אויף איהר זעהר גוט אַכטונג געבען.

בערנארד: איהר וועט דאָך ניט געהן צוליעב אידא'ן אָפּפערן אייער לעבען...

בערטהא: מיין פריינד, איך האָב יעצט קיין אנדער ציעל, ווי אָפּפערן זיך צוליעב זיי. מיינט ניט, אז פערזענליכער גליק איז אלעס.

בערנארד: מען דענקט גאָר ניט צו בלייבען ביי אייך די מעגליכ־קייט צו זאָרגען פאַר מילי'ען מיט אידא'ן.

בערטהא: וואָס מיינט איהר דאָס? (אידא קוקט אויף זיי בייז, זי איז זעהר פאַרזיכטיג און פערשווינדעט אַפּט).

בערנארד: איך מיין גאַנץ איינפאַך, ווען איהר מאַכט זיך א מאָ־טענדע פּאַרטיע און איהר זאָלט ניט דאַרפען פערליערן אייער היים און אייערע פפליכטען?

בערטהא: (גוטמוטהיג) ווי? האַ! האַ! איהר מיינט, איך זאָל חתונה האָבען? די האַרבסטע מויד זאָל זיך פשוט פאַר איהר געלד קויפען א חתן מיט'ן צושטעלען א היים? איך בין ניט אזא נאַרר!

בערנארד: איך בעט אייך, מיינט ניט עס איז א שפּאַס. איך קען אייך שוין ניט פון היינט און ניט פון נעכטען. איהר ווייסט, מיך קען מען ניט קויפען פיר געלד.

בערטהא: (לאכט) וואס? איהר אליין ווילט זיין דער פרעזידענט? דאס איז א סורפריז!

בערנארד: יא, איך אליין. איהר ווייסט, איך האב א היבשען קאפיטאל אין אייער פאפא'ס געשעפטען און מיך אינטערעסירט זעהר וועניג א רייכע כלה, מיך אינטערעסירט די רייניקייט פון אייער אידעלען כאראקטער און פון אייער אידעלעם הארץ...

בערטהא: איך האב גאר ניט געוואוסט, אז איהר היט פון מיר אזא גוטע מיינונג, אבער זאגט מיר נאר, וואס איז מיט אייך פלוצלינג געווארען? זעהט נאר, אין אזא שעהנע זומער נאכט וואנדערט אום די געטין פון ליעבע מיט איהרע טרוימען. מארגען אבער וועלען די טרוימען אוועק און איהר וועט זיך אויפכאפען מיט א הארץ־קלעמעניש און מיט א קאפ וועהטאג... (לאכט און וויינט) מיך אבער קען די שעהנע געטין ניט ארייננכאפען אין איהרע נעצען, איך געהער צום מלאך המות. (פויזע. וויים א טרויריגע קירכען־גלאקע).

בערנארד: איך בעט אייך, רעדט ערנסט מיט מיר. איך בין ניט קיין יונגעלע, איך בין שוין 35 יאהר אלט. איך האב שוין פיעל דורכגעלעבט און איבערגעליטען. עס איז ביי מיר ניט א טרוים פון א זומער נאכט — עס איז איין ערנסטער געדאנק, איין איבערלעגטעס געפיהל. איך ווייס אלע אייערע אייגענשאפטען און פערשטעה, אז גליקליך קען זיין דער מאן, וואס קען האבען אזא קלוגען קאמעראד ווי איהר, אזא בעגאבטע פרוי, אזא ערציהערין און מוטער צו זיינע קינדער, אזא ווירטהין און ראטה־געבערין אין שטוב. ניט פלוצלינג בין איך געקומען צו דעם בעשלוס, איך האב פיעל נאכגעטראכט און אלעס אבגעוויגען... בערטהא, שטויסט מיך ניט אב פון זיך! איהר קענט מיך... איך בין ניט זעהר אינטעליגענט. ווי קום איך דערצו? אבער איהר ווייסט, איך בין ניט קיין לייכטזיניגער מענש (טרערען אין זיין שטימע) אויב איך זאל אייך ניט קענען אכטען און שעצען, ווער דען אין דער גרויסער וועלט וועט דאס זיין אימשטאנדע צו טהון? (די גלאק הערט אויף צו קלינגען).

בערטהא: איך דאנק אייך, איהר זייט זעהר א גוטער מענש, אבער...

בערנארד: מיין מוטער וועט זיך גליקליך שעצען צו האבען אזא טאכטער.

בערטהא: אזוי? נון, און אייער מוטער'ס זוהן?

בערנארד: איך? מיין גליק וועט זיין צו געבען אייך איין פריעד־ליכעס, רוהיגעס, זארגלאזעס לעבען. איך מיין עס מיט מיין הארץ און זעלע!

בערטהא: בערנארד! איך וועל אייך זאגען די וואהרהייט, איך

וואלט שוין געדארפט א ביסל זיך אפרוהען און האבען וועניגער זארג. איך האב שטענדיג געזארגט נאר פאר אנדערע... עס דארף זיין א גרויס גליק צו פיהלען, אז אויף דער גרויסער וועלט איז דא איין מענש, וואס זארגט חאטש א ביסעלע פאר דיר...

בערנארד: (נעמט איהר האנד) בערטהא, ערלויבט מיר זארגען פאר אייך.

בערטהא:ווארט... איך וויל א קוק טהון אין אייערע אויגען. איך וויים, איהר האט עהרליכע אויגען. (קוקט אין זיינע אויגען).

בערנארד: בערטהא, זאל אויסגעלאשען ווערען דאס ליכט פון מיינע אויגען, אויב זיי קוקען ניט אויף אייך מיט איין עהרליכער, אויפריכטיגער אבזיכט.

בערטהא: ניין! מען דארף ניט אזוי שווערען! איך פיהל, איהר רעדט יעצט אויפריכטיג... הייסט עס, עס קען זיין אז פאר מיר איז נאך אויך דא א שטיקעלע גליק, און איך האב געמיינט. (פאלט צום טיש און וויינט).

בערנארד: וואס וויינסט דו, בערטהא?

בערטהא: איך וויין... אבער דאס איז גוטע טרערען... פאר וואס ביסט דו פריהער ניט געקומען? איצט מעג איך דיר זאגען די וואהרהייט, איך האב לאנג געווארט אויף דיר. איך האב געמיינט, דער איז א גוטער און א קלוגער... ער פיהלט דאך, איך בין ניט שולדיג, וואס די נאטור האט מיך גרויזאם בעהאנדעלט... ער קען מיך און וויים, אז מיין הארץ און מיין זעעלע זעניען ניט ערגער, ווי ביי אנדערע. איך האב געווארט און ער האט געשוויגען... דאן האב איך בעשלאסען: אויב דער ניט, קיינער ניט! און ער איז דאך געקומען! (אידא גיעט אויף זיי א קוק מיט צארן און פערראכטונג און פערשווינדעט).

בערנארד: יא, איך בין געגאנגען לאנגזאם, אבער בין געקומען צו דיר, מיין טייערע, מיין גוטע בערטהא. (אומארמט זי. וועט דער כאר פון די האפנונגען און טרוימערייען) עס איז שוין צייט איך זאל אויך האבען א היים. און ווער עס וויל האבען א גליקליכען, פריעדליכען, רוהיגען היים, דארף נעמען אזא פרוי ווי דו, מיין גוטע, מיין קלוגע, מיין נאבלע בערטהא. (פאלט צו מיט זיינע ליפען צו איהר האנד. דאס געזאנג שאלט העכער. פויזע, א גערויש. בערטהא רייסט ארוים איהר האנד) וואס האסט דו מורא, נארר? זאלען זיי וויסען...

בערטהא: איך שעהם זיך... מען דארף זיי פריהער פארבערייטען... (מאליע לויפט אריין. דאס געזאנג הערט אויף).

מאליע: בערטהא, מיר האבען געסט! דער פאפא איז געקומען

צופֿאָהרען. מיט איהם עפּעס אַ דאַמע מיט אַ מאַמזעל! (שליאָמע און שרה הינדע קומען.)

שליאָמע: בכן איז באשר איז וואָס? דאַרפֿען מיר זיצען דאָרטען?

שרה הינדע: האָסט אַ פּנים פֿערגעסען אויף אונז דאָרטען אין קאַנטאָר...

שליאָמע: ביי דער מאַמען ביי דיינער זענען שוין דאָרט געוואָרען די אויגלעך אַזעלכע קליינע ווי ביי אַ הוהן בין מנחה למעריב און איך אַליין בין שוין אויך אַ פּאָר מאָל אַ פֿאָהר געטהאָן מיט'ן נאָז קיין צפון זייט און קיין דרום זייט.

בערנאַרד: דערפֿאַר וועט איהר באַלד הערען פֿון מיר אַזאַך, וואָס וועט אייך...

בערטהאַ: ניין! ניין! ניט יעצט, ניט היינט! שפּעטער! (אידאַ לויפֿט אַריין זעהר אויפֿגערעגט.)

אידאַ: ווער איז גערעכט? איך האָב אייך געזאָגט, דער פּאַפּאַ וועט אונז ברענגען אַ פּרעזענט.... אַזאַ אַלטער זאָל דענקען פֿון אַזעלכע זאַכען! (אַלע ערשטוינט.)

בערטהאַ: שש! אידאַ! קום אַהער צו מיר! פֿערגעס ניט, פֿון וועמען רעדסט דו דאָס!

אידאַ: (קוקט אויף איהר מיט פֿעראַכטונג) איהר זייט אַלע גוטע! איהר זייט אַלע גוטע! (ס'הערען זיך שטימען. אַשכנזי עפֿענט די טהיר.)

אַשכנזי: יאָ, קומט אַריין אַהער!... זיי זענען אַלע מסתמא דאָ ביי בערטהאַ'ן, ווי געוועהנליך... האַ? וואָס? דומהייטען! ווי באַלד איך בין צופֿריעדען, דאַרפֿען מיינע קינדער געוויס צופֿריעדען זיין. (ער אַריין, נאָך איהם סאָפֿיע און נינאַ אין רייזע־קליידער) גוט'ן אָבענד, קינדער, איך האָב אייך די עהרע פֿאָרצושטעלען... ע... מאַדאַם סאָפֿיע גרינשטיין, וועלכע... וועלכע איז יעצט מיין פֿרוי און אייער צווייטע מוטער... און דאָס איז פֿריילין נינאַ (אַלע ערשטוינט.)

שליאָמע: (קוקט אויף סאָפֿיען און זיין שרה הינדע.)

טאָליע: (ביים טיש, נעמט צונויף זיינע ביכער) איך וועל איהם באַלד זאָגען, אַז איך בלייב דאָ ניט אין שטוב. (געהט צום פֿאָטער, בע־געגענט דעם בליק פֿון נינאַ'ן. זיי לאָזען ביידע אַראָב די אויגען פֿערשעהמט.)

אידאַ: (וויינט שטאַרק) איידער צו זעהען און צו הערען, וואָס איך האָב היינט ביי נאַכט געהערט און געזעהען, וויל איך בעסער שטאַרבען! (פֿאַלט מיט אַ געוויין אויף בערנאַרד'ס שולטערן. די קירכען־גלאָקע שאַלט ווידער און ווייט זינגט דער כאָר פֿון די טרויריגע גייס־טער ווי אין פּראָלאָג.)

בערנארד: (גלעט אידא'ן זעהר צארט) בערוהיגט אייך, אידא! בערוהיגט אייך, אידאטשקע!

אידא: (וועהיספערט) איך וויל ניט, איהר זאלט זי ליעב האבען, בערנארד! איך וויל ניט, איהר זאלט זי ליעב האבען! (סאפיע און נינא די גאנצע צייט אין א גרויסע פערלעגענהייט.)

בערטהא: (בעטראכט די געסט איך האף, דער פאפא האט געבראכט אין זיין הויז א מענש, וואס וועט זיין א טרייער פריינד צו איהם און צו זיינע קינדער. (גיעט סאפיען די האנד. די גלעקער און טרויריגער כאר מעהר פארטא.)

(פארהאנג)

צווייטער אקט.

(דאָס זעלבע צימער. נינאַ זיצט ביי דער פּיאַנאָ און שפּיעלט עטוואָס זעהר טרויריגעס גאַנץ פּיאַנאָ. דורכ'ן פענסטער זעהט מען, אַלעס איז בעדעקט מיט שנעע. נינאַ פערדעקט איהר געזיכט און בלייבט זיצען אונ־בעוועגליך. סאָפיע קומט זעהר אויסגעפּוצט.)

סאָפיע: אָט איז זי! וואָס זיצט דו עפּעס דאָ?

נינאַ: וואָס איז מיר דער אונטערשיעד? אַבי איך ליעג ניט אין דר'ערד.

סאָפיע: נינאַ, איך פערשטעה ניט, מיט וואָס ביזט דו אונצופריעדען? דיר פעהלט דען דאָ עטוואָס?

נינאַ: ניין! מיר פעהלט גאָר נישט.

סאָפיע: וואָס־זשע געהסט דו אום דאָ ווי אין עולם התוהו? איך האָב געמיינט דאָ וועסטו עקזערצירען יעדען טאָג 5—6 שעה...

נינאַ: פינף, זעקס שעה בּאַראַבּאַנען אין אַ פרעמד הויז! וואָס רעדסט דו דאָס, מאַמאַ?

סאָפיע: אין אַ פרעמד הויז גאָר? דו ביזט אין דעם הויז פון דיין מוטער'ס מאַן!

נינאַ: וואָס איז מיר מיין מוטער'ס מאַן?

סאָפיע: דיין מוטער'ס מאַן איז דיין צווייטער פאָטער.

נינאַ: נו, יאָ, עס רעדט זיך נאָר אַזוי... עס קען ניט זיין קיין צווייטע מוטער און עס קען ניט זיין קיין צווייטער פאָטער, עס קאָן נאָר זיין אַ צווייטער מאַן...

סאָפיע: (זיפצעט) פערגינסט ניט דער מאַמאַ דאָס גליק? וועסט ווערען עלטער, וועסט דו פערשטעהן.

נינאַ: האָסט זיך אויסגעפּוצט, גרויסאַרטיג!

סאָפיע: עס איז ניט פיר מיין פערגניגען וועגען, מעגסט מיר גלויבען. מיר פרויען לעבען נאָר צוליעב אַנ'אַנדערענס פערגניגען וועגען. מיר מוזען טהון, וואָס דעם מאַן געפעהלט...

נינאַ: (פערצווייפעלט) אָי! איך האָב ניט קיין היים! איך האָב ניט קיין היים!

סאָפיע: איך פיהל זיך אפשר אויך ניט אין גאַנצען ווי אין דער היים... נו, וואָס קען מען טהון? איך האָב דען איין אַנדער ברירה?

נינאַ, אַ פרוי איז קיין מאָל ניט אין איהר היים, זי איז אין איהר מאַנ'ס היים... אויב זיי קענען אונז פערטראָגען, געבען זיי אונז פּלאַץ אין זייער היים, אויב ניט, נעמען זיי צו ביי אונז די היים...

נינאַ: בעסער שטאַרבען, איידער צו לעבען אַזוי...

סאָפיע: אַזוי לעבען מיר אַלע, כמעט אַלע. מיר קענען אַליין ניט זאָרגען פיר זיך, מוזען מיר זיין אונטערטהעניג צו אונזערע פערזאָרגער... איינינגע האָבען חאָטש אַ גליק און די פערזאָרגער זענען זיי אַם ווייניג-סטען ניט אַנטיפּאַטיש... דאָס גרעסטע צאָהל אָבער, אַלע כמעט דאַרפען לעבען, ליעבען און מאַכען זיך חנ'עוודיג צו זייערע פערזאָרגער, וועלכע זענען זיי אונערטרעגליך עקעלהאַפטיג!... גאַנצע וואָכען, מאָנאַטען, יאָהרען, אַ גאַנץ לעבען...

נינאַ: מאַמאַ, שווייג בעסער!...

סאָפיע: איך האָב דאָך ניט געקענט צולאָזען מיין טאָכטער זאָל זיין, חלילה, אַ נעהטערין, אַ שניידערין — דאָס וואָלט געווען אַ גרויסע שאַנדע און אַ גרויסער אונכּבוד פאַר מיר. אָ, דו זאָלסט אָבער ווערען אַ גרויסע און בעריהמטע פּיאַניסטין, וואָלט עס געווען אַנ'עהרע און אַ פרייד פאַר דער מאַמען.

נינאַ: נו, יאָ, איך לעב דאָך נאָר דערויף דו זאָלסט האָבען פון מיר נחת, כּבוד און פרייד!

סאָפיע: האָסט דיין טאַטענ'ס שגעון, זאָל ער מיר מוחל זיין. ניט איין מאָל האָב איך פון איהם געוויינט און ביטער געקלאָגט און ניט איין מאָל וועל איך קלאָגען און וויינען פון דיר... דער טאַטע מיט די ביינער!...

נינאַ: נו, יאָ, ווען דער פּאַפּאַ האָט געלעבט, האָסט דו געליעבט דעם פּאַפּאַ, יעצט לעבט דער הערר אַשכּנזי, האָסט דו ליעב דעם העררר אַשכּנזי. און ווען דער אַלטער העררר אַשכּנזי וועט שטאַרבען, וועסטו...

סאָפיע: גענוג! (ווישט די טרערען) נאָך וואָס דען גיעט אונז גאָט קינדער, אויב ניט דערויף זיי זאָלען אונז פערביטערען די יאָהרען און פערגיפטען דאָס לעבען? אַ פאָטער נעמט זיך ניט צום האַרצען און אַ מאַמע ליעגט אין דר'ערד. (אָב ווייגענדיג.)

נינאַ: איך זאָל ניט מורא האָבען פאַר'ן טויט, וואָלט איך בעסער געוואָלט שטאַרבען... דער טויט אָבער מוז זיין עקעלהאַפט, שרעקליך, מיאוס. (לעגט דעם קאָפּ אויף דער פּיאַנאָ. טאָליע קומט מיט ביכער.)

טאָליע: (בעטראַכט זי מיט מיטלייד) עס איז אַ רחמנות אויף איהר. זי פיהלט זיך אַזוי עלענד דאָ. (לויט) פריילין נינאַ, מעג איך פרעגען, וואָס וויינט איהר אַזוי אָפט?

נינאַ: איך האָב ניט קיין אַנדער פערגניגען

טאָליע: אייך איז ניט גוט דאָ ביי אונז?

נינאַ: ניין, מיר איז דאָ זעהר גוט.

טאָליע: פאַר וואָס־זשע וויינט איהר?

נינאַ: איך וויין ניט מיט שטיף טרערען... די טרערען זענען מיינע אייגענע...

טאָליע: עס זאָל מיך ניט פערדריסען, וואָלט איך אויף אייך בייז געוואָרען.

נינאַ: ווער בעט אייך, עס זאָל אייך פערדריסען?

טאָליע: איך פרעג נאָר, אפשר האָט אייך אימיצער דאָ ניט גוט בעהאַנדעלט... איך ווייס, אידאַ קען זיך אַזאַ זאַך ערלויבען... איהר זאָגט נאָר מיר!

נינאַ: איך האָב ניט וואָס צו זאָגען!

טאָליע: ענטשולדיגט, איך האָב אייך ניט געמיינט צו ערגערן. (זוכט) איך האָב צוגעזאָגט אונזערע אַרבייטער פון דאַמפף־מיהל צו ברענגען נאָך פערבאָטענע ביכלעך. (נעמט פון אַ שיפלאָד ביכלעך) איך האָב געדאַרפט אויף איהר בייז ווערען דערפאַר, נאָר איך קען ניט. אידאַ זאָל מיר אַזוי ענטפערן, וואָלט איך איהר געוואָרפען אַ טינטער אין קאָפּ... פאַר וואָס איז דאָס? אידאַ איז דאָך אַנ׳אייגענע און זי איז ניט מעהר ווי אַ פרעמדע. אַ פנים די נאַטור קוקט ניט, וואָס אייגענע, וואָס ניט אייגענע, זי וויל ניט, אַ מענש זאָל בלייבען גלייכגילטיג צו אַ מענש. (אָב.)

נינאַ: (קוקט איהם נאָך) איך בין אַזוי שלעכט צו יעדען און איך ווייס ניט פאַר וואָס. ער זאָל מיר זיין אַנ׳אמת׳ער ברודער וואָלט איך איהם געמעגט ליעב האָבען. ער איז מיר אָבער אַ שטיעפברודער, אַ פרעמדער! און איך האָב קיינעם ניט! איך האָב קיינעם ניט! (לאָזט ווידער אַראָפּ דעם קאָפּ צו דער פיאַנאָ. בערטהאַ קומט, שעהן און נעט געקליידעט. צוויי געמאַכטע בלומען אין איהר קאָפּ. מיליע קומט מיט איהר, אויסגעפוצט און אויך מיט אַ בלום אין קאָפּ.)

בערטהאַ: (איז לוסטיג) יאָ, יאָ! דו קליינער גנב! חאַ! חאַ! ער וועט היינט קומען, וועל איך איהם אַלעס דערצעהלען...

מיליע: דו מיינסט, איך האָב מורא פאַר בערנאַרד׳ן?

בערטהאַ: (בעמערקט נינאַ׳ן) שש! דו, מויד, זעץ דיך דאָרט אין אַ ווינקעלע און שפיעל זיך אין דער שטיל, און איך וועל אַביסעל אַרבייטען. (מיליע בויט פון ביכער אַ שטוב. בערטהאַ אַרבייט ביי איהר טיש. פויזע. נינאַ וויינט.) נינאַ, וואָס איז אייך? (קיין ענטפער) קומט אַהער צו מיר, איהר קליינע שעלפין, און דערצעהלט מיר וואָס איז אייך. (קיין ענטפער.) איהר ווילט ניט גיין צו מיר? ניין? וועל איך גיין צו׳ן אייך. (געהט צו איהר) איהר וויינט גאָר?

פוי! איהר ווילט אייך איבערפיהרען אזא שעהנע פאר אויגען? (גלעט זי איבער'ן קאפ. נינא וויל ניט ליידען) איהר ווילט אייך מאכען פאר א שלעכטע, איך וויים אבער, אז קיין שלעכטע זייט איהר נישט.

נינא: איך בין יא א שלעכטע. געגען מיין ווילען בין איך שלעכט...

בערטהא: זאגט מיר, וואס איז אייך, קינד. (זעצט זיך נעבען איהר) איהר ווייסט דאך, א מאל ווען מען רעדט אוים דאס הארץ אפילו צו א פלאקען, ווערט אויך גרינגער. וואס איז אייך, נינא?

נינא: איך וויים אליין נישט, וואס איז מיט מיר. א מאל האב איך ליעב געהאט די מאמא, איצט קען איך זי ניט ליעבען און ניט אכטען. און ווען איך זעה זי מיט אייער פאפא, פיהל איך אזוי מיאוס. (טרערען) איך האב קיינעם ניט!

בערטהא: איך פערשטעה אייערע געפיהלע. אבער בערעכענט, וואס האט אייער מוטער געקענט טהון? א שוואכע מיטעל-לאזע פרוי. איך גלויב ניט, זי זאל זיין שטארק פערליעבט אין מיין פאפא, אדער זי זאל זיך פיהלען גליקליך מיט א מאן פון עטליכע און זעכציג יאהר. ניין, צו איהר קען מען גאר נישט האבען. ניט זי, איהר... איהר פערדיענט געטאדעלט צו ווערען!

נינא: (הויבט אויף דעם קאפ) איך גאר?

בערטהא: יא, איהר! איהר זייט איין קלוגעם מעדכען און די לאגע פון אי'ע' מוטער האט אייך געדארפט לערנען צו דענקען פון זיך אליין. איהר האט א מוזיקאלישען טאלענט, ווארום ארבייט איהר ניט און פארבערייטעט אייך ניט צו זיין א זעלבסטשטענדיגער מענש אינ'ם לעבען? מיין שוועסטער אידא איז רייך, אבער אויך זי וועט בערייהען וואס זי האט אויפגעהערט צו לערנען אין גימנאזיע און וויל זיין א פרוי בעפאר זי איז געווארען א מענש. מען דארף לערנען, נינא, אום צו קענען זארגען פיר זיך. ערלויבט מיר, איך וועל אייך העלפען. איך וויים, יונגע חברה זענען גאנכעם מאל אביסעלע פויל. איך וועל אייך ניט לאזען צו פערגעסען אייער פפליכט און אייער ציעל אין לעבען.

נינא: איהר?

בערטהא: יא, איך! איך האב שוין לאנג געוואלט מיט אייך רעדען, נאר איך האב געזעהען, איהר בלאזט אייך אויף מיר. קינד, וואס בין איך שולדיג, וואס מיין פאפא האט גענומען אייער מאמא? חע! חע! הערט, נינא, ביי מיר איז היינט א גליקליכער טאג. עס קען זיין, היינט איז דער גליקליכסטער טאג אין מיין לעבען. איהר וועט שפעטער, היינט נאך ערפאהרען, וואס איך מיין...

מיליע: נאר איך וויים, איך בין דער איינציגער מענש, וואס וויים!...

בערטהא: איהר זעהט, זי איז דער מענש וואס ווייסט... יא, היינט איז ביי מיר א גליקליכער טאג און איך וואלט אזוי געוואלט אלע זאלען זיין גליקליך (נעמט פון איהרע האר איין בלום) איך האב זיך ערלויבט היינט א ביסעל נאריש מאכען און האב זיך אליין געמאכט דיזע בלומען. א יא, ניט שלעכט? איין בלום האב איך געגעבען מיין בעסטער פריינד אין דער וועלט, וועלכער איז דער מענש וואס ווייסט. איינע, נינא, גיב איך אייך, זאלען מיר זיין פריינדע. (פלעכט איהר אריין די בלום אין איהרע האר) קינד, א פריינד זאגאר מיט א הויקער איז בעסער ווי גאר ניט און אז איהר וועט האבען א בעסערען פריינד, וועט איהר מיך אוועקווארפען. (בייגט זיך צו צו'ן איהר, שטיל) נינא, איך וויל דיר זיין א שוועסטער... (נינא פאלט צו צו'ן איהר ברוסט מיט א געוויין. בערטהא גלעט זי איבער'ן קאפ. פויזע. מען הערט אשכנזי'ס שטימע.) שש! נינא, דער פאפא קומט. מיליטשקע, נעם נינא'ן צו מיר אין צימער.

מיליע: קום, נינא, אז בערטהא האט דיך ליעב, האב איך דיך אויך ליעב.

(ביי נינא'ן רייסט זיך ארויס א היסטערישער געוויין. זי אומארמט און דריקט מיליען צו זיך.) (אשכנזי'ס שטימע.)

בערטהא: פארט פון דאנען, גנבים!... מיליע, מעגסט נינא'ן אלעם דערצעהלען, זאל זי אויך זיין א מענש וואס ווייסט... (זי שטויסט זיי ביידע מיט צערטליכקייט ארויס. הוסט.) מען וועט דארפען דעם פאפא דיפּלאמאטיש רעפארטירען. זעהר שטארק וועט ער זיך ניט ברעקלען, דאך ניט מעהר ווי א הארבאטע טאכטער. (אשכנזי אריין.)

אשכנזי: בערנארד איז נאך ניטא? נו, יא, ער האט צייט. אזוי פיעל רעכענונגען, מיט געשעפטען, מיט קאנטראקטען, צום שווארצען יאהר! און קיין מילנער האבען מיר דערווייליע אויך ניט. וואס=זשע, איך דארף זיך ברעכען דעם קאפ מיט אלעמען?

בערטהא: פאפא, בערנארד וועט געוויס באלד קומען. פערגעס ניט, ער איז ערשט נעכטען געקומען פון דער רייזע, רוהט ער זיך אביסל אויס. דאך דריי חדשים געווען אין וועג.

אשכנזי: נו, יא, אנדערש ביי זיין טאטען ניט געוואוינט געווארען! שליאמע הויז'ס זוהן מאכט א רייזע קיין אויסלאנד. ווי זיי קריכען אריין גיך אין די פעדער'ן, די הויז=אריסטאקראטען!

בערטהא: שליאמע הויז'ס זוהן האט זיך אליין מיט זיין מיהע און שווערע ארבייט געשאפען א מעגליכקייט צו רייזען. ער האט גענוג געליטען, ער מעג זיך אברוהען. און אויסער דעם, פאפא, דו ווייסט דאך,

עס איז ניט געווען נאָר אַ לוסט רייזע, — ער איז געפֿאָהרען לערנען דעם געשעפֿט פֿון דאַמפֿ־מיהלען. און דערצו נאָך האָט ער געבראַכט אַ מילנער עפּיס איין אַנטיקעל, ווי מען זאָגט... נו, היינט וואָס ווילסט דו פֿון איהם?

אשכנזי: דערווייל דאַרף מיין טאָכטער, אשכנזי׳ס טאָכטער, טהון זיין אַרבייט!

בערטהא: פּאַפּאַ, דאָס איז ניט געפֿעהרליך... אַרבייט שפּיעלט ביי מיר קיין ראָלע ניט.

אשכנזי: מיר מעגען זיין גוט צו איהם, ער אָבער דאַרף ניט פֿער־געסען, אַז ער איז ניט מעהר ווי שלאָמע הויז׳ס זוהן.

בערטהא: שלאָמע הויז׳ס זוהן האָט אָנגעפֿאַנגען ביי אשכנזי׳ן אַלס אַ יונגעל, אַ הערומלויפֿער און איצט איז ער אשכנזי׳ס קאָמפּאַניאָן.

אשכנזי: יאָ, צום געשעפֿט איז ער פֿעהיג, דער רוח נעמט איהם ניט.

בערטהא: און ער איז איין עהרליכער מענש, דאָס קענסט דו דאָך ניט לייקענען, פּאַפּאַ!

אשכנזי: זאָל ער פּרובען גנב׳ענען ביי אַזאַ מענש ווי איך! איין קוק — זעה איך אַלעס... און דערצו העלפֿט מיר אַ ביסעל אַזאַ רעוויזאָר אַ טייוועל, ווי דו.

בערטהא: און ער האָט אַ גוטען כאַראַקטער.

אשכנזי: וואָס דאַרף איך זיין גוטען כאַראַקטער? אויף כפּרות?

בערטהא: (לאַכט) דו, פּאַפּאַ, דאַרפֿסט אפשר זיין גוטען כאַראַק־טער אויף כפּרות, אָבער מיר וועט עס צונוץ קומען.

אשכנזי: וואָס פֿאַר אַ געשעפֿטען קענסט דו מאַכען מיט זיין גוטען כאַראַקטער? (ער בעטראַכט זי. סאָפיע עפֿענט שטיל די טהיר און הערט זיך צו.)

סאָפיע: (גאַנץ שטיל) אפשר רעדט זי דאָ אָן דעם פֿאָטער געגען אונז? אַי, אַ לעבען! מען דאַרף ציטערן פֿיר יעדע שיין. צוויי איבריגע מענשען אין שטוב...

אשכנזי: בערטהאַ, ביזט מיר עפּעס היינט אַזוי לוסטיג און אויפֿגעלעגט.

בערטהא: יאָ, פּאַפּאַ, איך פֿיהל זיך היינט גליקליך... איך פּראָ־יעקטיר אַ גרויס געשעפֿט...

אשכנזי: אַזוי? זאָג נאָר מיר, וואָס פֿאַר אַ געשעפֿט פּראָיעק־טירסט דו דאָס?

בערטהא: גאַנץ איינפֿאַך, פּאַפּאַ, איך פּראָיעקטיר חתונה האָבען מיט בערנאַרד׳ן.

אשכנזי: (אויסער זיך) וואָס?!

בערטהא: איך מיין עס ערנסט, עס קען זיין, ביי אונז וועט זיין שידוך מיט בערנארד'ן...

אשכנזי: דו? פע! און איך האב געמיינט, ביזט שוין צו פיעל אריבערגעוואקסען און צופיעל קלוג געווארען, דו זאלסט דענקען פון אזעלכע נארישקייטען.

בערטהא: מעהר אריבערגעוואקסענע און קליגערע פון מיר דענקען אויך א מאל פון אזעלכע נארישקייטען... פאפא, איך וויל אויך חאטש אביסעלע לעבען...

אשכנזי: נו, יא, נאטירליך... אבער דו ביזט דאך ניט בלינד... דו זעהסט זיך.

בערטהא: איך בין ניט בלינד און די הויפט־אורזאכע ער איז ניט בלינד...

אשכנזי: וואס־זשע, עס איז שוין ביי אייך איין אבגעמאכטע זאך?

בערטהא: יא, שוין לאנג. מיר האבען בעשלאסען צו שווייגען ביז ער וועט קומען פון אויסלאנד... איך האב דיך פארבערייטעט, ווייל איך מיין, ער וועט היינט מיט דיר רעדען דערפון...

אשכנזי: א גוטע, א גוטע, פון דעסטוועגען איז ביי דיר ניט שווער אוועקווארפען אלע געשעפטען, דאס הויז, די קינדער, דעם פאפא.

בערטהא: פאפא, איך פערלאז קיינעם ניט און ווארף קיין זאך ניט אוועק...

אשכנזי: הייסט עס, שליאמע הויז וועט זיין מיין מחותן, דער־לעבט זיך א כבוד!...

בערטהא: (לוסטיג) עס איז טאקי א ביטערע עבירה צו געבען שליאמע הויז'ן אזא מחותן ווי אשכנזי, אבער דערפאר קריגט ער א הארבאטע שנור... פאפא, ער פערליערט מעהר, ווי ער געווינט. חא! חא! שליאמע הויז קען אויך רעכענען... ער איז א פאטער און יעדער פאטער רעכענט מעהר ווי ער ליעבט. א מוטער ליעבט מעהר ווי זי רעכענט. (ערנסט) אה, ווען איך וואלט יעצט געהאט א מוטער! אין דיזער מינוט וואלט זי געוועזען גערירהט פון ליעבע, גליקליך פון פרייד. זי וואלט מיך געבענשט מיט ציטערנדע ליפען און געוואונשען גליק מיט איהר פולען הארץ... און מיר וואלטען ביידע געוויינט מיט גוטע, הייליגע טרערען... א פאפא אבער... א פאפא האט ניט איצט פאר מיר אפילו איין גוטווארט. (פריילעך.) עז עס מאכט ניט אויס. מען דארף לויפען אין קיך אריין. (סאפיע פערשווינדעט) היינט וועלען דא געוויס עטליכע פרעמדע מענשען מיטאג עסען. (געהט) פאפא, מיט א זעקס מאנאט צוריק האסט מיך א ביסעל איבערראשט, היינט האב איך דיך

אַבּיסעל איבּערראַשט. איצט זענען מיר קוויט. (אָב.)

אשכנזי: דער שניידער יונג שליאַמע הויז מיין מחותן! איך וואָלט בּעסער שטאַרבּען... אָבּער דאָ אין דעם פֿאַל, די וועלט וועט דאָך פֿערשטעהן, א טאָכטער א קאַליקע, אַ קריפּעל... הם! ווי עס האָט זיך איהר געמאַכט די ערשטע געלעגענהייט, האָט זי זיך אָנגעכאַפּט מיט די הענד... אַי! איז דאָס אַ וועלטיל! דאַכט זיך אזא ווי זי... און דאָך... ע! יעדער לעבּט נאָר פֿאַר זיך! (בּלייבּט זיצען פֿערזאָרגט. סאָפֿיע קומט, מאַכט זיך פֿריינדליך.)

סאָפֿיע: זעה נאָר ווי דו זיצסט... דיר איז דאָך אונבּעקוועם אַזוי. (געהט צו דער סאָפֿע נאָך אַ קישעלע, שטיל) אַי, מאַנכעס מאָל איז מיר אַזוי שווער צו מאַכען אַ פֿריינדליך געזיכט. (לעגט איהם דאָס קישעלע אונטערן רוקען) זעהסט היינט זעהר גוט אויס, אַזוי מונטער און די אויגען קלאָהר.

אשכנזי: טאַקי? סאָפֿיע, איך בּין געגאַנגען צו פֿוס צו דער מיהל און צוריק.

סאָפֿיע: דו זאָלסט מיך פֿאָלגען, וואָלסט דו יעדען טאָג געמאַכט מאַציאָן. דו ווייסט וואָס? פֿון מאָרגען אָן וועל איך אַליין מיט דיר יעדען טאָג שפּאַצירען. (שטיל) וועל איך אפשר דאָך ניט פֿיהלען, אַז איך עס מיין בּרויט אומזיסט...

אשכנזי: איך קוק אויף דיר און טראַכט, וואָס פֿאַר אַ נאַרר איך בּין געוועזען, צוליעבּ די קינדער צעהן יאָהר געזעסען אַנ׳אַלמן... אַלעס צו־ליעבּ די קינדער!

סאָפֿיע: יאָ, אָבּער מיט צעהן יאָהר צוריק בּין איך נאָך קיין אַלמנה ניט געוועזען.

אשכנזי: אָט דאָס איז דאָך! אַלעס פּאַסירט ניט דען, ווען מען דאַרף. הם! סאָפֿיע, דו האָסט שוין לאַנג עפּעס בּיי מיר ניט געבּעטען קיין געלד. ווילסט דאָך ניט מען זאָל זאָגען, אַשכּנזי׳ס יונגע פֿרוי האָט ניט קיין פּאָר רובּעל, ווען זי דאַרף. (גיעט איהר אַ קרעדיטנעם בּילעט) זיי אַזוי גוט, דאָרט בּיי בּערטהאַ׳ן אויפֿ׳ן טיש שטעהען שוועבּעלעך. (נעמט אַרויס אַ סיגאַר פֿון אַ גרויסען פּאָרט־סיגאַר).

סאָפֿיע: שוועבּעלעך? בּאַלד. (געהט ראַש צום טיש, שטיל) אַ פֿינף און צוואַנציגער! איך גיעבּ ניט אויס אַ גראָשען פֿונ׳ם געלד וואָס ער גיט מיר! אַי! בּיסלעך וויין וועל איך אָנזאַמלען נדן פֿיר מיין ניטאַ׳ן. (בּעהאַלט דאָס געלד, רייבּט אָן אַ שוועבּעלע און גיעט איהם פֿעררויכערן.) איך האָבּ פֿריהער געוואָלט אַריינגעהן, האָבּ איך געהערט, דו רעדסט מיט בּערטהאַ׳ן...

אשכנזי: נו, וואָס מיינסט דו איז בּערטהאַ? אזא ענגאַזיסט ווי אַלע קינדער.

סאָפיע: שאַדע, אונזער פּלאַן אַ פּנים וועגען בערנאַרד׳ן מיט מײַן נינאַ איז געוואָרען צו נישט... איך זאָל זײַן בערטהאַ און דערצו נאָך אַשכּנזי׳ס טאָכטער, וואָלט איך עס ניט געטהון. וואָס וואָלט מיך געקענט נוצען?...

אַשכּנזי: דו האָלסט זעהר שטאַרק פון אַשכּנזי און זי ניט...

סאָפיע: אָי! האָבען אַ פאָטער אַשכּנזי, וואָס דאַרף מען נאָך? און אויסער דעם, אפילו שעהנע און געזונדע פרויען ווערען באַלד נמאס, הײַנט אַזאַ ווי זי. אַ פּנים זי ווייסט ניט, פאַר וואָס די מענער ליעבען אונז... (שטיל) מיר דאַכט זיך, ער איז געוואָרען בייז... (לויט און קאָקעטיש) ניט אַלע זענען דאָך אַזעלכע גוטע ווי דו. (שטיל) אָי! וואָס זאָל מען טהון? מען מוז זיך מאַכען אַ זיס פּנים. (זיפצעט.)

אַשכּנזי: (שטרעקט אויס די האַנד צו איהר) סאָפיע! (אַ גערויש.)

סאָפיע: ניין! ניין! אימיצער קומט. (שליאָמע און שרה הינדע קומען, ביידע אין שבת׳דיגע קליידער.)

ביידע: גאָט העלף! גאָט העלף אײַך! (שליאָמע נעמט אַראָפּ זײַן היטעל.)

סאָפיע: זיצט, זיצט! נעמט אַ שטול, הער הוץ. (אַלע זעצען זיך.)

שליאָמע: הוץ האָט מען מיך גערופען ווען איך בין געוועזען אַ זשענסקער... נאָר גאָר ניט, זאָל זײַן הוץ, מסתמא דאַרף דאָך אַזוי זײַן. און דאָס וואָס דאַרף זײַן, קענען מיר ניט מאַכען עס זאָל ניט זײַן.

סאָפיע: (אין אַ פערלעגענהייט) ענטשולדיגט, איך העך שטענדיג די קינדער... ע!

אַשכּנזי: נו, וואָס איז דאָרטען? שליאָמע הוץ, דו דערצעהל בעסער, ווי געהט עס דיר?

שליאָמע: מוסיו אַשכּנזי, אַלעס געהט ווי עס קומט פון אויבען. אַ מענש קען ניט אַ קראַץ טהון די פּאָה, אָדער אַ פּײַף טהון מיט׳ן נאָז, אויב עס איז ניט פון דאָרטען...

אַשכּנזי: הוץ מיט זײַן פילאָזאָפיע! קום אַהער, זעץ דיך דאָ נעבען מיר. (שליאָמע זעצט זיך נעבען איהם. זיי ריידען שטיל.)

סאָפיע: (צו שרה הינדע׳ן) און איהר האָט געסט, האַ?

שרה הינדע: יאָ, אונזער בערנאַרד איז געקומען און האָט מיט זיך געבראַכט זײַן פריינד, האָט ער מיר אָנגעקויפט פּרעזענטען אין „קינצפרעג“, אַז טאַקי געזונד זאָל ער זײַן!

אַשכּנזי: ניט „קינצפרעג“—קעניגסבערג.

שרה הינדע: יאָ, זיי זענען איצט געגאַנגען בעקוקען די מיהל און אונז האָט בערנאַרד געשיקט אַהער.

אַשכּנזי: איך ווייס שוין נאָך וואָס ער דאַרף אייך. הוץ, דערלאַנגט מיר אַ שוועבעלע דאָרט! (הוץ גערט נאָך שוועבעלעך.) עס וועט זיך אָנהויבען הוצלען ביי אונז, האַ?

שרה הינדע: זאָל זיך הוצלען אין אַ גוטע, מזל'דיגע שעה!

שליאָמע: (גיעט אַשכּנזי'ן פּעררויכערן) אויב עס הוצעלט זיך, איז דאָס נאָר פון אויבען. (זעצט זיך) אַי, דער אינזשענער וואָס איז געקומען מיט בערנאַרד'ן, האָט אויף זיך אַ ממזר'ישען קאָפּ! פּס! האָט אַ סך געלערנט אין די דאָזיגע זאַכען פון השגחה מיט קבלה.

אַשכּנזי: יאָ, ער האָט שטודירט אין דייטשלאַנד השגחה מיט קבלה! חע! חע!

שליאָמע: ער איז דאָך אַנ'אונזעריגער — לואיס קאָרשונסקי. זיין טאַטע איז ביי מיר געווען אַ פּועל, געווען אַ פּאָרטאַטש און אַ שכּור, זאָל ער מיר מוחל זיין. איהר דאַרפט איהם געדענקען, מען האָט איהם גערופען פייוועל חניאָק...

אַשכּנזי: (איראָניש) הוץ, דאַרפסט אויף מיר קיין פּעראיבעל האָבען, איך האָב חניאָקען ניט געקענט...

שליאָמע! און דוקא ביי חניאָקען אַזאַ זוהן! אַ קבצן געווען אַנ'אייזערנער. בכן באשר איז וואָס? איז דער יונגעל טאַקי געשוואָלען געוואָרען פון הונגער, האָט זיך געוואַלגערט אויף שמאַטעס און האָט דאָך געענדיגט די רעאַלנע שולע מיט אַ גאָלדענע מעדאַל. אַז מען זאָגט אויבען „יאָ", קען מען אונטען ניט מאַכען „ניין".

אַשכּנזי: נו, יאָ, דוקא ביי די חניאָקעס זענען געראָטענע קינדער.

שליאָמע: מיינער איז פיעל עלטער און דאָך זענען זיי שטענדיג געווען פריינדע, פינגער ב'פינגער...

שרה הינדע: איך געדענק, בערנאַרד איז שוין קיין עין הרע געווען אַ בוץ און ער איז געווען ווי אַ שרעטעלע קליין, און איז דאָך געווען בערנאַרד'ס רבי.

שליאָמע: יאָ, שרייבען, לייענען און האַנדשריפט, יעדעס פיצעלע! און אַז ער איז געפאָהרען שטודירען אין דייטשלאַנד... ווי אַזוי רופט זיך די שטאָדט? ע... עפּעס אַזוי ווי דער יודישער דאַווענען — יאָ, מנחה! געפאָהרען שטודירען קיין מנחה...

אַשכּנזי: ר' חיט, דו מיינסט ניט מנחה, נאָר מינכען, מסתמא.

שליאָמע: אַ דייטש פערגינט זיך, מנחה! זיי האָבען מסתמא אַ שטאָדט מעריב אויך, אַ קשיא אויף אַ דייטש? האָט איהם מיין בערנאַרד יעדען חודש געשיקט 25 קערבאַטשעס, מזומן! כּסף וזהב! און ווי ער האָט געקראָגען די... דיפּלאָ... די... ווי רופט זיך דאָס פּאַפּיער...

אַשכּנזי: די דיפּלאָמע מסתמא?

שליאָמע: האָט ער באַלד געקראָגען אַ שטעלע אין דײַטשלאַנד גופא. איהר הערט? אין דײַטשלאַנד! דאָס איז אַ קלײנינקײט בײַ אײַך? הערסט צו מענש, בײַ איהם איז דאָס אַ קלײנינקײט!

אַשכּנזי: װער זאָגט דיר דען, עס איז אַ קלײנינקײט?

שליאָמע: בכן איז באשר איז װאָס? דו הערסט, װי עס דרײדעלט זיך? זײַן טאַטע איז געװעזען בײַ מיר אַ פּועל און מײַן זוהן איז בײַ אַשכּנזי'ן דער הױפּטמאַכער. יאָ! עס איז דאָ אױבען אַ פינגער װאָס פינגערט:

אַשכּנזי: געװיס, עס זאָל ניט זײַן קײן פינגער, װאָלט ניט געװעזען קײן שנײַדערײַ. הײסט עס, דײַן בערנאַרד האָט אַהער געבראַכט זײַן פרײַנד, װי רופט מען איהם, דעם חניאָק, ער זאָל איהם אָבאַרבײַטען זײַן חוב?

שליאָמע: חוב? ער האָט לאַנג בעצאָהלט ביז אַ פּרוטה. ער האָט נאָך געװאָלט צאָהלען פּראָצענט אױך. אַ מערקװירדיגע נפשה! מײַן כּלל, זאָגט ער: איך דאַרף דיר, זאָגט ער, ניט זײַן שולדיג און דו דאַרפסט מיר, זאָגט ער, ניט זײַן שולדיג. דו לעב, זאָגט ער, פון דײַנעטװעגען און איך, זאָגט ער, װעל לעבען נאָר פון מײַנעטװעגען. איהר זאָלט הערען, אַז ער עפענט אַ פּיסק פון פילאָזאָפיע מיט סאַמאָגראַפיע...

אַשכּנזי: סאַמאָגראַפיע? סאָפיע, דו האָסט געהערט אַזאַ װיסענשאַפט. נײַן? טאָ קום, גיעב אונז צו גלעזער װײַן... דעם שטאַרקען סאַנטורין...

שליאָמע: שאַדע. ער גלױבט ניט אין השגחה... אױבען, זאָגט ער, צײַכענט מען ניט, מען צײַכענט נאָר אונטען...

סאָפיע: (צו אַשכּנזי'ן) אײַך איז זעהר שעדליך צו טרינקען װײַן. (שטיל) אױ, אַז ער טרינקט װײַן, געהט עס אױס צו מײַן קאָפּ.

אַשכּנזי: איך מיט הוזי'ן מוזען הײַנט נעהמען צו ביסלעך. װי זאָגט מען: קנײַפּ זיך אין באַק, די פאַרב זאָל שטעהן.

סאָפיע: (זיפצעט שטיל) נו, װאָס קען מען טהון? מען מוז דולדען, דערױף האָט מען חתונה. (אָב)

אַשכּנזי: הוזי, װעסט טרינקען װײַן, װאָס איז בעסער פון סאַמאָגראַפיע און שטאַרקער פון השגחה, קום! (זײַ געהען.)

שליאָמע: מוסיו אַשכּנזי, איהר לאַכט ניט פון השגחה! אין דער צײַט װען איהר לאַכט מיט אַ גלאַטען לונג און לעבער קען זײַן קוקט אױף אײַך דער אונבעקאַנטער...

אַשכּנזי: װער איז ער, דער אונבעקאַנטער דײַנער, אױך עפּעס אַ שנײַדער? האַ! חאַ! חאַ!

שליאָמע: יאָ, אַ שנײַדער װאָס מאַכט „חיק", און שױן אָבגעשניטען אַ מענש פון דער װעלט...

שרה הינדע: שלמה זשענסקער, אין שניידערשען קלויז וועבט דו האַלטען דיין דרשה!

שליאָמע: דאָס וואָס אונז איז אונבעקאַנט, וואָס מיר ווייסען נים, רופט מען דאָס השגחה. זי קוקט אפשר איצט פון אויבען און זאָגט: דיר, שליאָמע הויז, זאָל פליהען אַ ציגעל פון בוידעם און זאָל דיר צופּלעטשען דעם מוח און אייך, ר׳ שמואל אַשכנזי, זאָל אַ קלאַפּ טהון די אַפּאָפּלעקציע... און ע...

אַשכנזי: (בלייבט פלוצלינג שטעהן, ערשראָקען) אַפּאָפּלעקסיע? וואָרום מיינסט דו דאָס? ווי אַזוי איז דיר איינגעפאַלען גערעדע די אַפּאָפּלעקציע? וואָס האָסטו געוואָלט זאָגען דערמיט?

שרה הינדע: פרעגט איהם בחרם! אַ חיה מיט אַ צונג און עס רעדט!... ביי איהם איז דאָך אַלץ פון אויבען. (אַשכנזי ווערט ווידער פרעהליך.)

שליאָמע: בכן איז באשר איז וואָס? עס רעדט זיך נאָר צום „וויינשפּיעל”... חע! חע!

אַשכנזי: גערעכט! ניט צום ביישפּיעל, נאָר צום וויינשפּיעל. (אָב דורך אַנ׳אינערע טהיר. מען הערט זייער געלעכטער.)

בערטהאַ: (אין אַ פאַרטוך, די באַקען צופלאַמט, זעהר פרעהליך) די מחותנים האַלטען זיך אונטער! (לויפט צום שפּיעגעל) אויף מיין וואָרט, איך בין היינט גאָר ניט אַזוי מיאוס, ווי מען מיינט, (לויפט צום טיש,) נו׳ם איך אַקאָרשט זעהען, וואָס איז נויטיגער צו טהון אויף גיך? (זעצט זיך.) אַי, איך מאַך זיך רוהיג, אָבער אין דער ווירקליכקייט? דאָס האַרץ שפּרינגט און רייסט זיך און פערשטאַרבט. איך מיין, בערנאַרד איז אַזוי רוהיג, ווייל ער פיהלט גאָר ניט וויפיעל ליעבע און איבערגעבענהייט איז פאַר איהם פאַרבערייטעט. איך זאָל זיך ניט שעהמען, וואָלט איך געלאַכט און געוויינט פון פרייד. ווייל אַזעלכע פרויען ווי איך שעמען זיך פאַר דעם צינישען שפּאָט פון אַנדערע, בעהערשען מיר זיך און מיר צייגען און דריקען ניט אויס ווי שטאַרק און ליידענשאַפטליך אונזער ליעבע איז. מיר דאַרפען בעהאַלטען אונזערע געפיהלע! בערנאַרד, ניע אין דיין לעבען זאָלסט דו בערייהען דאָס, וואָס דו פערארייניגסט דיך מיט מיר!! איך וועל זעהען, דיין היים זאָל זיין אַ בית המקדש, פול מיט הייליגע רוהע און צופרידענהייט. (בלייבט פערטראַכט איין אויגענבליק.) געוואַלד! געוואַלד! איך קען היינט גאָר נישט טהון! (זוכט צווישען די פּאַפּירען. אידאַ קומט פון איהר צימער, אויסגעפּוצט. בערטהאַ ווענדעט זיך ניט אום און רעדט צו איהר.) אידאַ, דאָס ביזט דו, טייערע? קום אַהער צו מיר אידאַטשקע. זיץ דאָ לעבען מיר. איך וועל אַרבייטען און רעדען מיט

דיר. היינט ענדליך איז געקומען די צייט, ווען איך דאַרף דיר עטוואָס מיטטהיילען. (אידאַ געהט צו צו איהר.) אָה, אידאַ, ווי דו האָסט זיך שעהן אָנגעטהון! אַ פּנים דיין האַרץ האָט דיר געזאָגט, אַז ביי דיין שוועסטער איז היינט אַ גרויסער יום טוב. (אידאַ קעהרט זיך אָב און שווייגט.) וואָס איז מיט דיר, אידאַ?

אידאַ: (זעהר טרויעריג) בערטהאַ, מיר טהוט זעהר וועה דאָס האַרץ פֿאַר דיר...

בערטהאַ: וואָס מיינסטו דערמיט?

אידאַ: אָבער איך ווייס, דו ביזט אַ גוטע און וועסט טהון יעדע זאַך צוליעב אונז. איך ווייס, ווען בערנאַרד האָט דיר געזאָגט אַמאָל: וועסט דאָך ניט געהן צוליעב אידאַ'ן אָפּפערן דיין לעבען, האָסט דו געענטפערט: איך האָב קיין אַנדער ציעל אין לעבען, ווי אָפּפערן זיך צוליעב זיי. אַ יאָ, דו האָסט עס געזאָגט? געדענקסט, די זעלבע זומער נאַכט, ווען דער פּאַפּאַ האָט געבראַכט די נייע מאַמאַשע?

בערטהאַ: פֿון וואַנען ווייסט דו דאָס? אידאַ, דו רעדסט עפּעס אַזוי סעריאָזנע...

אידאַ: ערשטענס, ווייס איך דאָס, ווייל איך קען דיך, אַז דו ביזט זעהר אַ גוטע. און, צווייטענס, בערנאַרד האָט עס מיר געזאָגט.

בערטהאַ: בערנאַרד? ער האָט מיט דיר גערעדט פֿון אַזעלכע זאַכען?

אידאַ: יאָ! ער ווייס ניט, אַז איך אַליין האָב אַלעס געהערט, וואָס איהר האָט גערעדט. דו האָסט ניט געוואָלט און האָסט ניט געדענקט זיין כלה ווערען. ער האָט דיך איינגערעדט און איינגעבעטען. אָבער אַיאָ דיך וועט ניט האַרען, אַז ניין? אַ יאָ ביי דיר איז דאָס ניט קיין וויכטיגע זאַך?

בערטהאַ: נו, וואָס האַרט עס דיך, אויב עס איז ביי מיר וויכטיג אָדער ניין?

אידאַ: וואָס מיך האַרט? ביזט אַ קלוגע און פֿערשטעהסט ניט. דו האָסט זיך אפילו ניט אָנגעשטויסען, אַז בערנאַרד איז געפֿאָהרען קיין אויסלאַנד איבער מיר! איך וועל דיר אַלעס דערצעהלען: יענע נאַכט, ווען איך האָב געהערט, ווי בערנאַרד האָט מיט דיר גערעדט, האָט זיך אין מיר פּלוצלינג אָנגעצונדען אַ העלישער פֿייער, איך פֿערשטעה אַליין ניט וואָס דאָס איז. איך האָב געמיינט, איך וועל משוגע ווערען. פֿריהער האָב איך גאָר ניט געדענקט פֿון איהם און ווי איך האָב דערהערט, וואָס ער האָט דיר געזאָגט, האָב איך ניט געקענט ניט עסען, ניט שלאָפֿען, ניט געקענט לערנען מעהר... אויף דיר בין איך געוועזען בייז, איך וואָלט דיך צוריסען, איך ווייס ניט פֿאַר וואָס. און... ע... איך האָב גערעדט מיט איהם, געשריבען איהם בריעף, געבעטען, געוויינט...

בערטהא: (ווידערהאָלט אויטאָמאַטיש) געשריבען בריעף, געבע־טען, געוויינט?

אידא: פריהער האָט ער געלאַכט פון מיר, נאָכדעם האָט ער זיך געבייזערט, נאָך דעם האָט ער זיך געבעטען רחמים, איך זאָל איהם ניט שטערען צו בלייבען אַנ׳ערליכער מאַן, נאָכדעם האָט ער מיר געזאָגט, ער האָט מורא פאַר מיר, ווייל איך בין נאָך צו יונג... צולעצט איז ער אַליין אויך משוגע געוואָרען. בערטהאַ, דו דאַרפסט פון איהם ניט דענקען מעהר — איך וועל מיט איהם חתונה האָבען.

בערטהאַ: (איראָניש־בייז) איך דאַרף ניט דענקען פון איהם, ווייל דו ווילסט חתונה האָבען? (גוטמוטהיג.) אידאַ, איך האָב מורא, דו פער־שטעהסט אַליין ניט וואָס דו רעדסט.

אידאַ: איך פערשטעה שוין זעהר גוט. מיין ניט, עס איז אַ שפּאַס... ער האָט ניט געוואוסט וואָס צו טהון און איז אַוועק קיין אויסלאַנד. אַי, בערטהאַ, דו האָסט געדאַרפט זעהען, ווי אַזוי מיר האָבען זיך געזעגענט פאַר זיין אַוועקפאָהרען! ער האָט מיר געקושט די אויגען, די הענד, די פיס, יאָ, יאָ, די פיס אויך, איך זאָל אַזוי געזונד זיין.

בערטהא: אַזוי? (נעהמט זיך שרייבען און רעכענען.) אַלזאָ ווי קומט דאָ אויס דער רעכנונג? די ערשטע פינף וועקסלען האָט מען דיס־קאָנטירט דעם 17־טען...

אידאַ: זעהסט ווי דאָס אינטערעסירט זי? וועקסלען! דיסקאָנטירט! איך האָב געוואוסט, אַז דאָס שפּיעלט ביי דיר קיין ראָלע ניט. מיר האָ־בען יעדע וואָך איינער דעם אַנדערען געשריבען לאַנגע, לאַנגע בריעף און איצט איז ביי אונז געבליעבען, מיר זאָלען דיך בעטען, דו זאָלסט אונז ערלויבען חתונה האָבען.

בערטהאַ: איך? וואָס פאַר אַ רעכט האָב איך צו ערלויבען, אָדער ניט צו ערלויבען, (רעכענט.) הייסט אַראָב צעהן פּראָצענט... האַ? איך האָב מורא, איך וועל היינט אַ טעות האָבען אין חשבון, עס איז איבער דיר, אידאַ, ווייל... ווייל דו דולסט מיר דעם קאָפּ מיט אַזעלכע נאַרישקייטען!

אידאַ: נאַרישקייטען? נו, יאָ, ביי דיר און ביי אַזעלכע ווי דו, איז דאָס ניט מעהר ווי נאַרישקייטען! און איך זאָג דיר, אַז מען וועט מיך ניט לאָזען חתונה האָבען מיט איהם, וועל איך שטאַרבען. איז ער דען ניט אַ גוטער מאַן פאַר מיר? (קיין ענטפער.) איך פרעג דיך, בערטהאַ, איז ער דען ניט אַ גוטער מאַן פאַר מיר?

בערטהאַ: יאָ, איך מיין, ער וואָלט געווען אַ גוטער מאַן פיר יעדע פרוי, פיר דיר געוויס... ער איז אַ סאָלידער מענש מיט אַ שטילען, ערהליבען כאַראַקטער, ביזט דו אָבער אַ גוטע ווייב פאַר איהם?

אידאַ: פֿאַר וואָס ניט?

בערטהאַ: בּיזט לייכטזיניג, צו יונג, ניט ענטוויקעלט, ווייסט נאָך אַליין ניט וואָס דו ווילסט.

אידאַ: האָסט אַ טעות, איך ווייס יאָ.

בערטהאַ: ביי דיר איז דאָס נאָר אַ קאַפּריז פֿון אַ יונגעס, נאַרישעס מיידעל, און וועלכער עס פֿאַנגט ערשט אָן צו ערוואַכען די פֿרוי. זעה, זאָלסט איהם שפּעטער ניט אונגליקליך מאַכען

אידאַ: דאָס איז ניט קיין קאַפּריז ביי מיר.

בערטהאַ: האָסט דו איהם ליעב, אידאַ?

אידאַ: איך האָב אַזוי ליעב, ווען ער קושט מיך און דריקט מיך צו צו זיך! אָי, איז ער פֿערליעבּט אין מיר! זעהסט, וואָס פֿאַר אַ פּרעזענט ער האָט מיר געבּראַכט פֿון דייטשלאַנד? אַ מעדאַליאָן – אַ האַרץ, זיין בּילד אין האַרץ. אַ יאָ שעהן? עס איז אַ פֿערגניגען! איך וועל האָבּען אַ מענש, וועלכער וועט מיר שטענדיג קויפֿען פּרעזענטען.

בערטהאַ: דו האָסט איהם דען שוין געזעהען?

אידאַ: יאָ, נעכטען, באַלד ווי ער איז געקומען, דיך וועט ער היינט זעהען. ער האָט אַביסעל מורא פֿאַר דיר, דער נאַרר! ער ווייסט ניט, אַז דיר ליעגט עס ניט אפילו אין דער לינקער פּיאַטע. בערטהאַ, דו וועסט זיין אַ גוטע און וועסט זאָגען דעם פּאַפּאַ. עס מוז אַזוי זיין! אַ יאָ, בערטהאַ, דו וועסט שוין אַלעס בעזאָרגען? וואו איז נינאַ? אָי, וועט זי מיר מקנא זיין! איך וועל ווערען אַ כלה און זי נאָך ניט. זי איז עלטער פֿאַר מיר מיט פֿיער מאָנאַטען. נינאַ! איך מוז איהר דערצעהלען. איך ווייס, עס וועט זי קרענקען צום טויט! (לויפֿט אָב.)

בערטהאַ: (רעכענט.) וויפֿיעל האָב איך געזאָגט? זעה, איך האָב היינט פֿערלאָרען דעם זכרון. די ערשטע פֿינף וועקסלען דעם 17-טען... (לעגט אַנידער דעם פֿעדער. קוקט לאַנג אויף דער מוטער׳ס בּילד) מאַמאַ, דו ווייסט, וואָס דיין אונגליקליכעס קינד פֿיהלט יעצט? אָי, איך זאָל חאָטש האָבּען צייט אויסוויינען זיך! איך האָב געליטען גענוג, אָבּער דאָס? איך האָב מורא... מאַמאַ, איז דאָס ניט צופֿיעל? (פֿאַלט פֿלוצליננ צום טיש מיט אַ פֿערצווייפֿעלטען געוויין. נינאַ עפֿענט די טהיר, זעהט בערטהאַ׳ס געוויין, איילט צוריק. עס הערען זיך שטימען.) האַ, זיי געהען! (בּעהערשט זיך) יאָ, הייסט עס, די ערשטע פֿינף וועקסלען. (בּערנאַרד קומט מיט אידאַ׳ן.)

בּערנאַרד: (שטיל) שטענדיג ביי דער אַרבּייט! שטענדיג ביי דער אַרבּייט! הייליגע, גוטע־זיסעלע. אידאַ, מוזט אונז יעצט לאָזען אַליין.

אידאַ: איך האָב דיך מורא צו לאָזען אַליין מיט דער הייליגער,

גוטער זעלע, ווערסט זיך נאך ווידער פערליעבען.

בערנארד: (ערנסט) זיי ניט קיין קינד, אידא!

אידא: איך וועל זיך ביי דער טיהר זא ווי זא צוהערען צו יעדען ווארט. (ער מאכט צו די טיהר.)

בערנארד: (הוסט) שטער איך אייך ניט, פרייליין בערטהא? (ער איז אין א גרויסע פערלעגענהייט.)

בערטהא: פינקט מיט די זעלבע ווערטער האט ער זיך צו מיר געווענדעט יענעם אבענד. אבער מיט א גאנץ אנדערע אבזיכט. (ער הוסט הויך. זי שטעהט אויף גאנץ פריינדליך.) אה, בערנארד! (דריקט זיין האנד) וואס מאכט איהר? ווי איז אייך געגאנגען די רייזע? אה! איהר זעהט אויס גרויסארטיג. איהר זייט אין דייטשלאנד גאנץ פערדייטשט געווארען. חא! חא! זיצט! זיצט! (גיעט איהם א שטול.)

בערנארד: דאנקע. מיך פרעהט זעהר, וואס איהר זעהט אויס אזוי לוסטיג און מונטער.

בערטהא: וואס פעהלט מיר? איהר ווייסט דאך, איך פאדער ניט פון דער וועלט מעהר ווי מיר קומט, דערפאר בין איך שטענדיג צופריעדען. בערנארד, איהר ווייסט, מיר האבען דא געהאט גרויסע צרות מיט'ן מילנער.

בערנארד: אה, מיר האבען יעצט איינעם פון די גרעסטע ספעציאליסטען, ער אינספעקטירט איצט די מיהל... אבער פונ'ם מילנער שפעטער, איך האב געוואלט... ע...

בערטהא: ביי אונז איז אלעס אין ארדנונג. איך האף איהר וועט בלייבען צופריעדען. נו, דערצעהלט, ווי האט איהר אויסגעפונען: פראדוצירען די דייטשען ווירקליך בעסערע מעהל?

בערנארד: בערטהא, מיר וועלען נאך צייט האבען צו רעדען פון געשעפטען. איך דארף מיט אייך יעצט רעדען פון זעהר א וויכטיגע זאך. (פויזע) מיט א קורצער צייט צוריק האט מיר מיין קאפ, מיין קאלטער פראקטישער זינן געזאגט, אז עס וואלט געווען א גליק פאר מיר צו האבען אזא פרוי ווי איהר זייט. נאכדעם... נאכדעם איז געקומען מיין הארץ און מיינע געפיהלע און האבען מיר אנגעהויבען דיקטירען עטוואס אנדערש. אי! איך פיהל מיך זעהר שולדיג געגען אייך!

בערטהא: וואס מיינט איהר? אה, וועגען דעם וואס מיר האבען אמאל גערעדט? אונזינן! מיר וועלען עס מאכען גאנץ קורץ. איהר ווייסט דאך, וואס פיר א בעדייטונג ביי מיר האבען די אלע סענטימענטאלע געשיכטען מיט די ראמאנען! איך האב אייך דאמאלס געזאגט און איך ווידערהאל איצט: איך האב קיין נייגונג צו פאמיליען לעבען. וואו איז

דאָס געזאָגט געוואָרען, אַז יעדע פרוי מוז דוקא חתונה האָבען? גאָר נישט, איהר האָט מיך דאַמאָלס געבעטען, איך זאָל אייך אַ טובה טהון און זאָגען יאָ, האָב איך געזאָגט יאָ. איך האָב געוואוסט, איהר וועט אייך אַביסעל דורכלופטערן, וועט איהר קליגער ווערען. עי! יאַ, איך זאָל ניט פערגעסען, דער אָדרעסער בעקער פיליפּאָוו האָט מיר אונטערגעשריבען אַ קאָנטראַקט... נו'ם איך אָקערשט זעהען, וואו איז דער קאָנטראַקט. (זעצט זיך געשווינד אויף דר'ערד און שלעפט אַרוס דעם אונטערשטען שיפלאָד. ביי איהר רייסט זיך אַרויס אַ פערשטיקטער געוויין. זי בעהערשט זיך באַלד.)

בערנאַרד: איהר דאַרפט וויסען, בערטהאַ, איך האָב קיין מאָל אין מיין לעבען ניט געליעבט. איך האָב ניט געהאַט קיין צייט און קיין מעגליכקייט... און ווען אין די יאָהרען קומט פּלוצלינג אַזאַ געפיהל, מאַכט עס דעם מענשען וואַהנזיננינג. בערטהאַ, איך האָב ליעב אייער שוועסטער מיט אַ ליעבע, וועלכע וועט זיך ענדיגען צוזאַמען מיט מיין לעבען.

בערטהאַ: (שטעהט אויף) אַך, יאָ, דער קאָנטראַקט איז גאָר דאָ! (נעהמט פון טיש אַ פּאַפּיר און גיעט איהם.)

בערנאַרד: אין בין איצט ווייט פון קאָנטראַקטען און געשעפטען און איהר זייט טאַקי אַ פּנים אַזאַ מענש, וואָס אייך אינטערעסירט קיין אַנדער זאַך ניט.

בערטהאַ: (קוקט אויף איהם לאַנג) אַ יאָ? און איהר האָט געמיינט, מיך קען אינטערעסירען ווייס איך וואָס... וואָס איז אייער מיינונג וועגען דעם קאָנטראַקט? (שטימען. ער נעהמט מעכאַניש דעם קאָנטראַקט און קוקט אַריין. אידאַ קומט מיט אַשכנזי'ן. נאָך זיי שליאָמע, שרה הינדע און סאָפיע. די מאַנזבילען מיט סיגאַרען, ביידע שכור'לאַך.)

אידאַ: (ביים טהיר) יאָ, יאָ, פּאַפּאַטשקאַ, קום אַריין, וועסט עפּעס הערען נייעס.

אַשכנזי: בערטהאַ האָט מיר שוין אַלעס רעפּאָרטירט און איך מיט שליאָמען האָבען אויף דעם חשבון שוין אויסגעזופּט אַ שעהנע פּאָר גלעזער סאַנטורין. זעהסט ניט, ווי זיין שניידערשע פּאַלקע איז צופלאָכטען?... עי, שליאָמע הוץ! (צייגט אויף בערנאַרד'ן מיט בערטהאַ'ן.) זעהסט? שוין ביידע ביי דער אַרבייט... זיי פּאַססען זיך... זאָגאָר ביי דיר דאָרט אויבען האָט מען ניט געקענט בעסער צופּאַססען, צושניידען און צושטריגעווען. (לאַכט.)

שליאָמע: זאָגט שליאָמע: בכן איז באשר איז וואָס? בעסער האָט קיין שיעור ניט... נאָר אַז עס דאַרף זיין, מוז זיין...

אַשכנזי: ביזט דאָך אַ פילאָזאָף, הוץ, זאָג מיר, פאַר וואָס איז אידאַ מיין מעהר געליעבטעסטע פון אַלע קינדער?

שליאמע: (רויכערט. שכור׳לאך) הערסט א חכם? פאר וואס זאגט מען: דו שליאמע הוץ מיט דער שניידערשע פאלקע און דו שמואל אשכנזי מיט׳ן נגידישע לאמטידרייטום? אליץ דארטען! ווארום!...

שרה הינדע: שא! ער איז שוין שכור! בערטהא, וואס איז, מיר דאכט זיך דו האסט געוויינט?... ווען איך האב נעכטען דערזעהען בערנארד׳ן האב איך אויך געוויינט פון פרייד. (דראהט מיט׳ן פינגער) גנב דו?

אשכנזי: אידא! וועסט עלטער ווערען, וועל איך דיר געפינען א חתן פון חתן־לאנד... עס זאל זיין פאר מיר א נחת א כבוד, א פערגני־גען... סאפיע, קום אהער! א יא, איך בין א מבין אויסצוקלייבען?...

סאפיע: (געהט צו צו׳ן איהם) אי, דער ווין! דער ווין! (לויט) מיר דאכט זיך אייער סיגארע האט זיך פערלאשען (רייבט אן א שוועבעלע און גיט איהם פעררויכערן).

בערטהא: פאפא, איך וועל דיר פערשפארען א טרחה. אז ר׳ שליאמע הוץ איז א גוטער מחותן פיר א הארבאטע טאכטער, וועט ער זיין גאנץ נישקשה אויך פאר דער ניט הארבאטער. אידא, קום אקערשט אהער. (אידא געהט צו צו׳ן איהר).

אשכנזי: וואס ווילסט דו זאגען? וואס איז דא היינט פאר מאס־קאראדען מיט ספעקטאקלען. (טאליע אין טהיר).

טאליע: יא, יא, דא זענען זיי אלע ביי מיין שוועסטער אין צי־מער (אריין נאך איהם לואיס קארשונסקי, געקליידעט מעהר אלס אמערי־קאנער ספארטסמאן.) דאס איז אונזער נייער מילנער הערר לואי קארשונסקי. בערטהא, איך וועל יעצט האבען מיט וועמען דורכצולופטערן מיין דייטשע שפראכע, וויר. האבען שאן געשפראכען געווארדען געוועזען זיין האבען...

אשכנזי: עי, דו! איך האב געהערט, דו פראפאגאנדירסט די אר־בייטער ביי מיר אויפ׳ן מיהל? וועסט ניט בלייבען א לעבעדיגער, אויב עס איז אמת. הערר מילנער, איהר וועט אכטונג געבען.

לואיס: דאנקע, איך בין ניט געקומען אהער צו טהון די ארבייט פון א רוסישען פאליציסט... (נעמט אראפ זיין מיצעל און נייגט זיך צו אלע.) אין אייער דאמפף מיהל איז אלעס עכט רוסיש: קיין ארדנונג, די מאשינעריי אלט און פערראסטעט, די וואלצענרעדער טויגען אבסאליוט ניט. (זעצט זיך און נעהמט א פייפ.) מיט אייער ערלויבניס, האכווירדיגע דאמען. הערר אשכנזי, אין דער פאבריק־וועלט ערפינדעט מען יעדען טאג נייע פערבעסערונגען, און איהר שטעהט 20 יאהר אויף איין פלאץ. (פעררויכערט. נינא און מילע קומען, בלייבען שטעהן פערוואונדערט).

שליאמע: און דאס איז פייוועל חניאק׳ס זוהן! א מפלה וואלט איך איך אויף איהם גלויבען... (שרה הינדע לאזט איהם ניט רעדען).

סאָפיע: (שטיל) ער איז אַנ'אינזשענער, דאָס וואָלט געווען אַ גוטער שידוך פאַר מיין נינאַ'ן.

אַשכנזי: איהר וועט אונז מוחל זיין, מיר רעדען דאָ פון אַ פאַמיליען־אַנגעלעגענהייט.

לואיס: (שטעהט אויף) אָה! איך האָב גערעכענט, מען רעדט דאָ פון דער דאַמפף מיהל, אויב עס האַנדעלט זיך פון דער פאַמיליען־מיהל, בין איך קיין מילנער מעהר. (וויל געהן.)

בערטהאַ: הערר מילנער, עס מאַכט ניט אויס. עס האַנדעלט זיך וועגען אייער פריינד און איהר קענט בלייבען. (לואיס זעצט זיך צוריק און רויכערט די גאַנצע צייט מיט אַ צינישען שמייכעלע) פאַפּאַ, איך ווייס, דו האַלסט ניט זעהר שטאַרק פון מיר, אָבער וועסט דאָך מוזען צוגעבען, אַז איך בין אידאַ'ן ניט נאָר איין עלטערע שוועסטער, איך בין איהר אַ ביסעלע מוטער אויך. איך האָב אויך אַ שטיקעלע רעכט אַריינצורעדען ווען עס האַנדעלט זיך פון איהר גליק. בערנאַרד איז איין ערהרליכער מענש, מיר קענען איהם גוט און איך מיין, אַז קיין בעסערן שידוך פאַר אידאַ'ן דאַרף מען ניט זוכען.

אַשכנזי: (אויסער זיך) וואָס? אידאַ גאָר? וואָס קומט דאָ פאָר? וואָס קומט דאָ פאָר ביי מיר?

סאָפיע: די יונגערע פאַר דער עלטערער? דאָס קען אייך שאַדען צום שידוך, בערטהאַ. (נינאַ און מיליע זעצען זיך אין אַ ווינקעלע צוזאַמען אויף איין בענקעל.)

בערטהאַ: מיך דאַרף מען ניט רעכענען. איך שטעה ניט אין וועג... מיך מעג מען רעכענען ווי געשטאָרבען (ווייט הערט זיך אַ טרויריגע קירכען גלאָקע) דאָ האַנדעלט זיך וועגען אידאַ'ן.

שרה הינדע: (שטיל) אידאַ גאָר? וואָס הייסט דאָס, שליאָמיי?

שליאָמע: (גאַנץ שכור) וואָס פרעגסט דו קשיות? גולם, דו ווילסט מיט אַ האָרב און אויבען וויל מען מסתמא אָהן אַ האָרב...

אַשכנזי: מען האָט פערגעסען ווער שמואל אַשכנזי איז (וויטהענד) איך וועל אייך וויזען די מאַכט פון שמואל אַשכנזי!

בערנאַרד: הערר אַשכנזי, ערלויבט מיר זאָגען...

אַשכנזי: ניין! איך וועל זאָגען...

בערטהאַ: פאַפּאַ, ער האָט מיר ערשט געזאָגט, ער האָט ליעב מיין שוועסטער מיט אַ ליעבע, וועלכע וועט זיך ענדיגען מיט זיין לעבען, איך פיהל און פערשטעה, אַז דאָס וואָס ער זאָגט איצט איז ריכטיג! אידאַ, מעגסט מיר גלויבען, איך ווינש דיר גליק פון גאַנצען האַרצען. נעהמט איהר לעצטע בלום און שטעקט אַריין אידאַ'ן אין די האָר) איך בין

דיר אַ מוטער, אַ שוועסטער און אַ פֿריינדין. (וויינט) בערנאַרד׳ס מוטער האָט רעכט, מען קען וויינען פֿון פֿריידע און גליק... אָי! זאָלען מיינע טרערען קיינעם ניט שטערען צו פֿיהלען זיך גליקליך. (פֿאַלט אויף אידאַ׳ס שולטערן און ביידע וויינען זעהר שטאַרק. טאַליע וויינט אויך, זיין טיכעל איבער די אויגען.)

אַשכנזי: איך! (ווייל עטוואָס זאָגען, פֿאַלט צוריק.)

מיליע: (וויינט ביטער) נינאַ, זעה וואָס זיי טהוען אונזער בערטהאַ׳ן! נינאַ! (אומאַרמען זיך ביידע און וויינען. שרה הינדע וויינט, שליאָמע לאָזט אַראָפּ דעם קאָפּ גאַנץ שכור. סאָפיע לויפט צו אַשכנזי׳ן און לואיס איז שוין נעבען איהם.)

סאָפיע: זעהט! וואָס איז מיט איהם?

לואיס: אַפּאָפּלעקסיע!... (דער כאָר פֿון די טרויריגע גייסטער, ווי אין פּראָלאָג, גאַנץ פּיאַנאָ.)

סאָפיע: נינאַ, וואָס וועלען מיר ביידע איצט טהון?... וועה איז מיר! וועה איז מיר! (פֿאָרהאַנג פֿאַלט ראַש און באַלד צוריק. מען זעהט אַלע, ערשראָקענע, נעבען אַשכנזי, איניגע לויפען און שרייען: דאָקטאָר! דאָקטאָר! אַ גרויסער געטומעל.)

(פֿאָרהאַנג).

דריטער אקט.

(דאס וועלבע צימער. נעבען בערטהא׳ס טיש א גרויסער אפענער קאס־טען און א גרויסער טשעמאדאן. אויף שטולען און אויף דר׳ערד ליעגען פילע מענער־קליידער, וועש, ביכער און פערשידענע זאכען. מיליע זיצט ביי דער פיאנא און עקזערצירט. נינא קלאפט טאקט מיט א גרויסען בלייפעדער.)

מיליע: (ענדיגט) א יא, נינא, עס איז געווען ניט שלעכט? (זי שטיפט.)

נינא: יא! גאנץ היבש.

מיליע: (קרימט זי) יא, גאנץ היבש! חי! חי! (ציינט אויף די קליידער) דו ועסט בענקען נאך טאליען, ווען ער וועט אוועקפאהרען?

נינא: (מאכט זיך ניט הערענדיג) אלזא פיר מארגען ווידער נאך אמאל פון טשערני. די זעלבע זאך גוט אויסלערנען און... ע. שמאהל׳ס.

מיליע: שמאהל אויך? אי, האב איך פיינט דעם שמאהל.

נינא: (ציינט אין די נאטען) מען מוז אלעם אויסלערנען, מיליע! יא, טשערני און שמאהל—דאס איז אלעם. איצט; מיליע, קום אהער, איך וועל נאר איבערקוקען דיינע אריפמעטישע אויפגאבען און דו וועסט זיין פריי. (געהט צום גרויסען טיש.)

מיליע: (ברוגז) ע! אריפמעטיק אויך? איך וויל גאר ניט!

נינא: דו ווילסט זיין א שלעכטע און בערטהא זאל זיך ערגערן איבער דיר?

מיליע: (געהט צום טיש) אריפמעטיק האט געמעגט פערברענט ווערען, איידער מען האט עס אויסגעטראכט אויף אונזער קאפ! (מען הערט בערטהא׳ס שטימע.)

בערטהא: (פון אנדערן צימער) יא, מאשע, אלעם דארף מען איבערפרעסען.

מיליע: (גיעט נינא׳ן איהרע העפטען) אי, נינא, זאלסט ניט זאגען בערטהא׳ן, אז איך האב געשאלטען די אריפמעטיקע!

נינא: מיליע, ביזט א זיסער גנב׳ל! (קושט זי און קוקט אין העפט) ע... פראגע: וואס איז מעהר, 5 צעהנטעל אדער 4 אכטעל? ענטפער: אלע ביידע גלייך״. חע! חע! אלע ביידע גלייך, ריכטיג! (בערטהא קומט מיט וועש.)

מיליע: (קרימט זי) חע! חע! אלע ביידע גלייך. ריכטיג! (ביידע לאכען) הא! הא! הא!

בערטהא: קינדער, איהר ארבייט צו איהר שטיפט, הא?

נינא: מיר ארבייטען שטיפענדיג.

בערטהא: דאס איז גוט. (זעצט זיך לעבען אפענעם קאסטען) איך גיעב טאליע'ן מיט אין וועג איינגעמאכץ. ער וועט דארט אין פעטערבורג איינלאדען זיינע נייע קאמעראדען און וועט זיי טראקטירען מיט טיי און איינגעמאכץ. מען דארף עס קענען איינפאקען.

נינא: בערטהא, ערלויבט מיר, איך וועל אייך העלפען.

בערטהא: ניין! ניין! מערדער, דו וועסט מיר נאר צושטערען מיין גאנצע סיסטעם. (פאקט.) אי, איך פערשטעהע יעצט, וואס א מוטער פיהלט, ווען זי דארף זיך שיידען פון איהר קינד... דאס לעבען קוקט אבער ניט אויף אונזערע סענטימענטאלע געפיהלע.

מיליע: בערטהא, אז טאליע וועט אויסשטודירען אין פעטערסבורג, וועט ער טאקי זיין א דאקטאר?

בערטהא: יא, מיליטשקע. (זיפצט) עס וועט זיין אונמוטהיג אין שטוב אהן איהם.

מיליע: איך האב אבגעמאכט מיט טאליען, אלע זונטאג זאל איך איהם שרייבען בריעף. נינא, דו וועסט איהם שרייבען? זעה, וואס מאכסטו זיך ניט וויסענדיג? איך פרעג דיך דאך? (נינא מאכט זיך ניט הערענדיג, דערלאנגט זאכען בערטהא'ן.)

בערטהא: וואס האט עס צו דיר, דו פלאפלערין?

מיליע: איך וויל אויף איהרע בריעף שרייבען א גערוס פון זיך.

בערטהא: אפשר וועט זי גאר טאליען ניט שרייבען?...

מיליע: זי וועט שוין שרייבען... זי מאכט זיך נאר, עס פערדריסט איהר ניט, וואס ער פאהרט אוועק. זעהט, זי איז רויט געווארען! ע! ע!

בערטהא: מיליע!... אפשר וועט נינא גאר ניט וועלען דו זאלסט שרייבען גרוסען אויף איהרע בריעף?

מיליע: אזוי? וועל איך איהר ניט ערלויבען שרייבען גרוסען אויף מיינע בריעף.

בערטהא: (פאקט) ניין? איז ניט געהאנדעלט?

מיליע: (קרימט זי) ניין! איז ניט געהאנדעלט. (אלע לאכען.) איך לויף זיך שפיעלען אין גארטען. (לויפט אב.)

בערנארד: הער אויס, דו שטיפערין! נינא, זינד זי איז מיט דיר, איז זי געווארען א לעבהאפטעס און זארגלאזעס קינד, דאס איז גוט. נעבען מיר וואלט זי געווארען צו אלט און צו סאליד... חע! חע! עס

איז איין אונגליק, אז מען האט א הויקער. מיינסט, מיר פלעגט זיך ניט וועלען א מאל א שטיף טהון? איך פלעג אבער באלד א טראכט טהון: איין אנדערער וואלט עס געפאסט, פון מיר וועט מען לאכען. איך האב שטענדיג געמוזט דערשטיקען אין זיך יעדע לוסטיגקייט און צווינגען זיך זיין סאליד...

נינא: מענשען און זאגאר די נאטור האבען אייך אזוי פיעל אונרעכט געטהון און איהר האט אלעמען ליעב... בערטהא, וואו נעהמט איהר אזוי פיעל ליעבע?

בערטהא: קינד, אין דער ליעבע געפין איך א טרויסט פון אלע מיינע צרות. ליעבען הייסט לעבען. (בלייבט זיצען פערטראכט. נינא חאפט איהר האנד און דריקט זיך צום הארצען.) וואס איז, נינא, ווילסט מיר עפעס זאגען?

נינא: יא, בערטהא, ער אבער דארף עס ניט וויסען. ווען איך זעה, אז מען פאקט זיינע זאכען, פיהל איך, אז ער פאהרט טאקי אוועק, און, איך ווייס ניט פאר וואס, מיר טהוט אזוי וועה דאס הארץ... און מיר ווילט זיך וויינען... (גיעט א מאך מיט'ן האנד און ראש אב.)

בערטהא: (פאלגט זי מיט איהרע בליקען) אה, שעהנע, גליקליכע יוגענד, איך האב דיך ניט געקענט! מיר איז געווען בעשידען נאר צו קוקען אויף דיר פון דער וויטען. (בלייבט פערטראכט) דאך זעהען און פערשטעהן דעם זינן וואס דו זעהסט, איז אויך א גליק. זעה נאר איך זיץ! (פאקט פלייסיג) איך הויב אן ווערען פויל אויף דער עלטער. (אידא קומט געקליידעט אין א דונקעלען דאמען=קלייד, אין א קליין קערבכען איהר האנד=ארבייט.)

אידא: (איז זעהר טרויריג) ווי זי איז פערטיעפט אין איהר ארבייט. (ווערט פרייליך) איך וועל זי אונמיסטען גוט איבערשרעקען. (גנב'עט זיך לאנגזאם אויף די שפיץ פינגער, שטעלט זיך אב יעדען אויגענבליק. בערטהא קערט זיך ניט אום, מאכט א ביטרע מיענע מיט'ן געזיכט און די אויגען און פאקט. פויזע.)

בערטהא: נו, שוין! ווי לאנג דארף עס נעמען ביי דיר איבער=צושרעקען א מענשען?

אידא: שלעכטע! איך האב געמיינט, ענדליך וועל איך האבען פון וואס צו לאכען אביסעל.

בערטהא: עס איז טאקי אנ'עולה פון מיר... נו, וועסט שוין לאכען אנ'אנדערש מאל.

אידא: (זעצט זיך, זיפצעט שווער) איך געפין זעהר וועניג און זעהר זעלטען פון וואס צו לאכען.

בערטהא: (קוקט אויף איהר לאנג) זעה נאר, מאדאם, וועסט אזוי לאנג זוכען פון וואס צו לאכען, ביז דו וועסט געפינען פון וואס צו וויינען, און אנדערע וועלען נאך אויך וויינען איבער דיר...

אידא: (ערשראָקען) וואס מיינסט דו דאס, בערטהא?

בערטהא: איך מיין, וואס איך זאג. א, נו, וויז נאר, אידא, וואס נעהסט דו דאס אוים?

אידא: איך נעה אוים א זעקעל פיר לוא... פיר קארשונסקי, ער זאל האבען אין וואס צו האלטען זיין טאבאק. א יא, עס וועט זיין שעהן? זעהסט, און דו זאגסט, איך טהו גאר נישט...

בערטהא: נו, יא, א נויטיגע ארבייט! פאר וואס מאכסטו דו דאס ניט פיר דיין מאן?

אידא: מיין מאן? דו ווייסט דאך, ער רויכערט ניט און שמעקט ניט, און טאנצט ניט, און זינגט ניט און טרינקט ניט. און לאכט ניט און גאר נישט ניט!

בערטהא: דאס הייסט, מיט אנדערע ווערטער, דו ווילסט זיך בעריהמען מיט דעם, וואס דיין מאן איז א שטילער מענש, ניט קיין טרינקער, ניט קיין שפרינגער און ניט קיין שארלאטאן? דאס איז זעהר שעהן פון דיר, וואס דו קענסט איהם שעצען. (געהט) מען דארף געהן זעהן, האט מען ניט פערגעסען דעם פאפא מאכען א בוליאן. (ביים טהיר) אידא, מיין ניט, מען קען דורכטאנצען און דורכלאכען דאס גאנצע לעבען. מען דארף זיך צווינגען ערנסט דענקען און עהרליך פיהלען.

אידא: איך פערשטעה ניט, וואס דו זאגסט.

בערטהא: איך זאג, מיר אלע וואלטען געוועזען רויבער, מערדער, ווילדע טהיערען, אויב מיר וואלטען געלעבט נאר פיר זיך און גאר ניט געדענקט, אז אנ׳אנדערער האט אויך געפיהלע, א הארץ, א זעעלע. אידא, מיר זענען מענשען דערמיט, וואס מיר קענען ניט האבען אלעס וואס מיר ווילען און מעגען ניט טהון אלעס, וואס אונז געלוסט זיך. געדענק, וואס איך זאג דיר! (גיעט אויף איהר א שטרענגען קוק און אב.)

אידא: (טראכט) האט זי געמיינט עטוואס דערמיט? אדער עס איז אביסעל מאראל גלאט אין דער וועלט אריין? נו, יא, ער איז דען ניט גערעכט, ווען ער זאגט: מענשען לעבען נאר צו רויבען איינער ביי דעם אנדערן די פרייהייט. אי! זי מיינט, איך קען נאר לאכען און טאנצען. זי ווייסט ניט, אז איך האב זיך די לעצטע צייט אויסגעלערנט וויינען אויך. איך זאל קענען שטארבען, וואלט איך בעסער געוואלט שטארבען. (מען הערט א ליוטען געשפרעך) שש! די מענער געהען! (לויפט צום שפיעגעל) זעה נאר, מאדאם, וואס פאר א זויערן פנים דו האסט היינט.

נחאַפּט אַרויס פון דער טאַשע אַ שאַכטעל מיט פודער, פודערט זיך שנעל און זעצט זיך אַנידער. מען הערט שטימען.) אַי, ווען איך הער זיין שטי־מע, ווערט אין מיר פערקיהלט דאָס בלוט. (בערנאַרד און לואיס קומען, דער לעצטער געקליידעט אַלס יעוראָפּייאישער אַרבייטער. זיין קאָסטיום איז אויסגעשמירט אין מעהל. ער טראָגט פּאַפּירען און פּלאַנען.)

בערנאַרד: אַה! אָט איז אידאַ! איך האָב דיך היינט נאָך ניט געזעהען. בערטהאַ איז דאָ ניטאָ? ווי געפעלט דיר, אידאַ, לואיס האָט שוין אַ שפּאָגעל נייעם פּלאַן. (לואיס נויגט זיך צו איהר ריטערליך) קאַרג האָט אונז געקאָסט דאָס איבערבויען.

לואיס: בערנאַרד, דאַרפסט פערגעסען די רוסישע סיסטעם: מאַ־כען קאַפּיטאַל אָהן קאַפּיטאַל, נאָר מיט פרעמדע אַרבייט! ביזט דו אַ קאַ־פּיטאַליסט, צרבייט מיט דער קאַפּיטאַליסטישע מעטאָדע...

בערנאַרד: איך ווייס ניט, מיר וועלען ווייזען דעם פּלאַן בערטהאַ'ן. פערשטעהסט דו מיך, מיר קענסט דו צוטומלען דעם קאָפּ מיט ציפערן און מיט טענות, זי אָבער וועט נאָר אַ קוק טהון, וועט זי שוין פערשטעהן, איז דאָס נויטיג אָדער ניין.

לואיס: (זעצט זיך) אַלזאָ, וועלען מיר אַביסעל זיצען און וואַרטען אויף פרייליין בערטהאַ. (פערראויכערט זיין פּייף) די וואַרהייט געזאָגט, זי איז דער איינציגער מענש, וואָס פערשטעהט עטוואָס.

אידאַ: דאָס איז אַ שעהנער קאָמפּלימענט פיר אונז אַלע.

לואיס: איהר ווייסט דאָך, מאַדאַם, איך בין ניט דער מענש וואָס מאַכט קאָמפּלימענטען.

אידאַ: ניש־קשה, איהר זאָלט זיין פערליעבט אין אַ פּערזאָן, וואָלט איהר שוין יאָ געמאַכט קאָמפּלימענטען.

לואיס: (פרעך) איהר, מאַדאַם, ווייסט בעסער פון אַנדערע, איך מאַך ניט קיין קאָמפּלימענטען, זאָגאַר ווען איך בין יאָ פערליעבט אין אַ פּערזאָן. (אידאַ אין פערלעגענהייט.)

בערנאַרד: וואָרום מיינסט דו עפּעס, אַז אידאַ איז דאָס מחויב צו וויסען בעסער פון אַנדערע?

לואיס: (קוקט אויף איהם) וואָרום איך מיין? (רויכערט) בערנאַרד, אויף דיזער פראַגע בין איך בערייט צו יעדער צייט דיר ענטפער געבען.

בערנאַרד: וואָס מיינסט דו דאָס? קוק איהם נאָר אָן, איך מאַך שפּאַס און ער רעדט אַזוי ערנסט!

אידאַ: (ערשראָקען) וואָס פרעגסט דו איהם? ווייסט ניט, ער האָט ליעב מיט יעדען וואָרט וועמען עס איז בעליידיגען, אַ שטעך טהון, ברענגען אין אַ פערלעגענהייט? (שוין רוהיג) דיין טייערער פריינד האָט

געמעגט זיין אביסעל א בעסערער מענש... קארשונסקי, איהר זעהט? איך נעה אוים פיר אייך א זעקעלע פיר אייער טאבאק. אזא שלעכטער פערדיענט ניט קיין פרעזענטען, נאר זיי האבען שוין אזא גליק, די שלעכטע!...

לואיס: (בעטראכט איהר ארבייט) אונניצליכע ארבייט פיר איין אונניצליכע זאך. איהר מיינט דאך ניט, מאדאם, איך וועל שלעפען אזא זאק מיט טאבאק אין מיין טאשע?

אידא: דו הערסט א דאנקבארקייט פון דיין פריינד? (ביין, שמייסט פארט איהר ארבייט.)

בערנארד: דו ווייסט דאך, אידא, דער דייטש איז א ביסעל חזירעוואטע... ווי אלע דייטשען! דו, דייטש! זאג מיר, ווען וועסט דו זיך טאקי פערליבען אין עפעס א פערזאן און טאקי חתונה האבען?

לואיס: פערליבען זיך בין איך בערייט צו יעדער צייט. די מאדאם קען בעשטעטיגען, אז איך זאג ניט קיין ליגען.

בערנארד: ווירער די מאדאם? ווי געפעלט עם דיר אידא, נאר עפעס שטעלט ער דיך פאר אנ׳עדות! (קוקט אויף איהר פארשענד, אידא אין א פערלעגענהייט.)

לואיס: פערליבען זיך יא, אבער הייראטען? דאס ניט! די פארם פון אונזער פאמיליען־לעבען, פון אונזער עהע איז אלט און צופוילט. מען קען ניט צופאסען צו אונזער יעצטיגען לעבען דאס, וואס איז געוועזן גוט מיט טויזענדער יאהרען צוריק... אונזערע רעכטע, אונזערע עקאנאמישע פערהעלטניסע, אונזערע אידעען האבען זיך ראדיקאל פערענדערט און די פאמיליע בלייבט נאך אימער, ווי תרח מיט מתושלח׳ן האבען זי געגרינדעט. אויסער דעם, איך וואלט אין יעדען פאל ניט געהייראטעט, ווייל דאס וואלט מיך געצוואונגען צו ענטזאגען זיך פון מיין „איך" צוליעב אנדערע, צו לעבען ניט נאר צוליעב זיך, נאר צוליעב אנדערע... איך וויל ניט זיין געבונדען! איך וויל זיין גאנץ פריי און לעבען נאר צוליעב זיך אליין...

בערנארד: אי, ר׳ דייטש, ביזט א גוטער עגאאיסט!...

לואיס: מיין פריינד, עגאאיזם איז פיר דאס לעבען אזא קראפט ווי דער דאמפף פיר דיין דאמפף־מיהל. עגאאיזם איז די איינציגע ליעבע. די איינציגע ענערגיע, וועלכע מאכט אונז טהעטיג און בענוצט אלע מיטלען צו פערשטארקערען און פערלענגערען אין אונז דעם אינסטינקט פון לעבען. (א דיענער ערשיינט אין טיהר.)

דיענער: (צו בערנארד׳ן) מיין הערר, א מאןווארט אויף אייך אין קאנטאר.

בערנארד: באלד. (דיענער אב) הערר אבער־מילנער, דו געהסט?

לואיס: איך? (רויכערט לאנג) ניין, איך געה ניט.

בערנארד: יא, דו בלייב דא א ביסעל פילאזאפירען מיט מיין אידא. ווי איך האב בעמערקט, ווערט זי ענטציקט פון דיין פילאזאפי. נו, יא, מיר אלע זענען זעהר שוואכע פילאזאפען און דיך נעמט דער רוח ניט. איך קום באלד. (ראש אב. א לאנגע פויזע. לואיס רויכערט לאנגזאם און קוקט אויף איהר.)

אידא: (אונטערווארפען) דיין בעמערקונג פריהער וועגען מיין פרעזענט האט מיך זעהר בייז געמאכט און בעליידיגט.

לואיס: (רויכערט) גאנץ איינפאך, ווען דער פרעזענט האט ניט קיין פראקטישען זינן, איז די ארבייט אונזיננינג. איהר ווייסט, איך בין ניט קיין זיסער, ניט קיין סענטימענטאלער מענש...

אידא: אה, ניין, ניין! ביזט א ביטערער, א גיפטיגער, א שלעכטער מענש. איך האב ניע אין מיין לעבען פאר א מענשען מורא געהאט און פאר דיר האב איך מורא. יא, איך האב מורא פאר דיר! איך פערשעלט דעם טאג וואס איך האב דיך בעגעגענט, איך בעוויין מיט ביטערע טרערען דאס, וואס איז געשעהען און העלפען קען איך ניט. דו ביזט א גראבער מענש, א גרויזאמער מענש, דו פערשאפסט מיר ווייטאגען און שמערצען און איך האב דיך מיט יעדען טאג מעהר ליעב... דו ערניד־ריגסט מיך און איך פערגעטער דיך. דו זאלסט מיך שלאגען און טרעטען מיט די פיס, וואלט איך דיך נאך שטארקער געליעבט. נו, דו ווייסט דאך אלעס, קענסט דו ערקלערען פאר וואס איז דאס?

לואיס: דאס איז די מיסטישע געהיימניס פון א פרויען־זעעלע.

אידא: איך בין בערייט געהן צו מיין אונגליק אהנע צו דענקען פון זיך און פון די פאלגען. איך בין בערייט שטארבען פאר דיר און איך וויים ניט זאגאר, אויב דו ליעבסט מיך.

לואיס: יא, איך האב דיך ליעב. ווייסט דו פאר וואס? פיר קיין זאך ניט, נאר דערפאר, ווייל דו האסט מיך אזוי שטארק, אזוי בלינד, אזוי עלעמאנטאריש, אזוי זעלבסט אויפאפפערענד ליעב. נאר דערפאר!

אידא: א, איך האב דיך שטארק ליעב, ווייל דו ביזט א שטארקער. אבער ער? קרענקט עס דיך ניט, וואס דו האנדעלסט אזוי געגען דיין פריינד?

לואיס: יא, איך בין איהם א פריינד. איך בין אבער זיך נאך א גרעסערער פריינד. קינד, פריינדשאפט עקזיסטירט צווישען מענשען נאר דאן, ווען זיי האבען פערשיעדענע אינטערעסען. ווען אבער זייערע אינטערעסען בעגעגענען זיך, ווי צום ביישפיעל, יעצט, וואָרום זאל איך אפפערן?

אידא: אה, לואי, איז דאס עהרליך?

לואיס: איך האב מיינע אייגענע בעגריעפע וועגען דעם וואס איז

עֶהרליך אָדער אונעהרליך. איך פֶערשטעה ניט, צוליעב ווּעמֶען, אוּנ'ם נאָמען פון וועלכע אויסגעטראַכטע מאראל זאָל זיך דער מענש ענטזאגען פון דעם, וואָס גיעט איהם גליק און פריידי? דער מענש דארף נעהמען אַלעס, וואָס דאס לעבען גיעט איהם, געוויס, איין בעדינגונג נאָר, ער דארף נעהמען אָפען, ניט ווי א גנב, ניט פערנאָרגענערהייד, נאָר ווי א מענש וואָס פיהלט, אז ער איז בערעכטיגט צו נעהמען... און דערפאר, אידא, האָב איך דיר שוין געזאָגט און זאג דיר יעצט: ער מוז די גאנצע וואהרהייט וויסען! ער מוז!

אידא: (געהט צו איהם, ערשראָקען) ניין, ניין, לואיס! איך בעט דיך, ניין! דו האָסט מיך זעהר איבערגעשראָקען פריהער, דו האָסט זיך געוועגדעט צו מיר, ווי צו דיין עדות. איך זעה אָפט אין דיר א מין פרע־כען נצחון, א מין צו להכעיס דוקא נעהמען און ערצעהלען איהם.

לואיס: (סארקאסטיש) הם! איך פערשטעה, דיך שרעקען דעם מאנ'ס רעכטע און דעם פאפא'ס נאָמען.

אידא: ווען דער פאפא האָט זיך גענומען א יונג ווייב, האָט ער געדענקט פון זיך, ניט פון מיר... און ווען איך האָב דיך ליעב, דענק איך וועניג פון איהם.

לואיס: פריהער פון אַלעס לערנען זיך די קינדער פון זייערע אייגענע עלטערן.

אידא: דעם מאנ'ס רעכטע וואלטען מיך ניט געשראָקען, אז דער־פון וואלט ארויס שלעכטס נאָר פאר מיר, אז נאָר איך וואלט ליידען. אז בערנארד וועט מיך בעשטראָפען, ארויסטרייבען, ערמאָרדען, וואלט איך ניט געוועזען דאנעגען צו ערצעהלען איהם די גאנצע וואהרהייט. איך ווייס אָבער, ער איז א צו גוטער, ער האָט מיך זעהר שטארק ליעב, ער וועט מיר גאָר נישט טהון, ער אליין וועט ליידען! דאָס וועט איהם נאָר צוברעכען דאס לעבען, אונגליקליך מאכען, טויטען!... אָה, דו זאָלסט וויסען, ווי שטארק ער האָט מיך ליעב!

לואיס: (רויבערט, שמייכעלט ציניש) פאר וואס־זשע, מאדאם, האָט איהר איהם ניט ליעב?

אידא: וואָס ווייס איך? אפשר ווייל איך ניין א שלעכטע, ווייל דו ביזט געקומען, ווייל ער איז אפשר שוין איין אָבגעלעבטער מענש און איך בין צו יונג, ווייל ער איז צו לאנגווייליג און איך בין צו לייכטזיניג. ווען איך וויל אומלויפען, טאנצען, שטיפען, פיהלט ער זיך מיעד און ניט מליך. ווען איך בין פריילין, ווערט ער אונמוטהיג. איך וויל לעבען, זיין לוסטיג, ער אָבער ווייס נאָר: ווייץ, מעהל, מיהל, מאהלען... עס איז נאָך גוט, וואָס בערטהא האָט אויסגעפיהרט און מיר זענען געבליעבען

לעבען צוזאמען, אז ניט, וואָלט איך פון לאנגווײַלע און אונטהעטיגקייט שוין לאנג פון זינען אראָפּ!

לואיס: ווי דו טענה'סט, ביזט דו גערעכט, ער אָבער האָט אויך וואָס צו זאָגען.

אידא: ווען ער געהט אין מיהל, שלאָף איך נאָך און ווען ער קומט פון מיהל, דאַרף מען געהן שלאָפען. נייען א ווייגער געגעצט ער שוין און דרעמעלט אויף זיין שטול.

לואיס; ער איז א שלעפּעריגער ביי דיר, האַ? חאַ! חאַ!

אידא: דו לאַכסט און מיר ווילט זיך ווייגען מיט ביטערע טרערען. אָבער וואָס איז ער שולדיג? ער איז א גוטער, ער איז זעהר א גוטער, פאר וואָס זאָלען מיר איהם פערגיפטען דאָס לעבען מיט אונזער וואהר-היית? (קניעט לעבען איהם) איך בעט דיך, לואיס, טהו עס ניט... אויב מען מוז מיט ליגען פערמיידען איין אונגליק, — מוז מען! (וויינט, אומ-ארמט איהם, קושט זיינע הענד) טהו עס ניט, טייערער, טהו עס ניט! איך וויים, וואָס מעהר איך וועל איהם נארען, דעסטאָ נידריגער וועל איך פאַלען. עס קען זיין זאגאר דו וועסט פערליערען דיין לעצטע אכטונג צו מיר און וועסט מיך בעהאַנדלען נאָך ערגער ווי איצט. אָבער איך האָב מורא פאר דער וואהרהייט, איך האָב מורא! (א גערויש, זי, ערשראָקען) ער געהט צוריק! (וואהיכבערט, פערצווייפעלט) לואי, אין גאָטעס נאָמען, איך בעשווער דיך, זאָג ניט, זאָג איהם ניט! (שפּרינגט אויף, ברענגט איהרע האָר אין אָרדנונג. בערנאַרד קומט.)

בערנאַרד: איך בין שוין דאָ, אידאַ, וואָס האָסטו זיך ערשראָקען אזוי? (זי קען ניט ענטפערן פון איופרעגונג.) זעה נאָר, וואָס איז מיט דיר? (קיין ענטפער) לואיס, וואָס איז מיט איהר? (ער בעטראַכט זי.)

לואיס: (רויכערט, רוהיג) וואָס מיט איהר איז, דאַרף זי זאָגען. יעדער מענש דאַרף ענטפערן פיר זיך אליין.

בערנאַרד: זעה נאָר בעסער, אידאַ, ווי דו האָסט זיך אויסגע-שמירט אין מעהל.

לואיס: (רוהיג) מאַראַם, אז מען געהט אום צווישען מיהל-מעג-שען, איז זעהר אונפראַקטיש צו טראָגען דונקעלע קליידער

בערנאַרד: אי יאָ, עס איז אונפראַקטיש? אידאַ, געה בעסער און רייניג זיך אָרום, אָדער טהו אָן אַנ'אַנדער קלייד, אז ניט, וועט מען מיינען, אז דו ביזט דער מילנער, ניט ער. (אידאַ געהט געהאָרכזאַם. ביי דער טהיר ווענדעט זי זיך אום צו לואיסען מיט א בעטענדען בליק. אָב. פויזע. בערנאַרד געהט אום איבער'ן צימער. לואיס קוקט איהם אָן און רויכערט רוהיג.)

בערנאַרד: (שטעלט זיך אָב געגען איהם) לואיס, דו דאַרפֿסט מיר זאָגען, וואָס דאָ איז צווישען אייך פֿאָרגעקומען?

לואיס: גאַנץ איינפֿאַך, צווישען אונז איז פֿאָרגעקומען אַ געשפּרעך, וואָס האָט זי אויפֿגערעגט.

בערנאַרד: אַ געשפּרעך? הם! איך פֿערשטעה! אַ געשפּרעך פֿון וועלכען מען ווערט אויסגעשמירט אין מעהל. האָסט ניט געקענט אויסטראַבטען עפּעס אַ מעהר פּאַסענדהען ליגען?

לואיס: (בייז) מיין הערר, פּאַסענדע ליגען, דאָס זענען די קאָנווענציאָנעלע זיטטען איירע אין וועלכע איהר אַלע, די זאָ=גענאַנטע ציוויליזירטע וועלט, לעבט! יאַ, אַלע איירע זיטטען און איירע מאָראַלישע רעגלאַמענטען זענען נאָר פּאַססענדע ליגען ... איך האָס פּאַססענדע ליגען גראַדע ווי אונפּאַססענדע!

בערנאַרד: (ער האָט איהם ניט געהערט און ניט פֿערשטאַנען) וואָס טויג איצט דיין פֿילאָזאָפֿיע? די זעעלע וויינט ביי אַ מענשען, דאָס הערץ בלוטעט און דו פֿילאָזאָפֿירסט.

לואיס: ווי איך פֿערשטעה, פֿאַנגסט דו אָן צו ווערען אייפֿערזיכטיג. אין אַזאַ פֿאַל פֿרעגט מען ניט דעם אַנדערן און מען גלויבט ניט קיינעם. מען זוכט, מען קוקט און מען געפֿינט אַליין די וואַהרהייט.

בערנאַרד: לואיס, איך פֿערלאָז מיך אויף דיין פֿריינדשאַפֿט און...

לואיס: דו, ברודער, פֿערלאָז דיך ניט זעהר שטאַרק אויף פֿריינדשאַפֿט. ווען אַ מענש געהט הייראַטען, טהוט ער דאָס ניט צוליעב יענעמס פֿריינדשאַפֿט, נאָר צוליעב זיך אַליין און ער דאַרף זיך פֿערלאָזען נאָר אויף זיך אַליין. ער דאַרף וויסען, אַז אַ פֿרוי איז ניט אַ שטיקעל מעבעל, וועלכעס וועט בלייבען שטעהן דאָרט, וואו דער מאַן וועט עס אַנידער שטעלען. עס איז אַ לעבעדיגער מענש מיט בלוט, נערוועז, געפֿיהלע, מיט אַ זעעלע, מיט קאַפּריזען, מיט ליידענשאַפֿטען, מיט משוגעת'ן, מיט פֿערלאַנגען, מיט, דער טייוועל וויים, וועלכע פֿאַנטאַזיען! ענטוועדער נעם זיך אַ ווייב, וועלכע זאָל אין דיר אַליין קענען געפֿינען איהר גאַנצעס גליק און בעפֿריעדיגונג, — דאַן ביזט דו גאַראַנטירט. אָדער טהו ווי דער טערק, פֿערשפּאַר זי אין אַ האַרעם און שטעל ביי איהר טהיר צעהן דוצען יעוונוכען, דאַן קענסט דו זיך אָבגאַרדען און, אַם וועניגסטען מיינען, אַז דו ביזט גאַראַנטירט, אָדער פּשוט פֿרעג ניט קיין קשיות און קוק זיך ניט צו זעהר שטאַרק, דאָס הייסט, קוק יאָ, נאָר, אַזוי... צווישען די פֿינגער, וועסט דו קענען שטענדיג גלויבען — אפשר יאָ, אפשר ניט... פֿאַמיליען=עהרע, מאָראַל, טריייהייט זענען זעהר שעהנע זאַכען און איהר מעגט זיך שפּיעלען מיט זיי, אָבער אין דער זעלבער צייט זייט ניט קיין

באַוווּסטע נאַרדען און פֿערגעסט ניט: אַז דאָ אַרום אײַך געהן אום ניט מלאכים, נאָר לעבעדיגע, זינדיגע מענשען...

בערנאַרד: יאָ, לעבעדיגע, זינדיגע מענשען! עס קען זײַן אַנ׳אַנדערער וואָלט זיך בערוהיגט מיט אַזאַ פֿילאָזאָפֿיע, איך אָבער וועל דאָס ניט איבערלעבען. לואיס, איך האָב זי זעהר, צו שטאַרק ליעב! מײַן גאַנצעם לעבען איז אין איהר. ווען זי שלאָפֿט, קען איך זיצען שטונדען לאַנג און צוהערען זיך צו איהר אָטהעם; ווען זי רעדט, ווײַזט זיך מיר אויס, דאָס גאַנצע הויז ווערט אָנגעפֿילט מיט קלינגענדע זילבערנע טענער. איך האָב זי ליעב מיט דער ליידענשאַפֿט פֿון אַ ליעבהאָבער, מיט די צערטליכקייט פֿון אַ מוטער און מיט דער טרײַהייט פֿון אַ ברודער. איך בין זעהר אײַפֿערזיכטיג, אָבער איך האָב עס איהר ניט געצייגט, ווײַל איך ווייס, אַז אײַפֿערזוכט בעליידיגט אַ פֿרוי און מאַכט דעם מאַן לעכערליך. אָבער אין דער שטיל לייד איך זעהר שטאַרק און זעהר פֿיעל. ווען איהר רעדט בײדע, אָדער ווען איהר הויבט אָן פֿלוצלינג אין גאָרטען לויפֿען און איבעריאָגענס, אָדער ווען איך זעה, ווי דו נעהמסט מײַן אידאַ אין דײַנע אָרעמס און לערנסט זי טאַנצען אַ דײַטשען האָפּ־שאַ־סאַ! — ווערט אין מיר פֿערקילט מײַן בלוט, אָבער איך זעה זיך צו בעהערשען... הײַנט אָבער קען איך ניט שווײַגען מעהר. איך וויל וויסען די וואַהרהייט, ווי שרעקליך זי זאָל ניט זײַן. לואיס, איך פֿערשטעה וואָס דו זאָגסט. מיר זענען ניט מלאכים, מיר זענען לעבעדיגע זינדיגע מענשען. וויל איך וויסען, האָבען די לעבעדיגע, זינדיגע מענשען שוין געזינדיגט? (לואיס שווײַגט) איך פֿרעג גאַנץ אײנפֿאַך! האָבען די זינדיגע מענשען זיך אויסגעשמירט נאָר אין מעהל, אָדער זײ האָבען זיך שוין אויסגעשמירט אין בלאָטע אויך? (קיין ענטפֿער) דו מעגסט זײַן ווער דו ביזט. איך קען דיך גוט און ווייס, דו וועסט ניט זאָגען קיין ליעגען, דאַרום פֿרעג איך דיך: זאָג מיר, האָבען די זינדיגע מענשען שוין געזינדיגט? יאָ, זאָג מיר די גאַנצע וואַהרהייט און ערמאָרדע מיך מיט איין מאָל...

לואיס: (קלאַפּט אויס מיט אַ בעם דעם טאַבאַק פֿון זײַן פֿײַף) נאַ! צום טײַוועל! מײַן פֿײַף איז ווידער אויסגעגאַנגען!

בערנאַרד: לואיס, דו הערסט, וואָס איך פֿרעג דיך?

לואיס: (בעשעפֿטיגט מיט זײַן פֿײַף) האַ? וואָס פֿרעגסט דו מיך אייגענטליך?

בערנאַרד: לואיס, איך פֿרעג דיך, האָבען די זינדיגע מענשען שוין געזינדיגט?

לואיס: האַ? אויב די זינדיגע מענשען האָבען שוין געזינדיגט? שלאָגט אָן זײַן פֿײַף מיט טאַבאַק, פֿערדרייעט לאַנגזאַם, זײַנע הענד ציט

טעְרן, בערנאַרד [illegible] עס ניט.) אויב זיי האָבען שוין געזינדיגט? ע... ניין!

בערנאַרד: דו גיעסט מיר דיין עהרענוואָרט?

לואיס: דו ווייסט, אַז עהרע, מאָראל און די אַלע אַנדערע זאַכען זענען ביי מיר נאָר ווערטער אָהן אַ בעדייטונג און אָהן אַ זינן!

בערנאַרד: דען גיעב מיר דיין עהרליכע האַנד, דיין האַנד איז עהרליכער פון דיין מויל. (דריקט זיין האַנד) ניין? דו זאָגסט ניין? אָה, דו ווייסט ניט, וואָס איך האָב אין דעם אויגענבליק איבערגעלעבט! דו קענסט עס ניט בעגרייפען (טרערען שטיקען איהם) מען קען וויסען אַ סך פילאָזאָפיע און ניט פערשטעהן וואָס די זעעלע פון אַ מענשען קען ליידען...

לואיס: דערווייליע לאָז אָב מיין האַנד! (רייסט אַרויס זיין האַנד) און הער, וואָס איך וועל דיר זאָגען, ווי איך זעה, ווילט איהר פיהרען אייער מיהל מיט דער אַלטער סיסטעם. איך קען ניט בלייבען דאָ! איך וועל מוזען געהן צוריק נאָך דייטשלאַנד. גאָטס פערדאַמטע, מיזעראַבלע קרעמער! צום טייוועל! (אַ קלאַפּ מיט'ן טיהר. אָב.)

בערנאַרד: דער געדאַנק בערוהיגט זיך און די געפיהלע ווילען זיך ניט בערוהיגען. וואָס האָב איך געדאַרפט עפּעס טהון? די לעצטע צייט בין איך ווי אַ צווולטער. (פערדעקט זיין געזיכט און בלייבט זיצען. בערטהאַ קומט.)

בערטהאַ: (גיעט אויף איהם אַ קוק און מאַכט זיך פריילעך) עי, בערנאַרד, וואָס האָט איהר זיך אַזוי פערקרימט? צעהנ-וויטאָג?

בערנאַרד: ניין, עפּעס אַזוי... איך האָב זיך נאָר פערטראַכט...

בערטהאַ: איהר פערטראַכט זיך צו אָפט, דאָס איז ניט גוט. אַז מען זינגט איין מאָל יום כפור כל נדרי, איז דאָס אַ חכמה, אָבער סוכות כל נדרי, הושענא רבה כל נדרי, פורים כל נדרי? פע! ניט נאָר אידאַ'ן, נאָר זאָגאַר איך וויים ניט ווען, וואָלט עס נמאס געוואָרען...

בערנאַרד: (אונרוהיג) וואָס איז, בערטהאַ, אידאַ האָט זיך בעקלאָגט פיר אייך?

בערטהאַ: אידאַ? ניין! וואָס ווייסט [illegible]? מען מעג זאָגען, זי איז נאָך ניט מעהר ווי אַ קינד. אָבער דאָס איז ערגער, די אונצופריעדענהייט קען אויסוואַקסען ביי איהר אונבעוואוסטערהייד. מען דאַרף ווירקען אויף איהר צום גוטען, אַז ניט, וועט מען ווירקען אויף איהר צום שלעכטען. וואָס געהט איהר אום שטענדיג ווי מיט אַ פולען זאַק מעהל אויף די פּלייצעס און ציהט אַרויף אויף זיך די עלטער? איהר זייט נאָך אַ יונגער מאַן! איך פערשטעה, די צרות וועלכע איהר האָט געליטען אַמאָל האָבען אין אייך ערמאָרדעט יעדע לוסטיגקייט... פערגעסט אָבער ניט, אידאַ איז אויפגעוואַקסען ווי אַ פרייער ווילדער פויגעל אין וואַלד. זיי

אביסעל לעבעדיגער, איהר פערשלאפענער יונג! וואס איהר זייט! (קריכט איהם און זינגט) כל נדרי, אי, אי, אי!

בערנארד: (לאכט) אי, בערטהא, עס ווערט אזוי גרינג אויפ'ן הארצען, ווען איהר רעדט.

בערטהא: אך, יא! איך האב ערשט בעגעגענט דעם דייטש, ער איז זעהר בייז און זאגט: אויב מען וועט איהם ניט געבען קיין געלד אויף דער נייער פערבעסערונג, בלייבט ער ניט דא. איך ווייס ניט, אויב מען קען געפינען א צווייטען מילנער, ווי ער איז. ער מעג זיך איבערנעמען. און זיין נייער פלאן איז אויך איין אויסגעצייכענטער.

בערנארד: הייסט עס, מען וועט איהם דארפען אססיגנירען דאס געלד?...

בערטהא: ניין! איך האב איהם געזאגט: מיר ווילען ניט אססיגנירען קיין געלד אויף דער פערבעסערונג און ער מעג פאהרען, אויב איהם געפעלט ניט.

בערנארד: פאר וואס? איהר זאגט דאך אליין, דאס געשעפט וועט ליידען... און...

בערטהא: גאנץ איינפאך, ער דארף דא ניט זיין מעהר

בערנארד: ער דארף דא ניט זיין מעהר? (ערשראקען) בערטהא, איהר האט עטוואס בעמערקט?

בערטהא: (גאנץ רוהיג) עטוואס בעמערקט? וואס מיינט איהר דאס? (זעצט זיך ביים קאסטען און פאקט די איבריגע זאכען) גאנץ איינפאך, ער איז אנטיפאטיש, וויל איך בענוצען די געלעגענהייט און פטור ווערען פון איהם. פע! איך האב פיינט די דייטשען, וויל איך זיך אויך אמאל ערלויבען א פערגניגען און חאטש פון איין דייטש נקמה נעהמען... יא, מען דארף איהם לאזען לויפען.

בערנארד: ער איז דא דער איינציגער מענש וואס געהט ניט אום מיט א שווערען זאק אויף די פלייצעס. אויב מיר ווילען איהם פארט שיקען, וועט אידא מיינען, מיר טהוען עס אונמיסטען, וויל... ווייל איך איך האב עמעס א פערבארגענעם צוועק. דאס וועט זי בייז מאכען... דאס וועט מיך מיאוס מאכען אין איהרע אויגען. וואס קוקט איהר אויף מיר אזוי?

בערטהא: איך קוק ווי נאריש פערליבטע מענער זענען. גבורים, הא?!

בערנארד: אי, בערטהא, די ליעבע מאכט אונז נאריש, רויבט אונזער פערשטאנד, אונזער קראפט. דער מלאך המות האט זי אויסגעטראכט צו פערגיפטען אונז דאס לעבען. (א געראויש.)

בערטהא: איך הער דער פאפא קומט. געהט בעסער צו אידא. דער פאפא האט איך ניט ליעב.

בערנאַרד: און אידאַ האָט מיך ליעב? ווער אין דער וועלט ...
מיך ליעב? (סאָפיע פירט אַריין אַשכנזי. זיין רעכטע האַנד און רעכטע
פוס זענען פּאַראַליזירט, ער שטעלט זיך אָב אין מיטען צימער און קוקט
אויף בערנאַרד'ן.)

בערטהאַ: (שטיל) דער פּאַפּאַ האָט אייך ניט ליעב. געהט צו
אידאַ'ן... זי דאַרף ניט בלייבען אַליין. פאָרט! פאָרט פון דאַנען! (שטופּט
איהם אַרויס; געהט צום פענסטער.)

אַשכנזי: (בייז) ההוץ!... ווערען געזונד — מוז ער פאָרט פון מיין
הויז! פאָרט!

בערטהאַ: פּאַפּאַ, ווילסט עפּעס?

אשכנזי: זיצען דאָ... דאָ... ביים פענסטער. (בערטהאַ און סאָפיע
זעצען איהם אויף אַ שטוהל ביים פענסטער.)

בערטהאַ: (נעמט זיין טאַשענטוך, ווישט אָב זיין שטערן און העלפט
ער זאָל זיצען בעקוועם.) ווילסט עפּעס זאָגען, פּאַפּאַ?

אַשכנזי: יאָ! בערטהאַ, עסען! עסען דאָ! (שמאַקעט מיט די ליפּען
בין הונגעריג, הונגעריג!

בערטהאַ: שוין פּאַפּאַ, עס איז דאָ אַ בוליאָן פאַר דיר. (ענדיגט
אויף גיך דעם איינפּאַקען, מאַכט צו דעם קאַסטען און לויפט אָב.)

אַשכנזי: הוץ! הוץ! ער איז דאָ בעל-הבית! (די זון הויבט אָן
אונטערגעהן, רויטע שטראַהלען און פענסטער.)

סאָפיע: זאָל איך דיר לעזען אַ צייטונג?

אַשכנזי: (נערוועז) ניין! די זון! מיינע אויגען! קען ניט... די
זון! די זון!

סאָפיע: (לאָזט אַראָפּ די סטאָרע פון פענסטער. זי טהוט יעדע
זאַך מיט אַ טרויריגע אונטערטהעניגקייט) נו, אַזוי איז גוט? לעג אַרויף דיין
קראַנקע האַנד אַהער. (לעגט אַרויף זיין האַנד אויפ'ן אָרם פון שטול)
אַי, וועה איז מיר! (זעצט זיך אַן אַ זייט און זיפצעט שווער.)

אַשכנזי: וואו זייט איהר דאָרט? איך וויל ניט בלייבען אַליין!

סאָפיע: ביזט ניט אַליין. איך בין דאָ. (געהט צו איהם.)

אַשכנזי: דו... איך וויל רויכערן, מאַך מיר אַ פּאַפּיראָס...

סאָפיע: (מאַכט אַ פּאַפּיראָס, שטעקט עס אַריין אין אַ פּאַפּיראָס-
ניק, גיעט איהם אין מויל אַריין.) דער דאָקטאָר האָט געזאָגט, זאָלסט רוי-
כערן וואָס וועניגער. (ער וויל אויפהויבען זיין האַנד, די האַנד פאַלט
צוריק. זי גיט איהם צו פעררויכערן.)

אַשכנזי: יאָ, ניט רויכערן, ניט לעבען! אַלע ווילען איך זאָל שטאַרבען,
וואָס גיכער. שעהן דאַנקט איהר מיר אָב! אַ וועלטיל! יעדער... נאָר פאַר זיך!

אָפּיִע: שש! בערוהיִג זיִך. דיִר איִז שעדליִך צו זײַן בײז. פויזע. זיִ געהט אום איִבערין שטוב.) דאָס איִז מײַן לעבען! מען קען זאָגען, דאָס איִז דאָס לעבען פון אַ פרוי! צוגעשמיִדעט צו דעם האַלב טויטען קערפּער מיִט אַנ׳אײַזערנע קײט. און דאָך וויִל איִך ניִט די קײט זאָל, חלילה, איִבערגעבראָכען ווערען. וואוהיִן וועל איִך זיִך אַהיִנטהון? איִצט ביִן איִך דאָך מאַדאַם אַשכּנזיִ און מײַן ניִנאַ האָט אַ היים. גאָטעניו, זאָל זיִך איִהר טרעפען אַ שיִדוך. זיִ פערשטעהט ניִט, ווי נויטיִג עס איִז פיִר אַ פרוי חתונה האָבען און זײַן געזיִכערט איִן לעבען.

אַשכּנזיִ: סאָפיִע, סאָפּיִע! וואו ביִזט דו דאָרט?

סאָפיִע: דאָ ביִן איִך, וואָס איִז?

אַשכּנזיִ: מיִר... דאָ... שטיִקט איִן האַלז. (וויִל אויפהויבען זײַן האַנד, זי פאַלט צוריִק.)

סאָפיִע: באַלד. (מאַכט לויז זײַן קאָלנער.) און דאָך, זיִנד ער איִז קראַנק, זאָל מיִך גאָט ניִט שטראָפען פאַר די רייד, איִז ער מיִר ניִט אַזוי פרעמד און אַזוי מיִאוס ווי פריִהער.

אַשכּנזי: סאָפּיע, די זון ניִטאָ שוין. (עס ווערט ביִסלעכווײַז דונקעל.)

סאָפּיִע: (הערט ניט) פריִהער האָט ער געמײנט, ער האָט אַ רעכט צו פּײַניִגען מײַן קערפּער, איִצט דאַרף ער אַלײן האָבען מײַן היִלפע און מײַן רחמנות.

אַשכּנזיִ: סאָפּיע, עפען... פענסטער!

סאָפיִע: (הערט ניִט) איִצט קען מיִר קײנער ניִט שטעלען די אויגען מיִט׳ן שטיִקעל ברויט וואָס איִך עס און מיִט׳ן פּלאַץ וואָס איִך פערנעהם דאָ.

אַשכּנזיִ: (וויִל אַלײן עפענען דאָס פענסטער און קען ניִט, ווערט זעהר בײז) עפען... פענסטער! (וואַרפט זײַן שטעקען.)

סאָפיִע: (לויפט צו איִהם) וואָס איִז? דעם פענסטער? באַלד... שש! זײַ ניִט אויפגערעגט. גיִעב אַ קוק ווי שעהן. (צײגט איִן אָפענעם פענסטער) זעהסט, די זון פערגעהט ערשט און די לבנה איִז שוין דאָ אויפ׳ן היִמעל.

אשכּנזי: יאָ, איִך ביִן נאָך ניִט געשטאָרבען און מײַנע יורשים זענען שוין דאָ...

סאָפּיִע: אַ מענש קען ניִט איִבערמאַכען גאָט׳ס וועלט.

אַשכּנזי: יאָ, גאָט׳ס וועלט! עסען! הונגעריִג! בערטהאַ, וואו איִז זיִ דאָרט? עס האַרט זיִ דען? בערטהאַ!

סאָפּיִע: שוין, איִך ברענג דיִר באַלד דײַן בוליאָן. (געהט) דער דאָקטאָר זאָגט, ער דאַרף יעדע מיִנוט ערוואַרטען אַ צווײטען קלאַפּ און

דעם טויט אויך און דאָך, ווי זאָגט מען, כּל־זמן שהנשמה בקרבּי, ווילט זיך נאָך בּוליאָן אויך. אײ! אַז מען איז נאָך אַ נגיד, קען מען נאָך אויס־פיהרען, אַנ׳צֶרעמאַן זאָל בּעסער מיט אַזאַ׳ן אונגליק ניט געשטראָפט ווע־רען! (אָב. עס ווערט דונקעל. פּויזע.)

אַשכּנזי: גאָט, ווען וועל איך שוין געזונד ווערען? אַזוי לעבען איז ניט גוט און שטאַרבּען וויל איך ניט... ניין! ניין! איך וויל לעבען! וויל לעבען! האַ? (ווײַט הערט זיך די טרויריגע קירכען גלאָקע און דאָס טרויריגע געזאַנג פון פּראָלאָג. ער הערט זיך צו.) ווען איך בּלײַב אַליין אין דער פינסטער, ווײַזט זיך מיר אויס, איך הער אַ טרויריגען געזאַנג און אַ גלאָקע... איך האָב עס אַזוי ווי געהערט שוין אַ מאָל לאַנג אין חלום... אַ פּנים דאָס איז אַ סימן, אַז איך הויב אָן געזונד ווערען. (הערט זיך צו פריהער אונרוהיג, נאָכדעם בּלײַבּט ער זיצען שטיל. עס ווערט גאַנץ דונקעל. מיליע, נינאַ און טאָליע קומען. טאָליע אין זומערדיגע קליידער.)

מיליע: זעה נאָר, קיין ליכט בּרענט ניט און קיינער איז ניטאָ. איך האָב אַ שרעקליכען אַפּעטיט... דאָס וועט בּערטהאַ׳ן פרעהען. אָרעמער פּאַפּאַ, אַז ער האָט אַפּעטיט קריכט מען זיך און אַז איך האָב אַפּעטיט, איז דאָס אַ שמחה... קינדער, איהר האָט ניט מורא בּלײַבּען דאָ אַליין? איך לויף זוכען בּערטהאַ׳ן. (לויפט. אָב. נינאַ זעצט זיך בּײַ דער פּיאַנאָ, טאָליע זעצט זיך פון דער ווײַטען. ווען נינאַ זעצט זיך, פּערטשעפּעט זי אַ קלאַוויש. עס גיט אַ קלונג און הילכט לאַנג. פּויזע.)

נינאַ: מײַן האַרץ איז ווי צוזאַמענגעפּרעסט.

טאָליע: מײַ האַרץ אויך. פון וואַנען קומט עס?

נינאַ: עס קומט פון איין האַרץ צום אַנדער׳ן. (זיפצעט) הייסט עס, מאָרגען פאָהרט איהר טאַקי אַוועק פון אונז?

טאָליע: יאָ, נינאַ, מאָרגען גאַנץ פריה. מאָרגען וועט איהר מיך שוין ניט זעהען. איהר וועט נאָך שלאָפען, ווען איך וועל פאָהרען צום באַנהאָף. אַלע וועלען שלאָפען, נאָר בּערטהאַ ניט, זי געוויס ניט.

נינאַ: איך וועל אויך ניט שלאָפען. איך מיין, איך וועל זיך הײַנט גאָר ניט לעגען שלאָפען.

טאָליע: (שטיל) איך אויך ניט. (פּויזע.) נינאַ, וואָס וועט איהר טהון אַ גאַנצע נאַכט?

נינאַ: איך וועל זיצען בּײַם פענסטער און קוקען בּיז עס וועט ווערען טאָג.

טאָליע: אויב איהר ווילט, קומט שפּעטער אין גאָרטען, וועלען מיר בּיידע שפּאַצירען און רעדען בּיז טאָג. וועט איהר קומען, נינאַ? (אַשכּנזי הויבּט אויף זײַן קאָפּ און הערט זיך צו.)

נינאַ: יאָ, איך וועל קומען. די לבנה וועט אויפגעהן און מיר ביידע וועלען רעדען ביז עס וועט ווערען טאָג. ווען עס איז פינסטער, האָב איך מורא אין גאָרטען פיר די שאָטענס.

טאָליע: אַז איך וועל זיין מיט אייך, דאַרפט איהר ניט מורא האָבען! נינאַ, פריהער האָבען מיר געשוויגען און איצט איז דאָ אַזוי פיעל צו רעדען, אַז עס איז אונמעגליך אַלעס צו זאָגען.

נינאַ: דאָס האַרץ ערצעהלט, זאָגאַר ווען מען זאָגט ניט.

טאָליע: נינאַ, וועט איהר ניט פערגעסען אויף מיר, ווען איך וועל אַוועקפאָהרען?

נינאַ: (טרערען אין דער שטימע) און איהר טאָליע, וועט איהר חאָטש אַביסעלע בענקען נאָך מיר?

טאָליע: אַי! איך זאָל זיך ניט שעהמען, וואָלט איך איצט געוויינט.

נינאַ: אַ יאָ, עס ווילט זיך וויינען און עס איז גוט.

טאָליע: יאָ, עס איז גוט און עס ווילט זיך וויינען. נינאַ, שפיעלט מיר עטוואָס.

נינאַ: (בויגט זיך צו דער פיאַנאָ, וויינט אַ ביסעלע, ווישט אָב די טרערען און שפיעלט גריעגר'ס סועטע פון פעער גינט. די לבנה געהט אויף.)

טאָליע: ווען איך האָב אייך דערזעהען צום ערשטען מאָל, האָב איך באַלד געוואוטט... נינאַ, איהר ווייסט, וואָס איך מיין...

נינאַ: יאָ, איך ווייס. טאָליע, איך האָב אויך באַלד דערפיהלט.

טאָליע: פאַר וואָס איז דאָס?

נינאַ: איך ווייס ניט. דאָס האַרץ האָט באַלד געגעבען אַ ציטער.

טאָליע: און דאָך זייט איהר אַזוי לאַנג געווען ווי ברוגז אויף מיר?

נינאַ: אַך! איך בין ניט געווען ברוגז. ווען איהר זאָלט דאַן קראַנק ווערען אָדער, חלילה, שטאַרבען, וואָלט איך אויך געשטאָרבען. אָבער זאָגען אייך האָב איך ניט געקענט. איך האָב פאַר אייך מורא געהאַט.

טאָליע: איך האָב פאַר אייך אויך מורא געהאַט. נינאַ, איך האָב איצט אויך מורא פאַר דיר.

נינאַ: איצט האָב איך פאַר דיר קיין מורא ניט, טאָליע. איך ווייס, איך בין דיינע. יאָ, איך בין דיינע! דו פיהלסט עס אויך און דו ווייסט עס. זאָגט דיר דיין האַרץ דאָס ניט?

טאָליע: ניט נאָר מיין האַרץ, די שטראַהלענדע לבנה זאָגט עס מיר, די שעהנע נאַכט ערצעהלט עס מיר, די ליכטיגע שטערען זינגען עס מיר. דו הערסט? (אַ נאַכטיגאַל זינגט אין גאָרטען) נינאַ, דו הערסט?

נינאַ: אַז איך הער ווי דו רעדסט צו מיר, הער איך אַלעס. וואָס איז דאָס, טאָליע, דו הערסט ניט? מיר ווייזט זיך אויס, איך הער פיעלע

(כאָר: די האָפֿנונגען און
לוסטיגע שטימען און אַ פֿרײליכען געזאַנג.
(פּיאַנאָ. גאַנץ זינגט פֿראָלאָג, אין ווי טרוימערײען,
טאָליע: אין אונז זינגען דאָס די פֿרײליכע שטימען, אין אונז
זינגט די גאַנצע וועלט, אין אונז זינגען די זיסע האָפֿנונגען און די שעהנע
טרוימערײען! נינאַ! איך האָב דיך ליעב! איך האָב דיך ליעב! איך מײן,
אַז מען האָט אַזוי שטאַרק ליעב, קען מען שטאַרבען!
אַשכּנזי: (פֿאַלט צום פֿענסטער מיט אַ לויטען און ביטערען געוויין)
אָה, דאָס לעבען! דאָס לעבען! (נינאַ גיעט אַ קלאַפּ איבער די קלאַווישען
און שפּיעלט פּאָרטאָ די זעלבע סוטע. אַ לאַנגע פּויזע. בערטהאַ ער־
שײַנט אין טיהר מיט אַ ברענענדיגע לאָמפּ, לעבען איהר מיליע מיט אַנ־
עפּעל, וועלכען זי עסט מיט אַפּעטיט. עס ווערט ליכטיג. סאָפיע קומט
מיט בוליאָן, שטעלט עס לעבען אַשכּנזי'ן און בעטראַכט איהם ערשטוינט.)
בערטהאַ: (קוקט אויף טאָליען און נינאַ'ן. גאַנץ שטיל) אָה, דיי־
ליגע, מעכטיגע ליעבע!
סאָפיע: (קיינער הערט זי ניט) ער איז טויט! אידאַ, בערנאַרד
און לואיס ערשײַנען אין פֿענסטער).
אידאַ: (שרײַט אין פֿענסטער מיט פֿרייד און פֿערצווייפֿלונג)
בערטהאַ, ער פֿאָרט ניט! בערנאַרד לאָזט איהם ניט! מײַן בערנאַרד
וועט איהם ניט לאָזען! בײדע מענער לאַכען גוטמוטהיג. נינאַ שפּיעלט
נאָך מעהר פּאָרטאָ.)

(פֿאָרהאַנג).

פיערטער אקט.

(דאָס זעלבע צימער, אָבער גאַנץ אַנדערע מעבעל, ווי אין אַ רוסישער „גאָסטינגאַיאַ". שליאָמע הויז זיצט ברייטלעך אויף אַ קרעסלע. בערנאַרד געהט אום מיט אַ צייטונג אין האַנד. עס איז אַ זומער־טאָג. דאָס פענסטער איז אָפען. אויף איינעם פון די טישען שטעהט אַ גראַפין מיט וואַסער און אַ גלאָז.)

בערנאַרד: יאָ! יעדען טאָג לעזט מען אין די צייטונגען: אַ מאַן האָט זיך ערמאָרדעט, אַ מאַן האָט ערמאָרדעט זיין פרוי, אַ מאַן האָט ערמאָרדעט זיין קינד, זיין פרוי'ס ליעבהאָבער...

שליאָמע: נו, בכן איז באשר איז וואָס?

בערנאַרד: גאָר ניט... איך זאָג נאָר, דער טויט שרעקט היינטיגע צייטען קיינעם ניט.

שליאָמע: שרעק איך יאָ, שרעק זיך ניט, עס קען עפּעס העלפען? אַז אויבען זאָגט מען שטאַרב, וועסט דו שטאַרבען, זאָלסט אפילו איינ־נעמען אַ מיתה משונה, און אַז מען זאָגט דאָרט לעב, וועסט דו לעבען, זאָלסט אפילו קרעפּירען דאָ אויפ'ן פלאַץ. אַלץ דאָרטען!...

בערנאַרד: איך מיין, דו ביזט גערעכט, ניט די געלערנטע. עס מוז זיין אויבען אַ האַנד, וואָס פיהרט צום גליק אָדער אונגליק, אַ האַנד, וואָס בעשטראָפט אונז דערפאַר, וואָס מיר האָבען וועמען געטהון אונ־רעכט... אַי! (זיפצעט.)

שליאָמע: יאָ, עס איז דאָ אַ פינגער וואָס פינגערט. איז בכן איז באשר איז וואָס דאַרפסט דו זיך זאָרגען? דו האָסט, חלילה, קיינעם קיין אונרעכט ניט געטהון.

בערנאַרד: איך? ווער ווייסט... איך וואָלט נאָר געוואָלט וויסען, ווי אַזוי, למשל, קען בערנאַרד זילבערמאַן יאָ בעגעהן זעלבסטמאָרד, אויב דאָרטען איז פערשריבען „ניין"?

שליאָמע: וואָס איז דאָס פאַר אַ משל? ביזט משוגע צו חסר דעה?

בערנאַרד: שטעל זיך פאָר, איך האָב מיך בעשלאָסען?

שליאָמע: אַי, הער אויף מיט די שניידערשע חכמות?

בערנאַרד: וואָס־זשע דו האָסט מורא, וועסט ניט האָבען צו וועמען קומען מיטוואָך נאָך דיין וואָכען־געהאַלט? איך וועל דיר און דער מאַמע איבערלאָזען אין מיין צוואה האַלב פון מיין פערמעגען.

שליאמע: גולם, בערעלען נאר, וואס רעדסט דו דאס? אז די לעבסט און ביזט געזונד, ביזט דו ניט קראנק צו געבען און איך בין ניט קראנק צו נעמען. דערויף ביזט דו מיר א זוהן... וואס דען?!... אבער שטארבסט דו, חלילה, וואס דארף איך דיין פערמעגען, דיין מיטוואך, דיין צוואה, די גאנצע וועלט? פערד, מיט דיר שטארבט דאך ביי אונז אב אלעס אינ׳ם לעבען. איידער דו, וועלען מיר זיך איך ביידע מיט דיין אלטע מאמע בעסער לעגען אין קבר. וואס וועט אונז טויגען דער מיטוואך, אז מיר וועלען ניט האבען קיין שבת אין אונזער לעבען?...

בערנארד: איך פרעג עס נאר אזוי, ווייל איך וויל זאלסט מיר ערקלערען... צום ביישפיעל, דו רעדסט אפט פון דעם אונבעקאנטען. ווער איז דער אונבעקאנטער?

שליאמע: חכם, מע זאל וויסען ווער דער אונבעקאנטער איז, וואלט ער ניט געווען קיין אונבעקאנטער... מיר ווייסען גאר ניט, אליין דארטען! ווי איך בין דערגאנגען מיט מיין שכל, איז דאס אזוי! דער אונבעקאנטער קומט פריהער אינ׳ם בלוט, פון דארטען געהט ער אין מוח, פון דארטען פאהרט ער אריין אין דער נשמה... און אז די נשמה וויל ניט בלייבען אין גוף, איז פערפאלען — מען מוז זיך אבפעקלען. דו פרעג מיך, שליאמע הוץ ווייסט די אלע דאזיגע זאכען. (א דינער ערשיינט ביים פענסטער.)

דינער: הערר זילבערמאן, מען דארף אייך אין קאנטאר. (אב.)

בערנארד: (זיפצעט) איך דארף זעהר נויטיג די קאנטאר מיט די אלע געשעפטען! (געהט) פאפא, איך קום באלד, איך וויל נאך הערען פון דיר וועגען די דאזיגע זאכען. (אב.)

שליאמע: עהע! בערנארד הויבט אן האלטען פון מיר מעהר ווי פון די געלערנטע. מיין שרה הינדע זאל דא זיין, וואלט איך שוין דערפאר אליין געמעגט איהר אנשפייען א פולען פנים. האסט געשטודירט בכן איז באשר איז וואס? זאל מיר דער געלערענטער ערקלערען, למשל, אזא קלייניגקייט: פאר וואס האט מיין שנור דוקא געבוירען א מיידעל און ניט א יונגעל? איך האב געוואלט א יונגעל, ווייל זינד דער מחותן ע״ה איז געשטארבען, בין איך דער גרעסטער מיוחס אין דער משפחה און וואלט אודאי געווען סנדק אויפ׳ן ברית-מילה. מיין בערנארד האט געוואלט א יונגעל, ווייל, ווי זאגט מען עס, א יונגעל איז דאך ניט קיין מיידעל. אלע ווייבער פון דער משפחה האבען געוואלט א יונגעל, ווייל ביי די ווייבער איז גלאט א יונגעל א גרעסערע מציאה. די געשטודירטע מעקישמארקע האט געשווארען, אז זי זעהט שוין בעשיינפערליך א יונגעל; דער געלערנטער דאקטאר האט געזאגט, ער האט שוין אנגעטאפט א יונגעל

מיט אלע סימנים. צום סוף וואס? אמיידעל! פאר וואס אמיידעל? ווייל אויבען האט מען אנגעצייכענט אמיידעל... חע! חע! וואס דען? עס נעמט זיך פון זיך אליין? (סאפיע קומט, זי איז זעהר אויפגעלעגט. ער נעמט אראפ זיין היטעל, נייגט זיך) אה, מאדאם, האבע די עהרע. מיין קאמפלימענט, רעקאמענדאציע, אסיגנאציע, ווי געהט עס?

סאפיע: קאמפלימענט, רעקאמענדאציע, אסיגנאציע? חא! חא! מען זעהט, איהר זייט אמאל געווען אזשענסקער.. קאוואליר... פאר וואס זעהט מען אייך אזוי זעלטען?

שליאמע: צו מיין אלטער דארף מען אויסבייטלען אלע חלומות. אז איך געה אהער נעמט זי דער רוח. נו, אז איך געה בכן איז באשר איז וואס? אפשר איז דאס נאר סימטאפ... סימפאטיע...

סאפיע: איהר מיינט געווים סימפאטיע.

שליאמע: אימשטיינס געזאגט, אין מיינע יאהרען, וואס קען זיין די סכנה? ווער, דאכט זיך, דארף נאך אזוי וויסען ווי זי? נאר געה טענה מיט איין אידענע. זי זאגט, אז ווען אמאנזביל ליגט שוין אפילו אויף דר'ערד מיט די פיס צום טיהר אנ'אפגעהויבענער, טאר מען איהם אויך ניט לאזען אליין מיט אשעהנע אלמנה. אי, ניט אומזיסט זאגט דער חכם אין סידור: ברוך אתה, זאגט ער, שלא עשני אשה...

סאפיע: דער חכם פון סידור לאכט פון אונז, שליאמע הוץ לאכט, אלע לאכען און מיר וויינען...

שליאמע: פון דעסטוועגען בין איך געווען אפאאר מאל און האב אייך ניט געטראפען.

סאפיע: זינד בערטהא האט פערנומען דעם פאטער'ס צימערן אויבען אין אידא'ס וואהנונג איז דא, קום איך אהער זעלטען. (שרה הינדע עפענט שטיל די טהיר).

שרה הינדע: זעהסט, פונקט ווי איך וואלט געווען דערביי! (קוקט בייז אויף ביידען) טאמער וואלסט דו געגאנגען אהיים, תכשיט מיינער? (זי רעדט די גאנצע צייט האלב לויט).

סאפיע: שרה הינדע, איהר ווילט גאר ניט אריינגעהן זיצען א ווייל'ע?

שרה הינדע: איך דאנק אייך. איך בין איהם געקומען נעמען אהיים. (שטיל) אלטער שטורמאק, מיט דיר שפיעלט זיך דער מלאך המות, און דו שפילסט זיך נאך מיט'ן יצר הרע, האַ!

שליאמע: שש! פאלג מיך, געה אהיים, איך וועל באלד קומען. בערנארד דארף מיך נויטיג.

שרה הינדע: (טרערען שטיקען זי) וואלסט ירשנ'ן אשכנזי'ן?

אמכה! דו לעג מיך פריהער אין דער ערד, בעגראב מיך. נאכדעם מעגסט דו זיך שלאגען קאפ אן וואנד...

שליאמע: די ווייבער! אנ'אונגליקליכע נאציע, הא? מאדאם, איהר וועט מוחל זיין זאגען בערנארד'ן, איך קום באלד צוריק.

שרה הינדע: איך וועל דיך באלד לאזען, אזוי לאנג קרענקסט דו! עס ציהט דיך אהער ווי א מאגנעט... הא?

שליאמע: קום אהיים! אלטער נארר, האסט זיך שפעט געכאפט. אמאל האב איך געבעטען דעם רבש"ע רחמים ער זאל מיר העלפען פון דיר פטור ווערען. איצט איז שוין פערפאלען. ווען א מענש טראגט פערציג יאהר א גוליע אויפ'ן האלז און אקען, וועט ער פאר דער מיתה ניט געהן די גוליע אבשניידען... איך וועל שוין מיט דער גוליע צוזאמען געהן אין דר'ערד אריין. אז אויבען זאגט מען: האלט זיך מיט דער גוליע, האלט מען זיך!... מיין קאמפלימענט, מאדאם, אדיו, צום ווידער־זעהען.

שרה הינדע: ווי ער וויים דאס די אלע שטוקעס, דער אלטער זשלאב! (ביידע אב).

סאפיע: עס איז צו לאכען און צו וויינען... דאנקען גאט, איך וועל דא לאנג ניט פערבלייבען. האט א פרוי וועניג אמת'ע צרות מיט שלעק? ניין! זי טראכט זיך נאך אויס נייע. אי! ווער קען בערעכענען די צרות פון א פרוי? איז זי צו יונג, האט זי צרות, צו אלט?—צרות, פון שענהייט צרות, פון העסליכקייט צרות. שמערצען און צרות פון טראגען, פון האבען, פון ערציהען קינדער. צרות פונ'ם מאן, פון פאמיליען־פער־העלטניסע, פון קליינליכע שטוב זאכען, פון די קינדערס אויפפיהרונג, פונ'ם מאנ'ס שלעכטע געשעפטען, פון זיינע קראנקהייטען, פון די קינדערס קראנקהייטען. היינט די אלע צרות און סכנות נפשות פון די שרעקליכע פרויען־קראנקהייטען? און דאך, לעבען נאר פאר זיך אליין וויל קיין פרוי ניט. טאקי וואס איז פאר א לעבען, אז מען האט ניט צוליעב וועמען צו לעבען און ליידען צרות? (זי נעמט פון איהר טאשע א בריעף און לעזט. בערטהא קומט.)

בערטהא: איהר זיצט דא אליין גאר? און וואו איז דאס אידא?

סאפיע: איך האב געזעהען, זי איז געגאנגען מיט'ן קינד און מיט דער ניאנע שפאצירען.

בערטהא: איך בענק נאכ'ן קינד... אידא'ס קינד און מען רופט עס רעבעקא, נאך מיין גאטזעליגע מוטער, האב איך דאס ליעב. און די הויפטזאכע האב איך דאס ליעב, ווייל דאס קינד איז א קינד. פון וועמען האט איהר דאס ערהאלטען א בריעף, אויב איך מעג פרעגען? (זי רוימט און בריינגט אלעס אין א בעסערע ארדנונג.)

סאָפיע: וועגען דעם בריעף האָב איך געוואָלט מיט אייך זיך מישב זיין... מיר, ווייבער, זענען צוגעוואוינט אַנדערע זאָלען פאַר אונז דענקען און זאָרגען, קען איך זיך אַליין קיין עצה געבען. בערטהאַ, איך וויל אוועקפאָהרען פון דאַנען.

בערטהאַ: זאָ לאַנג איהר לעבט, איז אונזער הויז דער היים פון שמואל אשכנזי׳ס אַלמנה. זייט איהר, חלילה, אונצופריעדען מיט אונזער בעהאַנדלונג?

סאָפיע: חלילה, נאָר איך מוז פאָהרען...

בערטהאַ: אויב איהר מוזט, זאָג איך אייך, דער פאַפאַ האָט טאַקי פערגעסען אויף אייך אין זיין צוואָה. איך וועל אָבער נישט פערגעסען. מוזט איהר ווירקליך פאָהרען?

סאָפיע: איך וועל הערען וואָס איהר וועט זאָגען. איהר האָט אַ קאָפּ כמעט ווי אַ מאַנזביל, איהר לערנט מיך און נינאַ׳ן שטענדיג צו גוטען. נעמט, למשל, ווי איך פלעג אַ מאָל האַלטען פון דער מאָדע. און איצט גאָר ניט.

בערטהאַ: חע! חע! מען מיינט, איך האַלט ניט פון דער מאָדע, וויַיל איך האָב אַ הויקער. פערקערט, אַ גוטע מאָדיסטין האָט געוואָלט מיט אַ מאָדנעם קלייד אַראָפּגנב׳ענען ביי מיר אַ האַלבען הארב... אַ האַלבען האָרב? פאַר אַ מיליאָן ניט? די מאָדע איז געשאַפען געוואָרען, מען זאָל קענען אַראָפּגנב׳ענען, וואָס עס איז איבריג און אַריינ׳גנב׳ען וואָס עס פעהלט. מען וויל געפעלען אָהן ליעבע, מאַכט מען זיך שעהן אָהן דער הילפע פון דער נאַטור... אמת׳ע ליעבע דאַרף ניט קיין מאָדע, אָבער וואָס איז אייך פלוצלינג איינגעפאַלען?

סאָפיע: איך וויים, איך בין דאָ קיינעם ניט איבריג אין שטוב, אָבער דאַרפען דאַרף מיך קיינער ניט. אפילו מיין נינאַ דאַרף מיך ניט. בערטהאַ, ע... (פערשעהמט) צום דריטען מאָל חתונה האָבען, איז זעהר ניט שעהן? איך האָב אַ שוועסטער=קינד אין ניקאָלאַיעוו. ער האָט מיך ליעב געהאַט, ווען איך בין געווען אַ מיידעל, ער שטאַרבט פשוט נאָך מיר, ער שרייבט מיר בריעף... איך בין נאָך ניט אַלט און... אז דאָ דאַרף מען מיך נישט...

בערטהאַ: די וואַהרהייט געזאָגט, איך מיין, אַ פרוי דאַרף ניט חתונה האָבען אַזוי פיעל מאָל. דאָס ערניעדריגט אין דער פרוי דעם מענשען. און אויסער דעם, איהר וועט אייך מוזען שיידען מיט אייער קינד... נינאַ בלייבט אונזערע. מאַליע וועט זי ניט לאָזען פאָהרען.

סאָפיע: (ערפרעהט) טאַקי? אַי, דאַנקען גאָט! און איך וויים גאָר ניט, דאָס הייסט?... אַי, געזונד זאָל זי זיין! הערסט אַ גנב? און

איך האָב געמיינט, זי האָט קיין שכל ניט...

בערטהאַ: אַ יאַ דאָס פֿרעהט אייך? פֿאַר וואָ=זשע זאָלט איהר נאָך אַמאָל בעליידיגען אין איהר די געפֿיהלע פֿון אַ קינד? מאַכען ביליג ביי אַ יונגע אונשולדיגע פֿרוי דעם ריינעם אידעאַל פֿון ליעבע? נאָך וואָס דאַרפֿט איהר דאָס? איהר זאָרגט אייך, איהר האָט איצט קיין צרות? וואַרט אַביסעלע. באַלד וועלען קומען קליינינקע זיסע ברואימלעך. די באָבע וועט דאַרפֿען אַכטונג געבען און העלפֿען דער יונגער מוטער. די באָבע וועט דאַרפֿען זיצען גאַנצע נעכט, די מאַולעך וועלען בייסען, די ציינדעלעך וועלען זיך שניידען. זייט רוהיג, איהר וועט האָבען צרות גענוג. (סאָפֿיע האָט די גאַנצע צייט צופֿריעדען צוגעשאָקעלט מיט׳ן קאָפּ. פּלוצ=לינג שטעהט זי אויף און געהט.) וואוהין געהט איהר?

סאָפֿיע: איך גיה איהם שרייבען, ער זאָל מיר אויפֿהערען דולען דעם קאָפּ מיט נאַרישקייטען! (ראַש אָב.)

בערטהאַ: (עפֿענט אַן׳אינערע טהיר און קוקט אַריין). דאָס איז זייער שלאָף צימער. דעם קינד׳ס בעטעלע... אַי! ווי טייער! שטיל דאָרט און אין דער שטילערהייט איז פֿערבאָרגען אַ טיעפֿע דראַמע, וועלכע וועט, חלילה, אויסברעכען אין אַ שרעקליכע קאַטאַסטראָפֿע... שש! מען געהט! (שפּרינגט אָב פֿון טהיר. בערנאַרד קומט.)

בערנאַרד: איהר זייט דאָ, בערטהאַ? וואו איז מיין פֿאָטער? שאַדע. מיר האָבען מיט איהם ניט געענדיגט איין אינטערעסאַנטען געשפּרעך וועגען דעם אונבעקאַנטען, השגחה, דאַזיגע זאַכען און זעלבסטמאָרד.

בערטהאַ: זעלבסטמאָרד! פֿרעגט מיך וועגען זעלבסטמאָרד וועל איך אייך זאָגען: אַ פֿייגלינג שרעקט זיך פֿאַר שלעכטע אומשטענדע, אַ בראַווער מענש קעמפּפֿט. אַ נאַרר מיינט, אַז ער שטאַרבט, ענדיגט זיך דאָס לעבען, אַ קלוגער ווייסט, אַז מען פֿערלעשט אַ גראָשענע ליכטעל, ווערט די זון ניט פֿינסטער. אַ שלעכטער וויל זיך אַ טובה טהון מיט אַזאַ חכמה ווי זעלבסטמאָרד, אַן׳ערליכער מענש דענקט פֿון דער רעה, פֿון די טרערען און שמערצען וואָס פֿיעלע אַנדערע וועלען האָבען!

בערנאַרד: ווען איך הער אייערע רוהיגע קלוגע רייד, דענק איך, ווי גוט עס איז, וואָס איהר האָט ניט געליטען פֿון מיין לייכטזיניגע האַנד=לונג; וואָס אייך האָט עס ניט געהאַרט. אַם ווענינגסטען ווייס איך, איך האָב געהאַנדעלט שלעכט און לייד אַליין דערפֿאַר. (פֿערדעקט דעם געזיכט מיט זיינע הענד.) בערטהאַ, איך לייד זעהר שווער. (פּויזע.)

בערטהאַ: (שטיל) אָה! ווען איך זעה, ווי ער ליידעט, דאַרף איך אַנווענדען אַלע מיינע קרעפֿטע, איך זאָל ניט צוגעהן צו׳ן איהם, ניט צו=דריקען איהם צו מיין בלוטיגעם האַרץ און ניט בעגיסען זיין אַרימען קאָפּ

מיט מיינע ביטערע טרערען. (זי געהט שטיל צום טהיר. מען זעהט ווי איהר גאנצער קערפער ווארפט זיך פון א פערשטיקטען היסטערישען געוויין. ביי דער טהיר רייסט זיך ביי איהר אונוויליג ארויס) אה, בערנארד!

בערנארד: (ערוואכט ווי פון שלאף) הא? איהר זאגט מיר עפיס?

בערטהא: (מיט'ן געזיכט צום טהיר) איך זאג: איך געה אין קאנטאר שרייבען איין ענטפער אין קאמערטשעסקע באנק. (אב.)

בערנארד: (פאלגט זי מיט זיינע בליקען. נאכדעם געהט ער און עפענט די טהיר פון שלאפצימער) לעהר דא ווי אין מיין זעלע... א דא איז אזוי לאנג שוין אוועקגעגאנגען שפאצירען אביסעל אהין, אראפ צום מיהל... שפאצירען? הם! זי איז ביי איהם! נאך וואס נעמט זי נאך דאס קינד מיט? דאס קינד זאל זיין א מאסקע, אדער אפשר איז דאס קינד...

מיליע: (שרייט פון דרויסען) נינא! נינא! (לויפט אריין) ניטא דא נינא? וואו איז זי דאס? (וויל לויפען צוריק.)

בערנארד: מיליטשקע, קום אהער, איך האב מיט דיר אזוי לאנג ניט גערעדט.

מיליע: וואס ווילט איהר מיר זאגען? גיכער, איך האב קיין צייט ניט. (געהט צו איהם.)

בערנארד: (נעמט זי אויף די קניע) אמאל זענען מיר געווען גוטע פריינד.

מיליע: (שפרינגט אראפ פון זיינע קניע) מאלע וואס איז אמאל געווען, שוין לאנג, לאנג, פערצייטען...

בערנארד: (חאפט איהר הענטעל) איצט זענען מיר ניט קיין גוטע פריינד מעהר?

מיליע: ניין! איך האב אייך ניט ליעב.

בערנארד: דו אויך ניט? מיליטשקע, פאר וואס זאלסט דו נאך זיין שלעכט צו מיר?

מיליע: ווייל... אויב איהר ווילט, וועל איך אייך זאגען אין גאנצען.

בערנארד: יא, יא, מיליטשקע, זאג מיר אין גאנצען.

מיליע: ווייל... איהר זייט א שלעכטער, ווייל בערטהא האט זעהר פיעל געוויינט איבער אייך. (ער בלייבט ערשטוינט.) איך געדענק! עס איז געווען דעם זומער ביי נאכט, ווען נינא איז צו אונז געקומען, איז בערטהא זעהר שפעט געקומען שלאפען, זי האט מיך געפרעגט: מיליע, דו שלאפסט? און האט מיך געקושט און דערציהלט אלעס און געוויינט פון פרייד און געליטן. נאכדעם, ווען איהר זייט אוועקגעפאהרען אין דעם לאנד, ווי אזוי הייסט מען דעם לאנד? אינ'ם אויסען לאנד, פלעגט זי אלע נאכט דערציילן מיט מיר און פרעגען: ווי מיין איך, פאר וואס שרייבט איהר וועניג

און צו מאָרגען וועט זײַן פֿון אײַך אַ בריעף? און אַז איהר זײַט געקומען, איז זי געווען אַזוי פֿרײלעך און האָט אונז אַלעמען געמאַכט בלומען. (פּויזע.) אַי! נאָכדעם פֿלעגט זי אַלע נאַכט קומען און פֿלעגט זאָגען: מיליע, דו שלאָפֿסט ניט? קום צו מיר, איך האָב ניט פֿאַר וועמען אויסצווויינען מײַן האַרץ. (וויינט.) און זי פֿלעגט מיך אַרומנעמען שטאַרק און וויינען, און וויינען לאַנג, לאַנג, די קישען פֿלעגט נאַס ווערען פֿון טרערען... אַזוי אַלע נאַכט, אַלע נאַכט... און איך פֿלעג וויינען מיט איהר. (ער געהט צו דער טהיר) אַי, וואוהין געהט איהר? איהר ווילט דערצעהלען בערטהאַ'ן? זי וועט זעהר בייז זײַן אויף מיר.

בערנאַרד: ניין, קינד. איך וויל אַביסעל אַרויסגעהן אויף דער פֿרישער לופֿט. (ראַש אָב.)

מיליע: מיר דאַכט זיך, איך האָב זיך אַרויסגעכאַפּט מיט אַ נאַרישקײַט. אויב בערטהאַ וועט זיך דערוויסען, בין איך פֿערפֿאַלען מיט די בײנער. (טאָליע עפֿענט די טהיר.)

טאָליע: נו, מיליע, האָסט זי געפֿונען?

מיליע: ניין, טאָליע, נינאַ איז ניטאָ.

טאָליע: הערסט? הײַנט וואָס ביזט דו געבליבען זיצען דאָ?

מיליע: איך האָב זיך פֿעררעדט. דו ווייסט ניט, ווײַבער האָבען לאַנגע צונגען. (פּלוצלונג מיט גרויס פֿרייד) אָה! אָט געהט רעבעקאַ! (אידאַ קומט, אַ ניאַניע שעהן געקליידעט טראָגט אַ קינד אין אַ רײַכען מאַנטעל. די ניאַניע טראָגט דאָס קינד אין צווייטען צימער. מיליע טאַנצט און שרײַט.) אידאַ, איך מעג זיך שפּיעלען מיט רעבעקען? אַי! האַו! זי לאַכט! זי לאַכט! (אָב מיט דער ניאַניע.)

אידאַ: (געוואָרען פיעל עלטער און סאָלידער, זי נעמט אַראָפּ איהר הוט געגען שפּיעגעל) נו, וואָס מאַכסט דו, טאָליע? אָנשטאָט צו שטודירען אין אוניווערזיטעט, שפּאַצירסט דו דאָ אַרום, האַ?

טאָליע: (סאַרקאַסטיש) אויף וויפֿיעל איך געדענק, האָט זיך די פּרינצעסען וועניג געזאָרגט פֿיר שטודירען.

אידאַ: טאָליע, הלואי וואָלט איך מעהר געלערנט, וואָלט איך אפשר איצט געווען איין אַנדער מענש. (זיפֿצעט.)

טאָליע: ווי קען איך שטודירען דאָרט, אַז מען האָט מיר אַרויסגעשיקט אַהער?

אידאַ: אַ יונגער מאַן דאַרף לערנען און ניט מישען זיך אין פּאָליטישע זאַכען.

טאָליע: וואָס טויג דאָס לערנען, אַז מען לאָזט דיך ניט לעבען ווי אַ מענש?

אידא: פאר וואס האבען לואיס קארשונסקי'ן קיינע הינדערניסע ניט געשטערט צו לערנען און שטודירען?

טאליע: הערר קארשונסקי האט שטודירט נאר פון זיינ'ט וועגען. ער האט פיעל געלערענט, ער זאל ווערען דער העכערער מענש... איך וויל לערנען, אז קיין העכערע מענשען זאל ניט זיין. אלע דארפען גלייך זיין! עס איז אהן אונז דא גענוג שטודירטע עגאאיסטען, מיוחסים און אתה בחרתנו'ניקעס. (בייז, אב.)

אידא: (נעמט פון טיש אנ'אלבום) זיי זענען אלע פיינדליך צו איהם, ווייל זיי קענען איהם ניט פערשטעהן. יא, ער איז העכער פון זיי... דאס האט מיר לואי אויסגעשריעבען פון א דייטשען בוך אין מיין אלבום. (לעזט) „בעסער קיין זאך ניט וויסען, אוידער פיעלעס האלב וויסען. ליעבער א נארר זיין נאכ'ן אייגענעם פערשטאנד, אוידער זיין א חכם מיט פרעמדען שכל. איך געה אויף א גרונד, וואס הארט מיך, איז דאס זומפף אדער הימעל?" יא, עס איז עפעס אזוי ווי א נביא רעדט צו דיר אין חלום. דער נביא רעדט איינפאך ווי א קינד און עס איז שווער צו פערשטעהן. דו פיהלסט עס איז זיס און היייליג און ווייסט ניט וואס דאס איז. (דריי קלעפ אין טיהר. זי, ערשראקען) ער! העריין! (לואיס קומט, גע־קליידעט ניט אלס מילנער, זיין געזיכט דריקט אוים ענטשלאסענהייט) און איך בין געוועזען ביי דיר מיט'ן קינד און האב געווארט, געווארט... צו לאנג ווארטען האב איך מורא געהאט. (שליאמע ערשיינט אין פענסטער.)

לואי: איך מאך מיך פערטיג צום וועג. אידא, איך קען ניט בייטען מיין בעשלוס. מארגען פאהר איך צוריק נאך דייטשלאנד.

שליאמע: דו ווילסט פאהרען בכן איז באשר איז וואס? (ביידע דערשרעקען זיך) האר נאר אוים, וואס מען וועט זאגען אויבען. ניטא בערנארד? (קוקט אריין שטיל.) די מאדאם אויך ניטא. (פערשווינדעט.)

אידא: (קוקענדיג אין פענסטער) ער איז אוועק. וואס זאגסטו דאס, לואיס?

לואי: איך זאג: איך קען דא ניט בלייבען מעהר! מארגען פאהר איך!

אידא: ווארום? ווארום זאלסט דו דאס טהון?

לואיס: איך וואנדער דא ארום ווי א וואלף צווישען שוואכע שאף. אלע האססען און פעראכטען מיך דא, שוואכע האססען שטענדיג דעם שטארקערען. ע! די אלע דאזיגע אונטער־מענשען מיט זייער האס און פער־אכטונג קימערען מיך זעהר ווייניג. אידא, איך הויב אן זיך אליין פער־אכטען. געגען זיך אליין האב איך געלאזט מען זאל מיך ארומפלעכטען מיט א גאנצע נעץ פון ליעגען און בעטרוג. די פרוי מאכט אונז צום שוועכליניג און די ליעבע צווינגט אונז צו זיין ליגנער און פערברעכער.

עס קען לענגער אזוי ניט דויערן. עס מוז נעמען אַן ענדע. איך פערלאָז דעם פּלאַץ.

אידאַ: (מיט אַ ציטערנדע שטימע) נו, און איך, לואי?

לואיס: דו? ווילסט דו בלייבען די עהרענסווירדיגע מאַדאַם זילבערמאַן, בלייב דאָ, בעשעפטיג זיך מיט פילאַנטראָפּיע און הויזגוטענדען און ווערסט נאָך ווערען אויף דער עלטער אַ גבאי'טע. ווילסט דו געהן מיט מיר? דאַרף מען איהם שוין אַלעס ערקלערען און מיר פאָהרען ביידע.

אידאַ: לואי, און וואָס וועל איך טהון דאָרט, אויב דו ווערסט מיך אויפהערען ליעבען?

לואיס: פאַר וואָס פרעג איך דיך ניט: וואָס וועל איך טהון, אויב דו ווערסט מיך אויפהערען צו ליעבען? ליעבע איז נאָר אַ שטימונג. מען קען זיך ניט פערפליכטען מיט אַ קאָנטראַקט צו ליעבען. מען ליעבט ביז עס ליעבט זיך. דו ווייסט, איך וועל דיך אין יעדען פאַל ניט פערשטויסען ווי אַ שורקע. נון, און וועגען דאָס קינד וועל איך דאָך געוויס זאָרגען מעהר ווי פיר זיך. יאָ! מען מוז צוגעבען, די אַלטע פאָרמען פון ליעבען זענען אַזוי שטאַרק, אַז מען איז אָפט געצוואונגען דעם אייגענעם „איך” שטעלען אויפ'ן צווייטען פּלאַץ. דער איינציגער קען נאָך ניט געהן מיט זיין אייגענעם וועג.

אידאַ: לואי, איך פערשטעה ניט, וואָס דו זאָגסט! איך ווייס נאָר איין זאַך, דו ווילסט צוועק! דו ווילסט מיך פערלאָזען!

לואי: ווילסט מיט מיר? קום מיט!

אידאַ: (פערצווייפעלט) ניין! דו ווילסט מיך פערלאָזען! לואי, איך וועל דאָס ניט איבערלעבען! (חאַפּט זיינע ביידע הענד) זיי ניט ביז אויף מיר! זיי ניט שלעכט צו מיר! (בערנאַרד ערשיינט אין פענסטער) בעסער טויט מיך! (וויינט) בעסער ערמאָרדע מיך! (לואי שטעהט לאַנג, טיעף פערזונקען אין זיינע געדאַנקען. ענדליך בעמערקט ער בערנאַרד'ן.)

לואיס: מאַדאַם, אייער הערר געמאַהל זעהט וואָס דאָ קומט פאָר און וואונדערט זיך געוויס.

אידאַ: (ערשראָקען) ער! אָבער וואָס קימערט עס מיר יעצט... לואי, איך וועל דאָ ניט בלייבען.

בערנאַרד: (סאַרקאַסטיש) איהר האָט אַ טעות, איך וואונדער זיך שוין לאַנג ניט מעהר! און אויב איך זעה וואָס דאָ קומט פאָר, דאַרפט איהר מיך ענטשולדיגען, הערר אינזשענער. איהר האָט מיר געראַטהען, איך זאָל נאָר קוקען צווישען די פינגער... איהר זייט אָבער אַזוי וויט פערגאַנגען, ווען איך זאָל אפילו בלינד זיין, וואָלט איך דאָך געזעהן! ענטשולדיגט.

לואיס: (רוהיג) געפינסט דו ניט, אַז עס וואָלט געווען בעקוועמער

צו רעדען דערפון ניט פון יענער זייט פענסטער? (בערנארד געהט ראש און קומט דורכ'ן טיהר. לואיס פערמאכט דאס פענסטער. וועהרענד דער צייט זאגט אידא מיט פערצווייפלונג.)

אידא: מיר איז איצט אלץ איינס. איך געה מיט דיר, לואי. איך געה מיט דיר!

בערנארד: איך האף, היינט ענדליך וועלען מיר עס מאכען אין קורצען און אהן פילאזאפיע!

לואיס: ערשטענס, מוזט דו זיך בערוהיגען. מיר האבען צו רעדען פון א פראגע, וועלכע פאדערט איבערלעגענהייט און בעזאננענהייט. מיר זענען אלע דריי שוין ערוואקסענע מענשען און מיר דארפען זיך בעראטהען אין א פריעדליכען וועג, וואס מיר האבען צו טהון.

בערנארד: איך האף, היינט, ענדליך, וועלען מיר עס טהון. די ערשטע זאך — דו בלייבסט דא ניט מעהר.

לואיס: זעהר קלוג, נאר אביסעל צו שפעט. מיינע זאכען זענען שוין געפאקט. דא האנדעלט זיך אבער ניט נאר וועגען מיר און דיר, דא איז דא א דריטע פערזאן!

בערנארד: (בייז) עס איז ניט דיין זאך צו זארגען פיר דער דריטע פערזאן!

לואיס: שש! נאר ניט מיט כעס. עס איז ניט מיין און ניט דיין זאך צו זארגען פיר דער דריטע פערזאן. זי דארף זאגען: געהט זי מיט מיר, אדער זי בלייבט מיט דיר?

בערנארד: אזוי ווייט, הייסט עס, האלט עס שוין?!...

אידא: (וויינענדיג) דו ביזט זעהר א גוטער, בערנארד. איך האב קיין מאל ניט פערדיענט, זאלסט מיך ליעב האבען, ווי דו האסט מיך געליעבט. גאט ווייסט, מיר טהוט זעהר וועה דאס הארץ פאר דיר. איך קען זיך אבער ניט העלפען. געהט ער אוועק פון דאנען, מוז איך געהן מיט איהם.

בערנארד: מוזט? אמאל האסט דו געוויינט און געשווארען — מוזט זיין מיין פרוי!

אידא: וואס האב איך געוואוסט? איך האב דיך ניט גענארט, בערנארד, איך האב געמיינט ערנסט.

בערנארד: ביזט דו זיכער, אז דו מאכסט איצט ניט א צווייטען אנ'ערגערן פעהלער?

אידא: ביזט זעהר א גוטער, בערנארד, איך ווייס עס. אבער וואס קען איך מיר העלפען?

לואיס: אידא, איהר בערעכענט גאנץ גוט. איך פערשפרעך אייך ניט קיין עוויגע ליעבע, קיין פערגעבונג און זעלבסט-ענטזאגונג. זים וועל איך געוויס ניט זיין צו אייך. וועט איהר פערדיענען פון מיר געהאסט צו ווערען,

וועל איך אייך געוויס האסען. איך וועל ניט מאסקירען מיינע געפיהל׳ען, וועל ניט שפּיעלען די ראָלע פון א גוטען און אויב איך וועל אויף אייך בייז ווערען, וועל איך אייך געוויס ברענגען מיט מיין צאָרן.

אידא: (ווי אין שלאָף) יאָ; געראדע ווי דו ברענסט מיך מיט דיין ליידענשאפט. בערנארד, איך קען ניט בלייבען דאָ אליין אָהן איהם, איך וועל מוזען געהן מיט איהם: (זי וויינט.)

בערנארד: (וויל זיך מאכען רוהיג) יאָ? טהו, ווי דו פערשטעהסט.

אידא: ווערסט מיר אָבער מוזען געבען מיין קינד... איך וועל ניט קענען פאָהרען אָהן מיין קינד. (וויינט) אָה, מיין קינד, מיין ריבעניו!

לואיס: יעצט, אידא, וועט איהר זיין אזוי גוט און אונז פערלאָזען. מיר וועלען דאָ אלעס בעשפּרעכען צווישען זיך. (פיהרט זי אין איהר צימער, פערשפּארט די טיהר. בערנארד לאָזט זיך אראָפּ אויף א שטול מיט א שווערען זיפץ.) אלזאָ, פון וואָס וועלען מיר אָנפאנגען?

בערנארד: העררר אינזשענער, פאנגט אָן פון וואָס איהר ווילט. פאנגט אָן פון זיך. וואָס איז דען אין דער וועלט אזוי וויכטיג ווי איהר אליין? אָדער פאנגט אָן פון אייער דאנקבארקייט...

לואיס: (בייז) דאנקבארקייט! האָסט אמאָל געהאנדעלט אלס אנשטענדיגער מענש, מיינסט דו אפשר, איך דארף דיר דערפאר זיין א קנעכט און פערשקלאפען דיר מיין זעעלע?

בערנארד: (רוהיג) מיר האָבען אָבגעמאכט, היינט זאָל עס געהן אָהן פילאָזאָפיע.

לואיס: דאָס איז ניט פילאָזאָפיע, דאָס זענען מיינע הייליגע איבערצייגונגען.

בערנארד: אזוי? דיינע הייליגע איבערצייגונגען זאָגען, דו מעגסט גנב׳נען פרעמדעס גליק, צוברעכען יענעמס פאמיליע, רואינירען יענעמס הויז, רויבען יענעמס פרוי און קינד, פערגיפטען דעם צווייטענס לעבען, צונעמען אלעס וואָס דיר געפעלט נאָר פאר זיך, פיר דיין „איך“, און מיינע איבערצייגונגען, מיינסט דו, דארפען מיך צווינגען דאנקען דיר דערפאר און זאָגען: יישר כחם, העררר אינזשענער! פערנוצט עס געזונטערהייד און זאָל אייך וואָהל בעקומען, האַ? שורקע, דיינע הייליגע איבערצייגונגען האַלט פאר זיך און מאך דעם אנדערן ניט אונגליקליך! מיינע איבערצייגונגען זאָגען מיר, אז איך מעג שפּייען אויף דיינע איבערצייגונגען! (גיט פלוצלונג א שפּיי לואיסען אין געזיכט. לואיס גיט איהם א שטארקען זעץ, פון וועלכען ער פאַלט. ער חאפּט זיך אָבער באלד אויף ווי א פערוווּנדעטער און גרייפּט לואיסען אָן מיט ביידע הענד.) מיינע הייליגע איבערצייגונגען זאָגען מיר, אז איך מעג דיך צוקוועטשען ווי א וואָרעם, ווי א שפּין! (זיי ראנגלען

זיך) דו וועסט ניט אַרויס אַ לעבעדיגער פֿון מײַנע הענד!

לואיס: נו, יאָ! אײַער ליבע פֿיהרט שטענדיג צום וואַהנזין און מאָרד. (זיי פֿאַלען בײדע איבער אַ שטול.)

בערנאַרד: דו וועסט ניט אַרויס אַ לעבעדיגער פֿון מײַנע הענד!

(חאַפּען זיך בײדע אויף און קעמפּפען ווידער.)

לואיס: שש! וועסט זי דאָרט איבערשרעקען אויף טויט. (זעצט איהם מיט געוואַלט אַנידער) האָסט מיר שוין צוקראַצט דעם פּנים. אַ יודישע מלחמה! הער, וואָס איך וועל דיר זאָגען, אויב דו ביזט יאָ אַזוי בלוטדורשטיג, נאָך וואָס טויג דיר דער סקאַנדאַל?

בערנאַרד: אײנער פֿון אונז מוז שטאַרבען!

לואיס: יאָ, די פֿרוי קען בלײַבען נאָר מיט דעם אײנעם, וואָס וועט בלײַבען לעבען. אײנער פֿון אונז מוז אָבגערוימט ווערען פֿון וועג. בײַ קריסטען איז אַזאַ פֿאַל געהט מען אַרויס אויף אַ דועל, ווער עס וועט וועמען דערשיסען.

בערנאַרד: איך בין צופֿריעדען צו טהון אַלעס; אײנער פֿון אונז מוז שטאַרבען.

לואיס: איך ווײס, דו האָסט קײן מאָל ניט געהאַלטען קײן געוועהר, און איך קען דיר דערשיסען ווי אַ פֿליעג. הער, עס איז דאָ אײן אַנדער דועל, וועלכער רופֿט זיך אַמעריקאַנישע. מען וואַרפֿט גורל — וועמען פֿון אונז דער גורל וועט זאָגען „טויט“, דער וועט זיך נעמען דאָס לעבען מיט וועלכען טויט ער וועט וועלען. ווי געפֿעלט דיר אַזאַ אידעע?

בערנאַרד: איך בין צופֿריעדען צו טהון אַלעס! אײנער פֿון אונז מוז שטאַרבען!

לואיס: גוט! מיר וועלען עס מאַכען גאַנץ שנעל! (גאַנץ פּיאַנאָ דער טרויריגער כאָר פֿון פּראָלאָג. לואיס נעהמט אַ שטיק ווײַס פּאַפּיר, רײַסט עס אויף פֿיער גלײַכע שטיקעלעך.) זעהסט? אויף אײן צעטעל שרײַב איך דאָס וואָרט „טויט“, אויף דעם אַנדערן וואָס? זאָל זײַן דאָס וואָרט „ליעבע“. פֿערשטעה: ווער עס נעהמט אַרויס צום ערשטען דאָס וואָרט „ליעבע“, האָט אַ רעכט אויף אידאַ׳ן: ער האָט אָבער קײן רעכט צו פֿאָדערען דער צווײטער זאָל ציהען „טויט“. ווער אָבער עס ציהט אַרויס צום ערשטען דאָס וואָרט „טויט“, מוז זיך אַלײן ערמאָרדען. (וויקעלט צונויף אַלע פֿיער צעטלעך, וואַרפֿט זיי אין בערנאַרד׳ס הוט און דעקט צו מיט אַ טאַשענטוך.) בערנאַרד, עס איז קײן קינדער שפּיעל. אײנער פֿון אונז שטעלט זײַן לעבען אויפ׳ן קאָרט. מיר מוזען געבען אײנער דעם צווײטען די האַנד, אַז מיר בײדע מײנען עס עהרליך און ערנסט. (דריקען זיך די הענד) מיר וועלען יעצט אָנפֿאַנגען די לאָטערעע... טויט אָדער ליעבע!

בערנאַרד: (זעהר אויפֿגערעגט, זײַנע הענד ציטערן) אײן מינוט... איך

דוויל אַביסעל וואַסער. גערט צום טיש, גיסט זיך אָן וואַסער און טרינקט.)

לואיס: (טרייסעלט די הוט מיט די צעטלעך) אַלזאָ, ווער פֿאַנגט אָן? דאָס איז זעהר אַ וויכטיגע פֿראַגע. (בערנאַרד וויל ציהען צום ערשטען, לואיס לאָזט ניט.)

אידאַ: (פֿון איהר צימער, קלאַפּט אין טיהר) וואָס האָט איהר פֿערשפּאַרט די טהיר? (קיין ענטפֿער) וועה איז מיר, וואָס איז דאָרט אַזוי שטיל?

לואיס: עס איז גאָר נישט... מיר האַלטען ביים צעטלען...

אידאַ: איך הער ניט בערנאַרד׳ס שטימע.

בערנאַרד: האָב געדולט נאָך איין אויגענבליק און אַלעס וועט זיין געענדיגט. (שטעקט פּלוצלונג אַריין זיין האַנד אין הוט און ציהט אַרויס אַ צעטעל.) אַ לאָטערעע, האַ? (צו־וויקעלט מיט ציטערנדע הענד דאָס צעטעל) לעדיג! גאָר נישט!

לואיס: (ציהט) נון, וואָס טראָגט מיר מיין שיקזאַל? (ביידע קוקען ביינעריג) בלאַנק? די ליעבע מיט׳ן טויט ליעגען יעצט אין פֿאָרטונאַ׳ס קאַסטען. (בערנאַרד זעצט זיך, פֿערדעקט זיין געזיכט און צו־וויינט זיך.)

לואיס: (שטעלט אויפ׳ן טיש די הוט, דעקט זי צו און זעצט זיך צוריק) וואָס וויינסט דו, בערנאַרד?

בערנאַרד: איך וויין, צו וואָס מענשען קענען קומען. (פּויזע. מען הערט די קירכען־גלאָקע און דעם טרויעריגען כאָר.)

לואיס. (ווייך) איצט קענסט דו נאָך חרטה האָבען, אויב דו ווילסט.

בערנאַרד: ניין! מיר איז זאָ ווי זאָ גאָר נישט געבליעבען אין לעבען. נאָר דו ריזיקירסט, וויל דו האָסט וואָס צו פֿערליערען...

לואיס: (גערירט) בערנאַרד, דו ליידעסט שטאַרק, האַ?

בערנאַרד: יאָ! אָבער איצט, ווען איינער פֿון אונז שטעהט אויפ׳ן שוועל פֿון טויט, מוז איך דיר זאָגען: דו ביזט ניט שולדיג. ווער עס איז שטאַרקער, איז גליקליכער.

לואיס: בערנאַרד, געדענק מיין וואָרט: איך וועל דיר איבערצייגען, אַז דער שטאַרקערער איז ניט שטענדיג דער גליקליכער... דער שטאַרקער איז נאָר פֿרייער אין זיינע האַנדלונגען. אַלזאָ, גענוג צו זיין סענטימענטאַל. ווערען מיר פֿאָרטזעצען?

בערנאַרד: (שטעהט אויף) יאָ! יאָ! (זיינע הענד ציטערן.) איצט קומט די ענדע.

לואיס: פֿריער האָסט דו געצויגען צום ערשטען, יעצט ציה איך (טרייסעלט דעם הוט) זיי רוהיג, דו ביזט שוין אַרויס פֿון געפֿאַהר, ציה איך „ליעבע“, האָב איך קיין רעכט צו פֿאָדערן דיין טויט. ציה איך „טויט“, בלייבסט דו דאָך געוויס צופֿריעדען...

בערנאַרד: (הערט ניט) יאָ, אַ פּנים דער אַלטער האָט רעכט. עס איז דאָ עטוואָס, אימיצער, איין אונבעקאַנטער, וואָס שפּיעלט זיך מיט אונזער לעבען...

לואיס: דומהייטען! מיט מיין לעבען קען זיך שפּיעלען נאָר דער ווילען וואָס איז אין דער נאַטור, אָדער דער ווילען וואָס איז אין מיר! קוק אַהער, איך ציה. (ציהט אַ צעטעל און וויקעלט עס אויף לאַנגזאַם, בערנאַרד זאָל ניט זעהען.) שש! איך האָב „טויט"! (אידאַ קלאַפּט אין טהיר) אידאַ, נאָר איין אויגענבליק! אַלעס איז שוין ביינאַהע געענדיגט. (שטיל) עס וועט געשעהען... (די גלאָקע און כאָר הערען זיך ניט מעהר.)

בערנאַרד: ניין! האַר אויס! וואָס וועל איך געווינען דורך דיין בלוט? לואיס, אויף דער גאַנצער וועלט איז דאָ נאָר איין זאַך, נאָר איין פּאָרעם, וואָס קען מיך צובינדען צום לעבען. איך ווייס, אידאַ'ן האָב איך זאָ ווי זאָ פערשפּיעלט. איך וויל ניט, דו זאָלסט שטאַרבען. אויב זי וויל געהן מיט דיר, וועל איך זי ניט האַלטען מיט געוואַלד. נאָר איין זאַך; איך בעט דיך, זאָג מיר די וואַהרהייט: (וואַהרהייט:) (וועהיספּערט) לואי, איז דאָס מיין קינד? דאַמאָלס האָסטו מיר געזאָגט אַ ליגען, יעצט זאָג דעם אמת... איך האָב פאַקטען, וועלכע צווינגען מיך צו צווייפלען. נעם אַראָב דעם צווייפעל פון מיין אָרעמען קאָפּ און איך וועל לעבען צוליעב מיין קינד. איז דאָס קינד מיינס?

לואיס: בערנאַרד, דאָס קינד איז געוויס דיינס!

בערנאַרד: דאָס אַלעס וואָס איז געווען, איז גאָר נישט נאָר איך האָב רעכט צו פאָדערן דיין טויט, און איך פאָדער עס ניט און איך וויל עס ניט. דו הערסט? (אידאַ קלאַפּט ווידער.)

לואיס: דערפאַר דאַנק איך דיר זעהר. (דריקט זיין האַנד.)

בערנאַרד: דאָס קינד נעמסט דו ניט ביי מיר?

לואיס: ניין, בערנאַרד, איך נעם גאָר נישט, וואָס בעלאַנגט צו דיר. (געהט.) לעבע וואָהל! (וואַרפט אַ בליק אויף אידאַ'ס צימער. ראַש אָב.)

בערנאַרד: אָה, מיינע שמערצען! מיינע שמערצען! (פערטראַכט זיך. בערטהאַ קומט.) ווי! זי וועט לאָזען דאָס קינד און געהן מיט איהם?

בערטהאַ: די מוטער וועט ניט פערלאָזען איהר קינד.

בערנאַרד: מיין לעבען איז זאָ ווי זאָ פערשפּיעלט. איך וועל קיין מאָל ניט פערגעסען, וואָס זי האָט מיר געטהון.

בערטהאַ: (געהט צו איהם זעהר נאָהענט) זי האָט געגעבען אַ וואָרט צו זיין אייך טריי און האָט ניט געהאַלטען איהר וואָרט! הערר זילבערמאַן, האָט איהר געהאַלטען אייער וואָרט, וואָס איהר האָט מיר געגעבען? זי האָט אייך פערשאַפען שמערץ. ווייסט איהר וויפיעל שמערץ איהר האָט מיר פערשאַפען? איהר האָט געוויינט? האָט ווער געצעהלט מיינע טרערען? הערר זילבערמאַן, איהר זייט אויך ניט מעהר ווי אַ זי־

דיגער מענש... מיר זענען אלע ניט מעהר ווי מענשען. (עפענט די טהיר, בעפעהלענד) אריין! און האנדעלט ווי א מענש! (עפענט די טהיר פון אידא׳ס צימער, מאכט מיט׳ן האנד האלב שפאסענד, האלב בעפעהלענד. ער געהט געהארכזאם. ביידע אב. דער כאר פון די טרוימערייען און האפנונג זינגט פיאנא. טאליע און נינא קומען, האלטען זיך פאר די הענד. נינא איז פערוויינט.)

טאליע: דו ביזט א קלוגע און א גוטע און פערשטעהסט, עס מוז אזוי זיין. (זעצט זיך אנידער) בערוהיג זיך, נינאטשקא, און זאג אליין, געפינסט דו דען ניט, אז דער גובערנאטאר דארף פיר זיין שענדליכע, אונמענשליכע טהאט בעצאהלען מיט זיין לעבען? יא נו, מוז דאך דאס אימיצער טהון. מיר זענען אבט מענשען. מען וועט ווארפען גורל, ווער עס וועט דארפען אפפערען זיין לעבען, וועט מוזען געהן. יא, דער גורל, דאס אונבעוואוסטע שפיעלט א גרויסע ראלע אין אונזער לעבען.

נינא: טאמער דו, וואס וועל איך טהון? ווי וועל איך נאכדעם לעבען אהן דיר?

טאליע: איך האב דיך ליעב מעהר פון מיין לעבען. עס איז אפשר ניט שעהן פון מיר, אבער איך האב דיך ליעב מעהר פון בערטהא׳ן. עס איז מיר זעהר ביטער אייך ביידען צו פערלאזען, אבער, טייערע, עס איז דא עטוואס, וואס דארף מיר זיין טייערער פון מיין לעבען, פון מיין גליק, טייערער זאגאר פון מיין נינא׳ן! וואס זאל מען טהון, נינא, אז מען קען ניט אהן בלוט און אהן קרבנות קויפען די פרייהייט פון די אונגליקליכע און אונטערדריקטע?

נינא: אזוי ליעבען און דאך געהן ריזיקירען מיט׳ן לעבען?

טאליע: עס איז דא א גרעסערע ליעבע פון אונזערע, דאס איז די היילינע מענשענליעבע. איך וועל פיליכט שטארבען, אבער דאס וועט פיהרען צום טריאומפף פון לעבען.

נינא: איך וועל זיצען דא און וויינען אוןווארטען אויף דיר. און אויב דו, טאליע, וועסט ניט קומען, וועל איך זיין דארט, וואו דו.

טאליע: נינא, מען רופט מיך און איך קען דא בלייבען נאר עטליכע טעג. מיר וועלען זאגען בערטהא׳ן און מיר וועלען עס מאכען שטיל אין דער היים צווישען אייגענע מענשען. הם! עס קען זיין, ניט נאר די מאמא, די טאכטער וועט אויך בלייבען אנ׳אלמנה פון אשכנזי.

נינא: ניין! דאס וועט גאט אליין ניט וואגען צו טהון!

טאליע: און ווידער, ווער ווייסט? אפשר ווען זאגאר אויף מיר וועט פאלען דער גורל, וועט מיר געלינגען זיך רעטען, לויפען איבערן גרענעץ... דו וועסט קומען צו מיר אין שווייצאריע און מיר וועלען לעבען גליקליך

נינאַ: ווייט און הויך ערגעץ אין די בערג פון די אַלפּען.

טאַליע: (בויגט זיך צו איהר און זאָגט איהר עטוואָס אין אויער.)

נינאַ: (אומאַרמט זיין קאָפּ) יאָ, טייערער... (זיי בלייבען אַזוי. סאָפיע קומט שטיל. האָפנונגס־לאָר.)

סאָפיע: (שטיל) קינדער איז טאַקי אַ נחת צו האָבען... מיר ווילט זיך וויינען פון פרייד. (ווישט איהרע אויגען) אַי! ניטאָ אויף דער וועלט קיין גרעסערע גליק, ווי צו זיין אַ מאַמע! (שרה הינדע קוקט אַריין אין צימער דורכ'ן טהיר.)

שרה הינדע: מיינער איז דאָ גאָר ניטאָ? (נינאַ און טאַליע ערשרעקען זיך.)

טאַליע: אָה, די מאַמאַ און מאַדאַם הו... מאַדאַם שרה הינדע (גיט איהר אַ שטול.)

סאָפיע: (אומאַרמט נינאַ'ן) און איך, נאַרר, האָב געמיינט, איך וועל שוין דאָס גאָר ניט דערלעבען. (שליאָמע קומט.)

שליאָמע: בערנאַרד איז ווי אין וואַסער אַריין. אָה, זי איז דאָך דאָ, מיין גוליע! טאַליע, איהר זייט אַ געלערענטער מענש, טרעפט אונמיסטען, אדרבה, אין וועלכע פון די עשרה מכות זענען געמיינט געוואָרען די ווייבער? צפרדע איז וועניג. חשך איז ניט גענוג שוואַרץ, מיט שחין קראַצט מען זיך ניט אַזוי פיעל... ברודער. זיי זענען אין מכות בכורות, וואָרום מען זאָל מיינען אַ מאַנזביל, אַ בחור, וואָלט געשטאַנען מכות בחורים.

טאַליע: אויף וויפיעל איך געדענק איז בחור מיט אַ „ח" און דאָס איז מיט אַ „כ".

שליאָמע: בכן איז באשר איז וואָס, אַז עס איז מיט אַ „כ", איז דאָס אפשר אַ קליינע מכה? (אַ דיענער לויפט אַריין מיט אַ בריעף, זעהר ערשראָקען.)

דיענער: גיכער! וואו איז הערר זילבערמאַן? (זאָגט עפּעס טאַליען אויפ'ן אויער.)

טאַליע: (ערשטוינט, שטיל) געשאָסען? אויף טויט? (לויפט) בערנאַרד? וואו איז בערנאַרד? (אַלע ערשראָקען. אידאַ, בערטהאַ און בערנאַרד קומען. טאַליע זאָגט איהם עפּעס אויפ'ן אויער און גיעט דעם בריעף.)

בערנאַרד: עס קען ניט זיין! עפענט מיט ציטערנדע הענד דאָס בריעף) איך האָב עס ניט געפאָדערט! איך האָב עס ניט געוואָלט.

אידאַ: וואָס איז געשעהען?

בערנאַרד: איך זעה ניט, איך קען ניט לעזען!

טאַליע: (נעהמט דעם בריעף און לעזט) מיינע פריינדע! איך האָב שטענדיג געזאָגט: איך מוז זיין איך זעלבסט. איך האָב אָבער ניט

געקענט בלייבען איך זעלבסט. דאס וואס איהר רופט ליעבע, האט זיך צו טיעף איינגעווארצעלט אין אלע אבטיילונגען פונ'ם מענשענס לעבען און זי שטערט דעם איינציגען „איך" צו בלייבען גאנץ פריי. זי איז שטארקער פונ'ם עגאיזם, שטארקער פון דער פראקטישער לאגיק. זי, די ליעבע, טויטעט מיך. יא, בערנארד, די ליעבע, ווארום איך האב געצווינגען די „ליעבע", ניט דעם „טויט"... דא האסטו מיין צעטעל... (גיט בערנארד'ן א שטיקעל פאפיער.)

בערנארד: דאס ווארט „ליעבע! (געפינט אין הוט דאס צווייטע צעטעל) דאס ווארט „טויט" איז געבליעבען!

טאליע: (לעזט) ווען איהר וועט לעזען מיינע ווערטער, וועל איך שוין ניט לעבען מעהר (אידא ווײנט שטארק) איך געה אין דער עוויגקייט. „די נאכט איז נאהענט, עס זינקט שוין די זון, מיין גליק איז פארט... דאס גליק אבער איז איין ווייב". ניט דאס שטארקערע זיעגט, נאר דאס בעסערע... די ליעבע טויטעט מיך אום אנדערע זאלען קענען לעבען. (בערנארד וויינט ביטער. מיליע קומט, מיט איהר די ניאניע מיט'ן קינד.)

אידא: וואו איז ער? לאזט מיך צו איהם!... (זי איז שרעקליך פערצווייפעלט.)

מיליע: אידא, דאס קינד וויינט, עס וויל עסען...

בערטהא: (גיט אידא'ן דאס קינד) איינער איז טויט און דער צווייטער פאנגט אן צו לעבען. דער טויט פון איינעם רייסט ניט איבער דאס לעבען פון אלע... דער טויט איז אנ'אנפאנג פון א נייעם לעבען... ליעבע איז שטארקער פון טויט...

אידא: (דריקט צו זיך דאס קינד און וויינט ביטער) מיין קינד! מיין ארעם קינד! (די טרוימערייען און האפנונגען זינגען פארטא. מען זעהט זיי אלע ווי דורך א נעבעל. בערנארד און טאליע ווייזען, אז מען דארף געהן צום טויטען.)

(פערהאנג פאלט לאנגזאם.)